

ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΑΝ. ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΥ

Ο ΚΟΣΜΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΙΑΣ
Η ΣΕΡΒΙΚΗ ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑ

ΣΤΟ ΠΑΡΕΛΘΟΝ ΚΑΙ ΣΤΟ ΠΑΡΟΝ

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΕΚΔΟΣΗ : ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΩΝ

1984

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	σελ.
Προλεγόμενα	9-12
A' 'Ιστορικά στοιχεία	13-60
B' 'Η σημερινή κατάσταση (1920-1967)	61-90
Γ' 'Επίκαιρα θέματα	91-152
1. 'Η ψευδομακεδονική 'Εκχώρηση των Σκοπίων	93-108
2. Οι Φαναριώτες στην Σερβία	109-152
Συμπεράσματα	153-156
Βιβλιογραφία	157-162
Πίνακας εικόνων και χαρτών εντός χειμένου	163-164
Ευετήριιο	165-170

ΜΕΡΟΣ Β'

Η ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ (1920-1967)

Ε' ΠΕΡΙΟΔΟΣ (1920-σημερινή)

ΤΟ ΣΕΡΒΙΚΟΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΝ ΕΝ Τῷ ΚΡΑΤΕΙ ΤΗΣ ΠΟΤΚΟΣΑΒΙΑΣ

1. Η ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ ΤΟΥ ΣΕΡΒΙΚΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΥ

Μετά την ἔδρυσιν τοῦ βασιδαίου Σέρβων, Κροατῶν καὶ Σλοβένων (1918), ἐδημιουργήθησαν αἱ προϋποθέσεις ἐνώσεως ἀπάντων τῶν ἐπὶ μέρους ἀνεξαρτήτων ἐκκλησιαστικῶν τηχημάτων τῶν Σέρβων ὀρθοδόξων. Τὰ ἀνεξάρτητα ταῦτα ἐκκλησιαστικὰ τηχήματα ἐν τῷ γόρῳ τῆς Γιουγκοσλαβίας ἦσαν ἕξ :

- 1) Ἡ μητρόπολις Καρλοβιχίου με' ἐπτά ἐπαρχίας, περιλαμβανούσα πάντας τοὺς Σέρβους ὀρθοδόξους εἰς τὴν Οὐγγαρίαν, Κροατίαν καὶ Σλαβονίαν.
- Ἡ μητρόπολις αὐτῆ ἀπεπλάσθη τοῦ πατριαρχείου Πεκίου, ὅταν ἡ Αὐστρία κατέλαβεν ἀπὸ τοῦ Τούρκου τὰς μνημονευθείσας περιοχάς (1699 καὶ 1718).
- 2) Ἡ μητρόπολις Μαυροβουνίου καὶ Παραθαλασσίας με' τρεῖς ἐπαρχίας.

Αύτη περιελάμβανε τὸ βασιλεῖον Μαυροβουλίου καὶ ἀνεξάρτητοποιήθη εὐθὺς μετὰ τὴν κατάργησιν τοῦ πατριαρχείου Πεκίου (1766).

3) Ἡ μητρόπολις Δαλματίας καὶ Κατάρου μετ' ἄλλο ἐπαρχίας. Μετὰ τὴν κατάργησιν τοῦ Σερβικοῦ Πατριαρχείου καὶ τὴν κυριαρχίαν τῆς περιουχῆς ὑπὸ τοῦ κράτους τῶν Βενετῶν, αὐτὴ ἐτέθη ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Ἑλλαγινοῦ ἐπισκόπου Φιλαδέλφειας μετ' ἄλλων τῶν Βενετῶν. Οἱ Γάλλοι, κατακτησαντες τὴν Δαλματίαν, ἐπέτρεψαν τὴν ὑπαρξίν ἰδίῳ ἐπισκόπου (1810). Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῆς αὐτοκρατορίας αὐτοκρατορίας (ἔκτὸ τοῦ ΙΗ' αἰῶνος) ὁ ἐπίσκοπος οὕτως ἐτέθη ὑπὸ τὴν κανονικὴν ἐξάρτησιν τῆς μητροπόλεως Καραλοβιείου, ἀπὸ δὲ τοῦ 1873 ἀνεξάρτητοποιηθεῖσα ἡ μητρόπολις Δαλματίας ἠνώθη μετὰ τῆς Ἑκκλησίας Βουκοβίνης εἰς μίαν μητρόπολιν μετ' ἄλλων ἐξάρτησιν ἐκ τῆς Ρουμανικῆς Ἑκκλησίας.

4) Ἡ ἀρχιεπισκοπὴ Βελιγραδίου μετ' ἄλλο ἐπαρχίας. Τὸ 1832 ἡ ἀρχιεπισκοπὴ αὐτὴ ἀνεκρηύθη αὐτονομία, τὸ δὲ 1879 αὐτοκέφαλος.

5) Ἡ μητρόπολις Βοσνίας καὶ Ἑρζεγοβίνης μετ' ἄλλο ἐπαρχίας. Αὕτη ἐξηρτᾶτο κανονικῶς ἐκ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου μετ' ἄλλων ἀνέκων κατοχῶν τῶν περιούτων τούτων (1878). Ὅταν οἱ Σέρβοι ἐπίσκοποι ἀνέλαβον τὰς ἐπαρχίας τούτας, ἡ ἀνωτέρω μητρόπολις εἴλεν ἕσω περιουχὴν αὐτονομίαν, πρὶν ἀνωτάτη πνευματικὴ κεραιλὴ τυπικῶς παρέμεινεν ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης.

6) Αἱ ἐξ ἐπαρχίας τῆς Νότιας Σερβίας. Ἀπὸ τῆς καταργήσεως τοῦ πατριαρχείου Πεκίου (1766) μέχρι τῆς πολιτικῆς ἀπελευθερώσεως τῶν περιούτων τούτων ἀπὸ τῶν Τούρκων (1912), αἱ ἐπαρχίαι αὗται ἦσαν κανονικῶς ἐξηρτημένα ἐκ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ ἀπὸ τοῦ 1872 ἐν μέρει ἐκ τῆς Βουλγαρικῆς Ἑξαρτίας. Τὸ 1919 αἱ ἐπαρχίαι αὗται ἐξηρτηθησαν ἐκ τῆς ἀρχιεπισκοπῆς τοῦ Βελιγραδίου¹⁰³.

Τὴν 12ην Σεπτεμβρίου 1920, ἡμέραν τῆς ἑορτῆς πάντων τῶν Ἁγίων, ἐγένετο ἡ ἐπίσημος ἀνακηρύξις τῆς ἐνώσεως πάντων τῶν ἐπὶ μέρους ἀνεξαρτήτων ἐκκλησιαστικῶν τμημάτων εἰς ἓν Σερβικὸν Ὀρθόδοξον Πατριαρχεῖον. Κεφαλὴ τῆς Ἑκκλησίας εἶναι ὁ πατριάρχης, ὁ ποῖος ἀποκαλεῖται «Αὐτοῦ Ἁγίου» καὶ τιλοφορεῖται «ἀρχιεπίσκοπος Πεκίου, μητροπολίτης Βελιγραδίου-Καραλοβιείου καὶ πατριάρχης τῶν Σέρβων». Προηγούμενος, ἀντιπροσωπεύει τῆς Σερβικῆς Ἑκκλησίας μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἵνα ζητήσῃ ἀπὸ τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην α) ἀνωσύστασιν τοῦ Σερβικοῦ Πατριαρχείου καὶ β) κανονικὴν ἐξάρτησιν ἐξ αὐτοῦ πασῶν τῶν σερβικῶν περιούτων, αἱ ποῖαι μέχρι τοῦδε εὐρίσκοντο ὑπὸ τὴν κανονικὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου. Συμφωνία ἐπετεύθη τὴν 18-3-1919 καὶ τὴν ἐπο-

103. Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία τοῦ Σερβικοῦ Ὀρθόδοξου Πατριαρχείου... ἐνθ' ἀν. 34-35.

μένην 19-3-1919) ἡ Πατριαρχική Σύνοδος ἐξέδωκεν ἀπόφασιν, διὰ τῆς ὁποίας ἐπιστοποιεῖτο ἡ ἔνωσις ἀπασῶν τῶν σερβικῶν ἐκκλησιαστικῶν περιοχῶν εἰς μίαν Ἑκκλησίαν μετ' τὸν τίτλον «αὐτοκέφαλος ἡνωμένη ὀρθόδοξος σερβική ἐκκλησία τοῦ βασιλείου Σέρβων, Κροατῶν καὶ Σλοβένων»¹⁰⁴.

Πρῶτος πατριάρχης τοῦ ἀνασυσταθέντος Σερβικοῦ πατριαρχείου ἐξελέγη ὁ μητροπολίτης Βελιγραδίου Δημήτριος τὴν 12-11-1920. Περὶ τῆς ἐνώσεως καὶ τῆς ἀνασυστάσεως τοῦ πατριαρχείου Σερβίας ἐστάλησαν ἐνημερωτικὰ γράμματα πρὸς τοὺς ἀρχηγοὺς ἀπασῶν τῶν ὀρθοδόξων Ἑκκλησιῶν. Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Μελέτιος Δ' ἀπήγγησεν, τὴν 24-2-1922, ἀναγνωρίσας ἀμφοτέρας τὰς πράξεις. Μετ' ὀλίγον πατριαρχική ἀντιπροσωπεία μετ' ἐπί κεφαλῆς τὸν μητροπολίτην Γερμανὸν Καραβαγγέλην μετέβη εἰς Βελιγράδιον καὶ ἐντὸς τοῦ καθεδρικοῦ ναοῦ παρέδωκε τὸν Τίμιον ἀνασυστάσεως τοῦ Σερβικοῦ Πατριαρχείου τὴν 24-4-1922. Ἀπὴντησεν ὁ Ρώσος πατριάρχης Τύχων, οἱ λοιποὶ ἀνατολικοὶ πατριάρχαι, ἐξ ὧν δὲ πρῶτος ὁ πατριάρχης Ἀντιοχείας Γρηγόριος. Ἡ ἐνθρόνισις τοῦ νέου πατριάρχου ἐγένετο εἰς Πέκιον τὴν 28-8-1924¹⁰⁵.

Πατριάρχαι τοῦ ἀνασυσταθέντος πατριαρχείου: 1) Δημήτριος (1920-1930), Βασιλάβας (1930-1937), Γαβριήλ (1937-1950), Βικέντιος (1950-1958) Γεγμανός (1958-).

Ἐπὶ τῶν πατριαρχῶν Δημητρίου, Βασιλάβα καὶ Γαβριήλ καθωρίσθησαν αἱ βάσεις διουκῆσεως τοῦ Σερβικοῦ Πατριαρχείου. Συμφωνῶς πρὸς τὰς ἐκκλησιαστικὰς διατάξεις τῆς 24ης Δεκεμβρίου 1920, τὸ Σερβικὸν Πατριαρχεῖον διουκεῖται ὑπὸ τοῦ πατριάρχου καὶ Ἀρχιερατικῆς καὶ Ἐπισκοπικῆς Συνόδου. Ὁ πρῶτος ἐκλογῆς τοῦ πατριάρχου θὰ ἐρουθμίζετο ὑπὸ τῆς Ἀρχιερατικῆς Συνόδου. Ὁ πατριάρχης, προσεδρεύει ἀμφοτέρων τῶν Συνόδων, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ Ἀρχιερατικὴ εἶναι νομιμοθετικὴ καὶ ἡ Ἐπισκοπικὴ ἐκτελεστικὴ. Τῆς Ἀρχιερατικῆς Συνόδου μέλη εἶναι πάντες οἱ διευθύνοντες ἐπισκοπικὰς ἀρχιερεῖς μετὰ τοῦ πατριάρχου, ὡς προσέδρου, τῆς δὲ Ἐπισκοπικῆς τέσσαρες ἐπαρχιακοὶ ἀρχιερεῖς μετὰ τοῦ πατριάρχου, ὡς προσέδρου. Τὰ τέσσαρα ταῦτα μέλη ἐκλέγονται ἀνὰ δύο κατ' ἕτος ἐπὶ διετεῦ θητεία ὑπὸ τῆς Ἀρχιερατικῆς Συνόδου. Κατὰ τὰς συνεδριάσεις ἀμφοτέρων τῶν σωμάτων παρίσταται ὁ γενικὸς γραμματεὺς τοῦ πατριαρχείου, ὁ ὁποῖος διευθύνει πάντα τὰ γράφειά¹⁰⁶.

Ὀλίγον ἀργότερον, ἐπὶ πατριάρχου Βασιλάβα, τὴν 8-11-1931, ἐξεδόθη ὁ νέος νόμος περὶ τῆς Σερβικῆς Ἑκκλησίας (ἄρθρα 1-27) καὶ τὴν 16-11-1931 τὸ «Καταστατικὸν τῆς Σερβικῆς Ὀρθοδόξου Ἑκκλησίας» (ἄρθρα 280). Διὰ

104. Δύτῳ: 35-36.

105. Δύτῳ: 37.

106. Δύτῳ: 38.

τούτων ἐλῦθη ὀριστικῶς τὸ θέμα τῆς ὀργανώσεως τῆς Σερβικῆς Ἐκκλησίας. Ἐνώταται ἐκκλησιαστικαὶ ἀρχαὶ εἶναι: 1) Ἀρχιερατικὴ Σύνοδος (νομοθετικὸν σῶμα), 2) Ἐπισκοπικὴ Σύνοδος (ἐκτελεστικὸν σῶμα), 3) Ἄνωτάτη Ἐκκλησιαστικὴ Δικαιοσύνη (ἀνωτάτη δικαστικὴ ἀρχὴ τῶν κληρικῶν καὶ λαϊκῶν δι' ἐκκλησιαστικὰς ὑποθέσεις), 4) Πατριαρχικὸν Συμβόλιον (ἀνωτάτη ἐκκλησιαστικὴ ἀρχὴ ἐν τῇ ἐξωτερικῇ δικικῆσει τῆς Ἐκκλησίας, ἀποτελομένη ἐκ 12 μελῶν λαϊκῶν, 4 ἀρχιερέων, τοῦ κοσμητοροῦ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς, 2 ἀντιπροσώπων τῶν μονῶν, τοῦ διευθυντοῦ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς Βελιγραδίου καὶ ἐνὸς ἀντιπροσώπου ἐξ ἐκάστης ἐπαρχίας), 5) Πατριαρχικὴ Διοικοῦσα Ἐπιτροπὴ (ἐκτελεστικὸν ὄργανον τοῦ Πατριαρχικοῦ Συμβολίου) καὶ 6) Ἐπισκοπικὴ Διοίκησις (ἐπίσκοποι, ἐπίσκοπικαὶ ἐπαρχίαί, ἐκκλησιαστικαὶ κοινότητες, μοναί. Ὁ ἐπίσκοπος ἔχει ἐν τῇ ἔδρᾳ αὐτοῦ: ἐκκλησιαστικὸν δικαστήριον, ἐπαρχιακὸν συμβόλιον, ὡς ὄργανον δικικῆσεως τῆς ἐπισκοπῆς, καὶ διοικοῦσαν ἐπισκοπικὴν ἐπιτροπὴν. Ἐκάστη ἐκκλησιαστικὴ κοινότης ἔχει: ἐκκλησιαστικὸν συμβόλιον, διοικοῦσαν ἐπιτροπὴν, αἱ δὲ μοναὶ τὸν ἠγούμενον καὶ τὴν μοναστηριακὴν ἀδελοφότητα)¹⁰⁷.

Ἐπειδὴ ἄρθρα τινὰ τοῦ καταστατικοῦ τῆς Σερβικῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ 16-11-1931 ἐτέθησαν ἐκτὸς ἰσχύος, ἰδιὰ ὡς πρὸς τὸ θέμα τῶν σχέσεων Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας μετὰ τὴν ἐν Πουγκουσλαβία ἐγκαθίδρυσιν τοῦ κομμουνιστικοῦ καθεστώτος (1945), ἡ Ἀρχιερατικὴ Σύνοδος ἐπέκρινε νέον καταστατικὸν τῆς Σερβικῆς Ἐκκλησίας διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 1899/520, 12-6/30-5-1947 ἀποφάσεως. Τὸ νέον καταστατικὸν ἔχει 269 ἀντὶ 280 ἀρθρῶν τοῦ προηγουμένου. Περιέχει: α) Βασικὰς τινας διατάξεις (ἄρθρα 1-14). Ἄρθρον 1: Ἡ Σερβικὴ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία εἶναι μία, ἀδιάρητος καὶ ἀυτοκέφαλος, ἐλευθέρως κηρύττουσα τὴν ἐκυτῆς δογματικὴν διδασκαλίαν καὶ ἐπιτελοῦσα τὰ λειτουργικὰ αὐτῆς καθήκοντα, ἀνεξαρτήτως δὲ διεκπεραιώουσα τὰς ἐκκλησιαστικοδογματικὰς αὐτῆς ὑποθέσεις. Διατηρεῖ αὐτῇ δογματικοκανονικὴν ἐνότητά μετὰ πασῶν τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν¹⁰⁸.

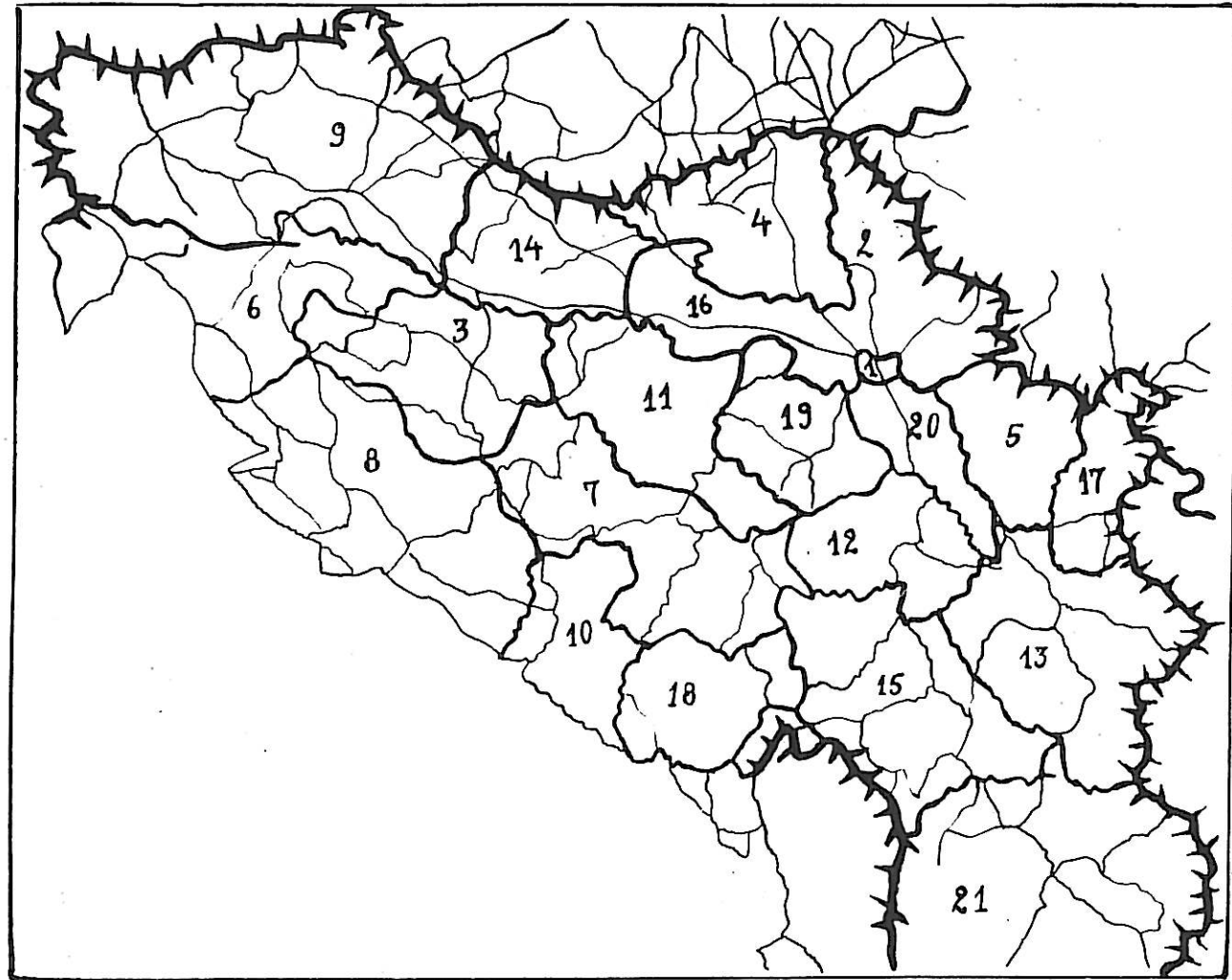
Ἄρθρον 5: Ἐν τῇ Σερβικῇ Ὀρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ πρόσωπα ἰδιωτικοῦ δικαίου εἶναι: τὸ πατριαρχεῖον, αἱ ἐπισκοπαί, αἱ ἐκκλησιαστικαὶ κοινότητες, μοναί, καθιδρύματα, ἀνεξάρτητα ἰδρύματα καὶ νοαί. Τὰ νομικὰ ταῦτα πρόσωπα εἶναι ἰκανὰ κατὰ τὰς σχετικὰς διατάξεις τοῦ νόμου τὰ ἐκ τῶν κληρικῶν καὶ λαϊκῶν καὶ ἀκίνητα ἀγαθὰ, ἔχουν δὲ πάντα τὰ ἐκ τοῦ νόμου προβλεπόμενα δικαιώματα καὶ ὑποχρεώσεις. Ἄρθρον 10: Ἐν τῇ Σερβικῇ Ὀρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ ὑφίστανται αἱ κάτωθι ἐκκλησιαστικαὶ ἀρχαί, αὐτόνομοι ἐξουσία, σάματα καὶ ὄργανα: 1) Πατριάρχης, Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἱεραρχίας, Διαρχῆς

107. Αὐτόθι. 39-40.

108. Αὐτόθι. 40.

‘Τερά Σύνοδος, ‘Ανωτάτη ‘Εκκλησιαστική Διοίκισήν, Πατριαρχικόν Συμβούλιον, Πατριαρχική Διοικούσα ‘Επιτροπή, 2) ‘Πατριαρχικοί ἀρχιεπίς, ἐπαρχιακή ἐκκλησιαστική διοίκισήν, ἐπαρχιακόν συμβούλιον, ἐπαρχιακή διοικούσα ἐπιτροπή, 3) ‘Αρχιεπιστολὸς ἐπίτροπος, 4) ‘Εφημέριος, 5) ‘Εκκλησιαστικόν συμβούλιον καὶ ἐκκλησιαστική διοικούσα ἐπιτροπή, 6) ‘Ηγούμενος καὶ μοναστηριακή ἀδελφότης¹⁰⁹.

Τὰ ἔθνη 14 καὶ 15 ἡμῶν περὶ τῶν ἐπισκοπῶν καὶ μητροπόλεων τῶν Σερβικῶν ‘Ορθοδόξου Πατριαρχείου. Ἄνται εἶναι: 1) ‘Τερά ‘Αρχιεπισκοπή Βελιγραδίου καὶ Κραγιόβικίου με ἔδραν τήν πρωτεύουσαν τῆς Γιουγκοσλαβίας Βελιγραδίον (πλῆθ. 550.000, ἑνορία 87, ἐφημέριοι 78). 2) ‘Τερά ‘Επισκοπή Βανάτου με ἔδραν ἐν Vršac (πλῆθ. 458.000, ἑνορία 132, ἐφημέριοι 97). 3) ‘Τερά ‘Επισκοπή Μπυζινόβας με ἔδραν ἐν Banjaluka (πλῆθ. 359.000, ἑνορία 125, ἐφημέριοι 53). 4) ‘Τερά ‘Επισκοπή Μπάτωκας με ἔδραν ἐν Novi Sad (πλῆθ. 340.425, ἑνορία 98, ἐφημέριοι 78). 5) ‘Τερά ‘Επισκοπή Μπρα-ντσέβου με ἔδραν ἐν Puzarevac (πλῆθ. 481.699, ἑνορία 127, ἐφημέριοι 106). 6) ‘Τερά ‘Επισκοπή Πρωνοκαράγιόβικίου με ἔδραν ἐν Karlovac (πλῆθ. 300.000, ἑνορία 137, ἐφημέριοι 20). 7) ‘Τερά μητρόπολις Δαμπροβονίας με ἔδραν ἐν Sarajevo (πλῆθ. 280.000, ἑνορία 60, ἐφημέριοι 38). 8) ‘Τερά ‘Επισκοπή Δαλιματίας με ἔδραν ἐν Šibenik (πλῆθ. 198.386, ἑνορία 77, ἐφημέριοι 28). 9) ‘Τερά Μητρόπολις Ζαγρεβ με ἔδραν ἐν Zagreb (πλῆθ. 70.100, ἑνορία 41, ἐφημέριοι 18). 10) ‘Τερά ‘Επισκοπή Ζαγκουμίλου καὶ ‘Φρζεγοβίνης με ἔδραν ἐν Mostar (πλῆθ. 73.245, ἑνορία 46, ἐφημέριοι 17). 11) ‘Τερά ‘Επισκοπή Ζβορνικ καὶ Τούζλας με ἔδραν ἐν Τούζλα (πλῆθ. 400.000, ἑνορία 92, ἐφημέριοι 42). 12) ‘Τερά ‘Επισκοπή Ζλετόβου καὶ Στρωμνίτης με ἔδραν ἐν Štip. 13) ‘Τερά ‘Επισκοπή Ζίτσης με ἔδραν ἐν Kraljevo (πλῆθ. 587.400, ἑνορία 181, ἐφημέριοι 139). 14) ‘Τερά ‘Επισκοπή Νύσσης με ἔδραν ἐν Νύσση (πλῆθ. 852.000, ἑνορία 276, ἐφημέριοι 147). 15) ‘Τερά ‘Επισκοπή ‘Αγρίδος καὶ Βιτολίων με ἔδραν ἐν Bitolj (Μοναστήριον). 16) ‘Τερά ‘Επισκοπή Σλαβονίας με ἔδραν ἐν Pakrac (πλῆθ. 120.132, ἑνορία 78, ἐφημέριοι 25). 17) ‘Τερά ‘Επισκοπή Πάσσας καὶ Πρεζρένης με ἔδραν ἐν Πρεζρένη (πλῆθ. 250.363, ἑνορία 66, ἐφημέριοι 29). 18) ‘Τερά Μητρόπολις Σκοπίων με ἔδραν ἐν Σκοπίαις. 19) ‘Τερά ‘Επισκοπή Σρεμ με ἔδραν ἐν Sremski Karlovci (πλῆθ. 201.576, ἑνορία 115, ἐφημέριοι 65). 20) ‘Τερά ‘Επισκοπή Τιμοχίου με ἔδραν ἐν Zajecar (πλῆθ. 312.391, ἑνορία 90, ἐφημέριοι 35). 21) ‘Τερά Μητρόπολις Μανροβονίου καὶ Παρχθαλασσίας με ἔδραν ἐν Cetinje (πλῆθ. 223.431, ἑνορία 189, ἐφημέριοι 20). 22) ‘Τερά ‘Επισκοπή Σάμπιας καὶ Βαλιέβου με ἔδραν ἐν Šabac (πλῆθ. 496.297), ἑνορία 144, ἐφημέριοι 97).

Χάρτης Μητροπόλεων και Ἐπισκοπῶν τῆς Σερβικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐν τῇ κράτει τῆς Γιουγκοσλαβίας

1. Μητρόπολις Βελιγρადίου - Κραλόβιτσιου (έδρα Βελιγρადίου)
2. 'Επισκοπή Βανάτου (έδρα Vršac)
3. 'Επισκοπή Μπενιαλόυιτς (έδρα Banialuka)
4. 'Επισκοπή Μπάτσαζ (έδρα Novi Sad)
5. 'Επισκοπή Μπραντσέβου (έδρα Požarevac)
6. 'Επισκοπή Τορνιοκχλόβιτσιου (έδρα Karlovac)
7. Μητρόπολις Δάμπροβοσνιτς (έδρα Sarajevo)
8. 'Επισκοπή Δαλματίας (έδρα Šibenik)
9. Μητρόπολις Ζαγκρέβ (έδρα Zagreb)
10. 'Επισκοπή Ζαγούμιου και 'Ερζεγοβίνης (έδρα Mostar)
11. 'Επισκοπή Ζγορνικ και Τούζλας (έδρα Τούζλα)
12. 'Επισκοπή Ζίτσης (έδρα Kraljevo)
13. 'Επισκοπή Νίσιης (έδρα Niš)
14. 'Επισκοπή Σλαβονίας (έδρα Pakrac)
15. 'Επισκοπή Πάσας και Πρεζρένης (έδρα Πρεζρένη)
16. 'Επισκοπή Σρέμ (έδρα Sremski Karlovci)
17. 'Επισκοπή Τιμοκίου (έδρα Zaječar)
18. Μητρόπολις Μωρβοβονίου και Πιερβλασσίας (έδρα Cetinje)
19. 'Επισκοπή Σάμπας και Βαλέβου (Šabac)
20. 'Επισκοπή Σουμαδίας (έδρα Kragujevac)
21. Μητρόπολις Σκοπίων (έδρα Σκόπια)

23) 'Ιερὰ 'Επισκοπή Σουμαδίας με ἔδραν ἐν Κragujevac (πλ.θ. 509.033, ἑνορία 154, ἐφημέριοι 123). 24) 'Ιερὰ 'Επισκοπή 'Ηνωμένων Πολιτειῶν 'Αμερικῆς καὶ Καναδᾶ με ἔδραν ἐν Σικάγω (μονὴ ἀγίου Σάββα ἐν Libertyville). 'Η Σεβλικὴ 'Εκκλησία ἤρχισε δημιουργουμένη τὸ 1894 διὰ τῆς ἰδρύσεως ἐκεῖ τοῦ πρώτου σεβλικοῦ ναοῦ. Κατ' ἀρχὴν, ὡς ἀνωτάτην ἐκκλησιαστικὴν ἀρχὴν ἀνεγνωρίξεν αὐτὴ τὸν ἐν 'Αμερικῇ Ρῶσον ἀρχιεπίσκοπον Νέας Ὑόρκης. Τὸ 1923 ἰδρύθη ἰδία σεβλικὴ ἐπισκοπὴ ὑπὸ τὴν κανονικὴν ἐξέδρτησιν τοῦ Σεβλικοῦ πατριάρχείου ἐν Βελιγραδίῳ. 'Απὸ τοῦ 1926 ἔχει αὐτὴ ἴδιον ἐπίσκοπον, τὸ δὲ 1963, δι' ἀποφάσεως τῆς Συνόδου τῆς 'Ιεραρχίας τῆς Σεβλικῆς 'Εκκλησίας διηρέθη εἰς τρεῖς ἐπισκοπὰς: α) Τὴν 'Ιερὰν 'Επισκοπὴν 'Ανατολικῆς 'Αμερικῆς καὶ Καναδᾶ με ἔδραν ἐν Clairton, Pa. U. S. A. (ἑνορία 24, ἐφημέριοι 20). β) Τὴν 'Ιερὰν 'Επισκοπὴν Κεντρικῆς 'Ανατολικῆς με ἔδραν ἐν Chicago U. S. A. (ἑνορία 20, ἐφημέριοι 18). γ) Τὴν 'Ιερὰν 'Επισκοπὴν 'Ανατολικῆς 'Αμερικῆς με ἔδραν ἐν Albambra, Kallifornia U. S. A. (ἑνορία 15, ἐφημέριοι 14). 25) 'Ιερὰ 'Επισκοπή Βουδημίτου με ἔδραν ἐν Βουδαπέστη (πλ.θ. 7.000, ἑνορία 40, ἐφημέριοι 17). 26) 'Ιερὰ 'Επισκοπή Temesvar με ἔδραν ἐν Temesvar τῆς Ρουμανίας (πλ.θ. 30.000, ἑνορία 54, ἐφημέριοι 54). 27) 'Ιερὰ 'Επισκοπή Μοραβίας ἐν Τσεχοσλοβακίᾳ. Δι' ἀποφάσεως τῆς Συνόδου τῆς 'Ιεραρχίας τῆς Σεβλικῆς 'Εκκλησίας ὑπ' ἀριθμ. 24/28 τοῦ 1948 περιήλθεν εἰς τὴν κανονικὴν δικαιοδοσίαν τῆς Ρωσικῆς 'Εκκλησίας. 28) 'Ιερὰ 'Επισκοπή Βουδημίανιου με ἔδραν ἐν Bjelopolje. Δι' ἀποφάσεως τῆς Συνόδου τῆς 'Ιεραρχίας ὑπ' ἀριθμ. 44/70 τοῦ 1956 κατοικήθη. 29) Εἰς τὸ ἄρθρον 15/6 τοῦ καταστατικοῦ γίνεται λόγος περὶ τοῦ Βυαριάτου τῆς Σκόδρας ἐν 'Αλβανίᾳ, με ἔδραν ἐν Σκόδρᾳ. Καλῶς ὠργανωμέναι κοινότητες ὑφίστανται ἐν Αὐστραλίᾳ καὶ εἰς πλείστας πόλεις τῆς Εὐρώπης (Βιέννη, Τεργέστη, Μόναχον, Παρίσιον, Λονδίνον καὶ ἀλλοχοῦ)¹¹⁰.

β) Τὸ νέον Καταστατικὸν περιέχει ἄρθρα (42-213) περὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐξουσίας τῆς Σεβλικῆς 'Εκκλησίας: 1. Περὶ πατριάρχου (ἄρθρα 42-55). Τὰ ἄρθρα ταῦτα ὁμιλοῦν περὶ ἐκλογῆς πατριάρχου (ἄρθρα 42-52), περὶ τῆς ἐνθρονίσεως (ἄρθρον 53) καὶ τῶν καθηκόντων καὶ ἀρμοδιοτήτων αὐτοῦ (ἄρθρα 54-55). 'Ο πατριάρχης ἐκλέγεται ἐκ τῶν ἐχόντων ἐπὶ μίαν τοῦλάχιστον πενταετίαν ἐπαρχίαν ἀρχιερέων, ἀφοῦ ἀπαρτίζεται τὸ ρουτρόσωπον ὑπὸ τῶν 2/3 τοῦλάχιστον τῶν μελῶν τῆς 'Ιερᾶς Συνόδου τῆς 'Ιεραρχίας. Κατόπιν, ἡ συνέλευσις τῶν ἐκλεκτόρων, ἐν Βελιγραδίῳ, ἀποτελουμένη ἐξ ἀπάντων τῶν ἐχόντων ἐπαρχίαν ἀρχιερέων καὶ τῶν βοηθῶν ἐπισκόπων, τοῦ ἰσοσμήτορος τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Βελιγραδίου, τοῦ διευθυντοῦ τῆς 'Εκκλησιαστικῆς Σχολῆς

110. 'Ημερολόγιον 'Εκκλησίας τῆς 'Ελλάδος, ἐκδ. 'Αποστολικῆς Διακονίας, 'Αθήναι 1966.

Βελιγραδίου και Άλβαν (Άρθρον 44), ἐκλέγει, ἐκ τοῦ ἀπαρτισθέντος ἡδὴ τριπρωσώπου, τὸν νέον πατριάρχη. 2. Περὶ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας καὶ τῆς Διαρχοῦς Ἱερᾶς Συνόδου (Άρθρα 56-68, ἀφορῶντα τὰ δύο σώματα κατὰ τὰς πρὸς ἄλληλα σχέσεις, Άρθρον 69, ἀφορῶν τὴν Ἱερὰν Σύνοδον τῆς Ἱεραρχίας, ὡς νομιθετικὸν ὄργανον καὶ Άρθρον 70, ἀφορῶν τὴν Διαρχί᾽ Ἱερᾶν Σύνοδον, ὡς ἐκτελεστικὸν ὄργανον). 3. Περὶ τῆς Ἁνωτᾶτης Ἐκκλησιαστικῆς Διαπισύνης (Άρθρα 71-80). 4. Περὶ Πατριαρχικοῦ Συμβουλίου (Άρθρα 81-90). 5. Περὶ Πατριαρχικῆς Διοικούσης Ἐπιτροπῆς (Άρθρα 91-101). 6. Περὶ ἑπαρχιακῶν ἀρχιερέων (Άρθρα 102-114). 7. Περὶ ἑπαρχιακῆς ἐκκλησιαστικῆς Διαπισύνης (Άρθρα 115-135). 8. Περὶ ἑπαρχιακοῦ Συμβουλίου (Άρθρα 136-143). 9. Περὶ ἑπαρχιακῆς διοικούσης ἐπιτροπῆς (Άρθρα 144-158). 10. Περὶ ἀρχιερατικῶν ἐπιτρόπων (Άρθρα 159-163). 11. Περὶ ἐφημερίου (Άρθρα 164-178). 12. Περὶ ἐκκλησιαστικοῦ συμβουλίου καὶ ἐκκλησιαστικῆς διοικούσης ἐπιτροπῆς (Άρθρα 179-207). 13. Περὶ ἡγουμένων καὶ μοναστηριακῆς ἀδελφότητος (Άρθρα 208-213).

γ) Τὸ νέον καταστατικὸν ὀμιλεῖ περὶ ἐκκλησιαστικῶν πρῶτων (Άρθρα 214-224), δ) περὶ ἐκκλησιαστικῆς Παιδείας (Άρθρα 225-234), ε) περὶ ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας (Άρθρα 235-266) καὶ στ) περὶ μεταβατικῶν τιμῶν ἀποφάσεων (Άρθρα 267-269)ιιι.

Ἡ Σύνοδος τῆς Ἱεραρχίας εἰς τὴν ἔκτακτον συνεδρίαν ἀντῆς ἀπὸ 14 μέχρι 15 Σεπτεμβρίου 1967 ἐξήρτασε τὴν 15ην Σεπτεμβρίου εἰσήγησιν τῆς Ἀύτου Σεβασμιότητος τοῦ ἐπισκόπου Δαλματίας κ. Στεφάνου περὶ ἀλλαγῆς καὶ συμπληρώσεως Άρθρων τῶν Καταστατικῶ τῆς Σεβικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας περὶ ἐκλογῆς πατριάρχου τῆς Σεβικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ὡς π.γ. τῶν Άρθρων 101: 10, 141: 4, 153: 7 καὶ 191: 4-5 καὶ ἀπεφάσισε διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 51/8 ἀποφάσεως τῆς 15ης Σεπτεμβρίου 1967, ὅπως τὰ 42 ἔως 52 Άρθρα τοῦ Καταστατικοῦ, τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὰς ἐξῆς διατάξεις καὶ ὄργανα τῆς Σεβικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ἀλλαγῶν: "Άρθρον 42: «Ἡ ἐκλογὴ πατριάρχου γίνεται εἰς συνεδρίαν τῆς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας, διὰ τῆς συμμετογῆς εἰς αὐτὴν καὶ τῶν ἐν ἐνεργείᾳ βοηθῶν ἐπισκόπων. Ἡ ἐκλογὴ γίνεται τὸ ἀργότερον εἰς χρόνον τριῶν μηνῶν ἀπὸ τῆς ἡμέρας γηρείας τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου. Ὁ πατριάρχης ἐκλέγεται μετὰ τῶν ἐν ἐνεργείᾳ ἑπαρχιακῶν ἀρχιερέων τῆς Σεβικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, οἱ ὅποιοι διοικῶν ἑπαρχίαν τὸ ἐλάχιστον πέντε ἔτη». Άρθρον 43: «Ὁ πατριάρχης ἐκλέγεται εἰς συνεδρίαν τῆς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας, εἰς τὴν ὅπου συμμετέχουν τὸ ἐλάχιστον τὰ 2/4 τῶν μελῶν ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ ἔχοντος τὰ πρεσβεῖα

111. Ustav Srpske Pravoslavne Crkve (Τὸ Καταστατικὸν τῆς Σεβικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας), Beograd 1957.

χειροτονίας άρχιερέως, δια χιτήρωσως μετωπί τής τοιάδος ύποψήφωι, έκλεισε γελιμένωι καιτόπιω μυστηκίε ψηφωφωφίεζ και άποδύτου πύσωψήφίεζ. Οι άπόντες άρχιερείς δύνανται να έξουσιοδοτήσουι έπέρους έπαρχιακούς άρχιερείς ήτοιωσ ύτοι ψήφισουι άντι χύτων ύπι τήν παρυσύθεσιω ήμωζ ότι εις άρχιερεύς δύνανται να έξουσιοδοτηθίη μόνου δια μιζέ ψήφου. Τα άρθρα 44-50 του Κανονισμου τής Σεβυκίεζ 'Εκκλησίαζ και ή παρώτη παράκληφωφωζ του άρθρου 52 τίθενται εκτός ισχύοζ. 'Ωσαύτωζ, ή 'Ιερά Σύνοδοζ τής 'Ιεραρχίεζ υιούέτησε δι' άποφάσεωζ ύπ' άριθμωυ Α 52/9 τήν 15-9-1967 τήν ειρήγησιω του έπισκόπου Βυζάντου Βησσαρίωοζ να πθειν εκτός ισχύοζ πάλωι αι διαφωφόμεναι του Κανονισμου τής Σεβυκίεζ 'Ορθοδόξου 'Εκκλησίαζ, αι άναφερόμεναι εις τήν έκλογήν των μελών των έκκλησιαστικών συμβουλίων, τά όποια θά καταφιλζωνται εις τό έξίτις έπι τή βάσει των άρθρων 191 και 206 του έν λόγω κανονισμου¹¹².

2. ΣΥΣΕΙΣ ΒΑΤΙΚΑΝΟΥ ΚΑΙ ΠΟΠΤΙΚΟΣΑΒΙΑΣ

Πλην του προβλήματοζ τής ήρωικωσώζ τής ή Σεβυκίη 'Εκκλησία ειχε να άντιμετωπίση και έτερου πρόβλημα, των διπλωματικών σχέσεων του βασιλείου Σέρβων, Κροατών και Σλοβένων μετά του κράτοζ του Βατανικου έπι πατριάρχου Βαρνάβα (1930-1937) ¹¹³. Το κοινοφδύτου μετωπί των δυο τούτων μερών έγέμετο αίτία διαπραξέσεωζ των σχέσεων τής Σεβυκίεζ 'Εκκλησίαζ και Πολιτείαζ, διότι παρ ήγοντο εις τήν Ρωμαιοκαθολικήν 'Εκκλησίαν έν Τουγκοσλαβία προνόμια, τά όποια δεν άνεγνωρίσθησαν εις ούδεν των έπιστήμων θρησκουμάτων τής χώραζ. Τα προνόμια τούτα ύλήφωι έκπιχε να όδηγήσουι τουζ Τουγκοσλαβικούζ λαούζ εις θρησκουτικόν άγώνια του εΐδου τής Γαλλίαζ, Γερμανίαζ και 'Αγγλίαζ. 'Η ιστορία του θέματοζ έν συντομία έχει ώζ έξίτις :

"Ότε το 1918 συνεστήθη διά τής ένώσεωζ όλων των Νοτισλαβικών λαών το Βασιλείου Σέρβων, Κροατών και Σλοβένων (Τουγκοσλαβία), εις τό έδιωφοζ του νέου κράτοζ εφρέθησαν λαοί άνηκοντεζ εις πέντε άνεγνωρισμένα θρησκουμάτα ή όμολογίαζ: Οι 'Ορθόδοξοι, οι Ρωμαιοκαθολικοί, οι Λουθηλικόι, οι 'Εβραίοι και οι Ενωγγελικοί. Όύτοι διώκόντο εις τάς διαφώρουζ ήμοσιονδιακάζ χώραζ τής Τουγκοσλαβίαζ κατá τουζ νόμωυζ προγενοστέρωι ζένων καθεστώτων. 'Η κατáστασιζ αύτη ήτο άποτέλεσμα του παρσίθόντοζ, ήτοι τής έθνικίεζ διαφρέσεωζ. Το τοιούτου ήμωζ νομικόν καθεστώζ δεν ήδύνατο να διατηρηθίη περαιτέρω άνευ βλάβηζ τής έσωτερικίεζ έκκλησιαστικίεζ κατáστάσεωζ

112. 'Εν Glasnik τής Σεβυκίεζ 'Ορθοδόξου 'Εκκλησίαζ, Βеоград 1967, άρ. 10, 220.

113. 'Ιω. Κοσσερίε, Σχέσεζ τής Σεβυκίεζ 'Ορθοδόξου 'Εκκλησίαζ προς των Ρωμαιοκαθολικωμόν, 'Αθήνα 1965.

τῆς Γιουγκοσλαβίας, διότι ἀντέχειτο εἰς τὴν ἑνωίαν τῆς κρατικῆς ἐνότητος. "Οθεν τὸ κράτος προῆλθεν εὐθὺς εἰς τὴν τακτοποίησιν τοῦ θέματος τούτου.

Ἡ τακτοποίησις τῶν σχέσεων μετὰ τῶν Ὀρθοδόξων, Εὐαγγελικῶν, Ἑβραίων καὶ Μουσουλμάνων ἐγένετο εὐκόλως, διότι οἱ φορεῖς τῶν ἀνωτάτων ἐξουσιῶν τῶν θρησκευτικῶν τούτων κοινοτήτων εἶχον τὰς ἐδρας των ἐντὸς τοῦ κράτους, πολὺται ὄντες τοῦ αὐτοῦ κράτους, οἱ ὅποιοι ἠδύναντο νὰ κλονίσουν τὰς σχέσεις μετὰ τῶν κρατικῶν ἀρχῶν ἄνευ ἐξωπερικῆς ἐπιρροῆς. Τοῦτο ὅμως ἦτο ἀδύνατον νὰ συμβῆῃ κατὰ τὴν τακτοποίησιν τῶν σχέσεων τῆς Γιουγκοσλαβίας μετὰ τῶν Ρωμαιοκαθολικῶν τῆς χώρας αὐτῆς, διότι τὰ πάντα διευθύνονται ἀπὸ τὸ Βατικανόν. Ἐπρεπε, ὅπωςδῆποτε, τὸ ἐπίσημον κράτος νὰ προέλθῃ εἰς διαπραγματεύσεις μετὰ τοῦ Βατικανοῦ διὰ τὴν τακτοποίησιν τῶν σχέσεων τούτων. Διὰ τῆς συνάψεως τοῦ Κογκροδάτου τὸ μὲν Βατικανόν ἀπέβλεπεν εἰς τὸ νὰ ἐκασφαλίσῃ εἰς τοὺς Ρωμαιοκαθολικοὺς τῆς Γιουγκοσλαβίας τὰ αὐτὰ ἃν ὄχι καὶ περισσότερα προνόμια, τὰ ὅποια ἐδόθησαν εἰς τοὺς ἰδίους ὑπὸ τῆς αὐστροουγγρικῆς αὐτοκρατορίας, τὸ δὲ Βελιγράδιον, φοβούμενον τὸν Ἱταλικὸν φασισμόν, τοῦ ὅποιου αἱ ἐπιδράσεις ἦσαν ἄμεσοι εἰς πολλοὺς Ρωμαιοκαθολικοὺς κληρικοὺς εἰς τὴν Γιουγκοσλαβίαν, ἀπέβλεπεν εἰς τὸν προσεταιρισμὸν τοῦ Ρωμαιοκαθολικοῦ κλήρου καὶ λαοῦ πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς ἰδέας τῆς κρατικῆς ἐνότητος.

Τὰ σπουδαιότερα ἄρθρα τοῦ Κογκροδάτου μεταξὺ τοῦ Βατικανοῦ καὶ τοῦ βασιλείου τῆς Γιουγκοσλαβίας εἶναι τὸ 2 (ὁμιλοῦν περὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς δικαιοδοσίας τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας ἐν Γιουγκοσλαβίᾳ) καὶ τὸ 3 (ὁμιλοῦν περὶ τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς ἐκκλησίας ἐν Γιουγκοσλαβίᾳ). Τὰ δύο ταῦτα ἄρθρα ἐπὶ λέξει ἔχουν ὡς ἑξῆς:

"Ἄρθρον 2: Ἡ ἐκκλησιαστικὴ δικαιοδοσία τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας εἰς τὸ βασίλειον τῆς Γιουγκοσλαβίας διαμορφώνεται ὡς ἑξῆς: 1) Ἡ ἐκκλησιαστικὴ περιουχὴ τοῦ Σπαλάτου (Spalatensis) περιλαμβάνει τὸν ἀρχιεπισκοπικὸν θρόνον τοῦ Σπαλάτου, νῦν ἀνασυσταθέντα καὶ περιλαμβάνοντα τὴν ἐπισκοπὴν τῆς Μάκαραχα (Makarskensis), Κατάρπου (Katharensis), Ραγούζης (Ragusina), Χβάρ (Pharensis), Σίμπενικ (Sibenicensis) καὶ Νόνος (Nonensis), νῦν ἀνασυσταθείσης. Ἡ ἀρχιεπισκοπὴ τοῦ Σπαλάτου καὶ αἱ ἐπισκοπαὶ Κατάρπου, Ραγούζης, Χβάρ, καὶ Σίμπενικ διατηροῦν τὰ νῦν ὄρια ἐντὸς τῶν συνόρων τοῦ βασιλείου τῆς Γιουγκοσλαβίας. Ἡ ἐπισκοπὴ τῆς Νόνος θὰ περιλαμβάνῃ πᾶσαν τὴν περιουχὴν τῆς πρώην ἀρχιεπισκοπῆς Ἀδριατικῆς (Jadrensis), κειμένης εἰς τὸ βασίλειον τῆς Γιουγκοσλαβίας καὶ ἐκπροσωπούμενης ὑπὸ τοῦ ἀπιστολικοῦ ἐπιτρόπου, νῦν ἐπισκόπου τοῦ Σίμπενικ. Ἡ ἐπισκοπὴ αὕτη θὰ ἐξαρτᾶται διὰ παντὸς ἐκ τῆς ἐπισκοπῆς Σίμπενικ καὶ θὰ διοικῆται διὰ τινος Βικαρίου, διοριζομένου ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου Σίμπενικ, ὁ ὅποιος θὰ φέρῃ τὸν τίτλον ἀπίσκοπος Σίμπενικ καὶ Νόνος.

2) 'Η έχλησιαστική περιοχή Zagreb (Zagrebiensis) περιλαμβάνει τον άρχιεπισκοπικόν θρόνον του Zagreb μετά των γειτονικῶν επισκοπῶν Seniensis, Modrissensis, Veglensis, Crisiensis, Bosnensis καὶ Sirmiensis, τῆς ὁποίας ἡ ἔδρα εἶναι εἰς Τζάκχοβον: 'Η ἐπισκοπή Crisiensis περιλαμβάνει πάντως τοὺς Ἐλληνοκαθολικοὺς (Οὐνῆται), τοὺς κατοικοῦντας τὸ βασίλειον Πιουγκοσλάβιας... 'Η πόλις Ζέμουν, νῦν περιφέρεια Βελιγραδίου, θὰ ἀφαιρηθῆ ἐκ τῆς ἐπισκοπῆς Bosnensis-Sirmiensis καὶ θὰ ἐνωθῆ μετὰ τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Βελιγραδίου.

3) 'Η έχλησιαστική περιοχή Vrhobosnensis περιλαμβάνει τὸν ἀρχιεπισκοπικόν θρόνον Βελιγραδίου μετὰ τῶν γειτονικῶν ἐπισκοπῶν Σκοπίων (Skopiensis), Μπάτσας (Bacensis) καὶ Βανάτου (Banatensis). 'Η ἐπισκοπή Σκοπίων ἔχει τὰ αὐτὰ ὅρια, προστιθεμένων εἰς ταύτην περιοχῶν τινῶν, τῶν ὁποίων ἀποστολικὸς ἐπίτροπος θὰ εἶναι ὁ ἐπίσκοπος Σκοπίων. 'Ιδρύεται ἡ ἐπισκοπή Μπάτσας, ἡ ὁποία θὰ περιλαμβάνη τὰ ὅρια τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Colocensis μετὰ τὴν Σουμποτίτσαν. 'Ιδρύεται, ὡσαύτως, ἡ ἐπισκοπή Βανάτου, ἡ ὁποία θὰ περιλαμβάνη τὰ ὅρια τῆς ἐπισκοπῆς Csadenensis. 'Η ἐν λόγῳ ἐπισκοπή δια παντὸς θὰ ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Βελιγραδίου καὶ θὰ διοικῆται διὰ τινος Βισκάρου, διοριζομένου ὑπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Βελιγραδίου, ὁ ὁποῖος θὰ φέρη τὸν τίτλον ἀρχιεπισκόπου Βελιγραδίου καὶ ἐπίσκοπος Βανάτου.

4) 'Η έχλησιαστική περιοχή Λιουμπλιάνας (Lubagensis) περιλαμβάνει τὸν ἀρχιεπισκοπικόν θρόνον Λιουμπλιάνας μετὰ τῆς γειτονικῆς ἐπισκοπῆς Lavantina μετὰ τὸ Νιριβορ.

5) 'Η ἀρχιεπισκοπή Αντιβარიενσις, τῆς ὁποίας ὁ ἀρχιεπίσκοπος θὰ φέρη τὸν τίτλον τοῦ Primus τῆς Σερβίας ἐπιμέσως ὑπαγόμενος εἰς τὸν Ἅγιον Θρόνον, ἔχει τὰ αὐτὰ ὅρια, προστιθεμένων ὀρισμένων ἐνοριῶν, κειμένων ἐντὸς τοῦ βασιλείου τῆς Πιουγκοσλάβιας.

Ὀυδέμια περιοχή τοῦ βασιλείου τῆς Πιουγκοσλάβιας θὰ ὑπάγεται εἰς τὸ ἐξῆς εἰς ἐπίσκοπον ἔχοντα τὴν ἔδραν του εἰς τὸ ἐξωτερικόν, ὡσαύτως δὲ οὐδέμια περιοχή κειμένη ἐκτὸς τῶν συνόρων τοῦ βασιλείου τῆς Πιουγκοσλάβιας θὰ ὑπάγεται εἰς ἐπίσκοπον διαβιούντα εἰς τὸ ἐν λόγῳ βασίλειον...

"Ἀρθρον 3: Ὁ Ἅγιος Θρόνος ἐκδέχεται τοὺς τιτουλαρίους τῶν ἐπισκοπικῶν ἔδρῶν τοῦ βασιλείου τῆς Πιουγκοσλάβιας μετὰ τῶν κληρικῶν, πολιτῶν τῆς Πιουγκοσλάβιας. Ἐν περιπτώσει χηρείας ἀρχιεπισκοπικῆς ἢ ἐπισκοπικῆς τινος ἔδρας, ἀπαντες οἱ ἐπίσκοποι ἐν Πιουγκοσλάβιᾳ ὑποβάλλουν ἐντὸς μηνὸς πέντακα ἐνδεδειγμένων ὑποψηφίων εἰς τὸν Ἅγιον Θρόνον... ὁ ὁποῖος, πρὶν προέλθῃ εἰς τὴν ἐκλογὴν νέου ἀρχιεπισκόπου ἢ ἐπισκόπου ἢ τοποτηρητοῦ τινος, ἐμπιστευτικῶς ζητεῖ τὴν γνώμην τῆς Πιουγκοσλάβικῆς κυβερνήσεως,

ἐάν ἐναντίον τοῦ ὑποδεικνυομένου ὑποψηφίου ὑπάρχουν ἀντιρρήσεις ἐπιλογῆς τοῦ διὰ λόγους πολιτικούς. . . 114.

Ἡ συναψίς ὅμως τοῦ ἀνωτέρω Κογκροδόχτου, διὰ τοῦ ὅπουλου πᾶσα ἡ Γιουγκοσλαβία ἐτίθετο ἐμμέσως ὑπὸ τὴν θρησκευτικὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Βατικανοῦ, προεκάλεσε τὴν ἀντίδρασιν ὅχι μόνον τῶν ἡγετῶν τῆς Σερβικῆς Ἐκκλησίας ἀλλὰ καὶ ἀπασῶν τῶν φιλελευθέρων δυναμειῶν τῆς χώρας. Κατὰ συνέπειαν μία ἔξοια ἀντίθεσις προέκυψε μετὰξὺ τῶν δυνάμεων τούτων καὶ τῆς κυβερνήσεως, ἡ ὅποια ὠδήγησε τελικῶς εἰς τὴν ἔκρηξιν τοῦ ἵππερι κογκροδόχτου ἀγῶνος, ὡς ἡ διαμάχη αὐτῆ ἀπεκλήθη. Ἡ Σερβικὴ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἀπηγωνῶς ἐδιώχθη, τελικῶς ἐπέβηκε τὰς ἀπόψεις τῆς μετὰ βαρὺ ὅμως τίμημα. Ὁ θάνατος τοῦ πατριάρχου τῶν Σέρβων Βαρνάβα (1937), ὁ ὅποιος ὑπῆρξεν ἡ ψυχὴ τοῦ ἀγῶνος κατὰ τῆς συνάψεως καὶ ἐφαρμογῆς τοῦ ἐν λόγῳ κογκροδόχτου, εἶναι τὸ βαρὺτατον τίμημα τοῦ ἀγῶνος τούτου¹¹⁵. Μετὰ μίαν τριακονταπενταετίαν περὶτου, τὴν 25ην Ἰουλίου 1966, ἡ κυβένησις Τίτου ἀνεπέσωσε τὰς διπλωματικὰς τῆς σχέσεις μετὰ τοῦ Βατικανοῦ διὰ τῆς συνάψεως ἐνὸς ἐτέρου Κογκροδόχτου, τὸ ὅπουτον ὅμως ἀκόμη δὲν εἶδε τὴν δημοσιότητά¹¹⁶.

3. Η ΣΕΡΒΙΚΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΑΠΟ ΤΟΥ 1937 ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ 1960

Ἐπὶ πατριαρχίας Γαβριήλ (1937-1950) ἡ Σερβικὴ Ἐκκλησία ὑπέστη διαφόρους δοκιμασίας ἕνεκα τοῦ β' παγκοσμίου πολέμου (1939-1944) καὶ τῆς μετὰ τὸν πόλεμον ἐγκαθιδρύσεως ἐν Γιουγκοσλαβία τοῦ κομμουνιστικοῦ καθεστώτους (1945). Κατὰ τὴν γερμανικὴν κατοχὴν ὁ πατριάρχης τῶν Σέρβων Γαβριήλ, ὁ ἐπίσκοπος Ἀχρίδος Νικόλαος Velimirović καὶ ὁ ἐπίσκοπος Δαλιματίας Εἰρηναῖος Djordjević, συλλογηθέντες ὑπὸ τῶν Γερμανῶν, ἐξώρισθσαν εἰς Νεαζόλου (1941). Οἱ Σέρβοι ὑπέστησαν πολλὰ δεινὰ ὑπὸ τῶν φασιστικῶν ἀρχῶν τῆς Ἀνεξάρτητου Κροατίας, τῶν Ustaši, συνεπικουρουμένων ὑπὸ τῶν γερμανικῶν στρατευμάτων κατοχῆς. Οἱ ρωμαιοκαθολικοὶ Κροᾶται, διὰ θρησκευτικῆς κυρίως λόγους, προσέβησαν εἰς φοβερὰς σφαγὰς, ἀτιμώσεις καὶ διώξεις τοῦ σερβικοῦ ὀρθόδοξου στοιχείου κατὰ τοὺς χρόνους τῆς κατοχῆς. Μετὰξὺ τῶν ἐτῶν 1941 καὶ 1945 ἐσφάγησαν περὶ τὸ ἐν ἑκατομμύριον Σέρβοι καὶ κατεστράφησαν πλῆθος ὀρθόδοξων ναῶν καὶ μνημῶν. Οἱ Κροᾶται ὅ,τι ὀρθόδοξον συνήπτων τὸ κατέστρεφον. Χάρις ὅμως εἰς τὰς ἐπεργείας

114. Ἰω. Κονσταντινί, Ἰὸ Κογκροδόχτων μετὰξὺ Ἀγίας Ἐδρας καὶ Γιουγκοσλαβίας (ἀνεκδοτόν).

115. Serbian Orthodox Church - its Past and Present I, Beograd 1965, 18-19. Πρβλ. Ἰ. Μουρατίου Ἀγγελικοπούλου, Σύντομος Ἱστορία . . . ἐνθ' ἀν. 45.

116. Ἰ. Μουρατίου Ἀγγελικοπούλου, Ἡ Δακίηρως τοῦ Zagreb, Θεσσαλονίκη 1968, 6-7.

και μεσοκαθήσεις του Dusšan Brkić, Σέρβου ὀρθοδόξου ἐκ Δαλματίας, κομμισσαρίου τότε ἐν Κροατία, πολλά καμήλινα (βυζαντινά ἄμικρα, εἰκόνες, γιορτογράφα, ἐπεὶ σχευή και ἔτερα ἀντικείμενα ἀρχαιολογικῆς και ἱστορικῆς ἀξίας) ἐσώθησαν, σήμερον δὲ πάντα κοσμοῦν τὸ πατριαρχικὸν μουσεῖον, τὸ ὁποῖον στεγάζεταιται εἰς τὸ πατριαρχικὸν μέγαρον τοῦ Βελιγραδίου. Μετὰξὺ τῶν ἀνωτέρω θυμιάτων συγκαταλέγονται 400 ἱερεῖς, 5 ἐπίσκοποι και παῖθες μοναχῶν. Τὸ 1941 ἐφονεύθησαν ὁ μητροπολίτης Σακραγίβου Πέτρος Ζιμονιό, ὁ ἐπίσκοπος Μπαναλόνυχας Πλάτων Γιουανović, ὁ ἐπίσκοπος Γορνικαφολοβιέλου Σάββας, τὸ 1943 ὁ ἐπίσκοπος Ἐρζεγοβίνης Νικόλαος Γιουανović και τὸ 1945 ὁ μητροπολίτης Ζαγρεβ Δοσίθεος Vasićiu. Ἡ ἀλλοτριότης τοῦ καθεστῶτος μετὰ τὸν πόλεμον και ἡ ἐπιχειρήσεις τῶν κομμουνιστῶν ἐν Γιουγκοσλαβίᾳ ἐδημιούργησε πολλὰ νέα προβλήματα εἰς τὴν Σερβικὴν Ἐκκλησίαν, τῆς ὁποίας ἡ Ἱεραρχία και ὁ Κληῖρος ἔλαβον γενικῶς ἀντικομμουνιστικὴν στάσιν, ἔνεκα τῆς ὑποίας τὸ νέον καθεστῶς, κινούμενον ἐκ λόγων ἀπιθέτου πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν ἰδεολογίας και τακτικῆς, ἐλάβε σαλτηρὰ κατ' αὐτῆς μέτρα. Ἀπὸ τοῦ 1941 ἕως τοῦ 1946, ὅτε ἐπανῆλθεν εἰς τὴν γῶρσαν ὁ πατριάρχης Γαβριήλ, διεψήθησαν τὰς τύχας τῆς Σερβικῆς Ἐκκλησίας, ὡς τοποτηρητῆς τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου, ὁ μητροπολίτης Σκοπίων Ἰωσήφ (1932-1941). Οὗτος ἀπὸ τοῦ 1941 ἕως τοῦ 1944 ἠγωνίσθη κατὰ τῶν κομμουνιστῶν τῶν ρωμιωκοκαθολικῶν τῆς Κροατίας, τῶν Ustasi, ἀπὸ δὲ τοῦ Ὀκτωβρίου 1944 μέχρι τῆς ἐπιστροφῆς τοῦ πατριάρχου Γαβριήλ, τὸν Νοέμβριον τοῦ 1946, προσεπάθησε νὰ ὀδηγήσῃ σταθερῶς τὸ σάκος τῆς Ἐκκλησίας του, εἰς ἐποχὴν ὅτε τὸ νέον καθεστῶς ἠγωνίζετο διὰ παντὸς μέσου νὰ θεμελιωθῇ εἰς τὴν γῶρσαν. Ὁ μητροπολίτης Ἰωσήφ, μέγρι πλήρους διαμορφώσεως τῆς νέας καταστάσεως, ἀπέφρατε πᾶσαν πρότασιν πρὸς δημοουργίαν σχέσεων μετὰξὺ Ἐκκλησίας και Κομμουνιστικοῦ καθεστῶτος. Μετὰ πολλὰς ταλαιπωρίας, πιέσεις, διώξεις, φυλακίσεις και ξυλοδαρχιὰς ἐτελεύτησεν οὗτος τὴν 3ην Ἰουλίου 1957, ὑπερστῆσας τὴν Ἐκκλησίαν και τὸ Ἔθνος του ἀπὸ τοῦ 1903. Ὅχι μόνον ὁ μητροπολίτης Σκοπίων Ἰωσήφ ἀλλὰ και ἔτεροι ἱεράρχαι τῆς Σερβικῆς Ἱεραρχίας ἔπεσαν θύματα τοῦ νέου καθεστῶτος. Ὁ μητροπολίτης Μαυροβουίνου και Παρθολασσίας Ἰωαννίκιος ἐφανεύθη και εἶτα ἐκτίη τὴν 8ην Σεπτεμβρίου 1945 ἐν Aranđjelovac τῆς Σουμαδίας. Ὁ ἐπίσκοπος Μπραγιτσεβου Βενιαμίν μετὰ παντοίας ταλαιπωρίας, λιθοβολισμοῦς και ἐξευτελισμοῦς, ἐτελεύτησε τὴν 28ην Μαρτίου 1952. Ὁ ἐπίσκοπος Μπάτσικας Εἰρήναϊος μετὰ λιθοβολισμοῦς, ξυλοδαρχιῶς και τραυματισμοῦς εἰς τὸ χωρίον Odzaci, ὅπου εἶχε

117. The Memorial Book of Orthodox Priests 1941-1945, Belgrade 1960, by the Union of Orthodox Clergy of the Socialist Federal Republic of Yugoslavia. Πρβλ. R. Vidic, The Position of the Church in Yugoslavia, Beograd 1962, 34-36.

μεταβή προς έγκαινιασμών του ναού τον Νοέμβριον 1946, έτελεύτησεν την 5ην Μαΐου 1955. 'Ο μητροπολίτης Μαυροβουλου 'Αρσένιος, άποφυλακισθείς τó 1960 ένεκα άσθενείας, έτελεύτησε την 10ην Δεκεμβρίου 1963. 'Ο έπίσκοπος Βαρνάβας Νασιό μετά παντοίας περιπετειάς και φυλακίσεις έτελεύτησε τον Νοέμβριον του 1964. 'Ο μητροπολίτης Δαμυρροβονίας Νεκτάριος, ύποστάς ώσαύτως παντοίας διώξεις, έτελεύτησεν τον Σεπτέμβριον του 1966. Διώξεις ύπέστησεν ώσαύτως οι έπίσκοποι Νύσσης 'Ιωάννης, Σρέμ Μανάριος, Zagreb Δαμασκηνός, Ζίτσης Βασίλειος, και πολλοί άλλοι. Μετάξυ των έτων 1944-1945 έφονεύθησαν περί τούς 100 ιερείς ημς. Τόν ύπό τó κομμουνιστικών καθεστώς βίον της Σερβικής 'Εκκλησίας ó τότε πατριάρχης των Σέρβων Πα-βρήλ, εις ποιμαντορικήν του έγκύκλιον, έγασακτήρισεν ώς «Πολύροθάνη». 'Ο πατριάρχης Παβρήλ, άγωνισθείς προς ύπεράσπισιν και ύποστήριξιν του ποιμνίου του, μετά τήν έπάνοδόν του εκ της εξορίας έτελεύτησεν τó 1950.

4. ΣΧΕΣΕΙΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΚΑΙ ΚΡΑΤΟΥΣ ΕΝ ΤΗ ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΤΙΚΗ ΠΙΟΤΙΚΟΣ-ΛΑΒΙΑ.

'Επί πατριάρχου Βυκεντίου (1950-1958) αί σχέσεις 'Εκκλησίας και Πολι-τείας έδιαφοροποιήθησαν. 'Η 'Εκκλησία ένεκαινίασε τήν πολιτικήν των συμβ-βιασμών έναντι της Πολιτείας με σκοπόν όπως περιώση τó μέγιστον της ύπάρξέως της, τó δε έπίσημον κρότος, εκ της πραγματικότητας άναγκασθέν, έφήγησε πολιτικήν άνοχής, έκδηλωθείσαν εις τήν νομοθετικήν έξασφάλισιν των σχέσεων 'Εκκλησίας και Πολιτείας και τινα οίκονομικά και έτερα μέτρα ύπερ της 'Εκκλησίας.

'Η νομική θέσις των έν τή κομμουνιστική Γιουγκοσλαβία χριστιανικών 'Εκκλησιών και λαιτών θρησκευτικών καινοτήτων έχει ώς εξής: Τó Σύνταγμα του 1946 εις τά άρθρα 21, 25 και 26 έγγυάται, ότι άπαντες οι πολίται της Γιουγκοσλαβίας είναι έλεύθεροι έναντι του νόμου, άπολαύοντες των αύτων δικαιωμάτων χωρίς να λαμβάνεται ύπ' όψιν ή έθνικότης, φυλή και θρησκευτι-κή πίστις. Ούδεν προνόμιον με γνώμονα τήν καταγωγήν, θέσιν, περιουσίαν και μόρφωσιν άναγνωρίζεται. Οιαδήποτε προξίς, είτε παρέχουσα είτε πε-ριορίζουσα τά δικαιώματα των πολιτών με τó αίτιολογικόν διακρίσεως λόγω έθνικότητος ή φυλής ή θρησκευτικής πίστεως είναι άντίθετος προς τó Σύνταγμα και ώς εκ τούτου τιμωρητέα (άρθρ. 21). Τó άρθρον 25 έγγυάται έλευθερίαν συνειδήσεως και θρησκευτικής πίστεως. 'Η 'Εκκλησία χωρίζεται άπό τó

118. The Church and State under Communism, III, Yugoslavia, V.S. Govern-ment Printing Office, Washington 1965, 18-21.

119. Αύτόθι.

120. R. Vidic, ένθ' άν. 40-46.

κράτος. Θρησκευτικά κοινότητες, τῶν ὁποίων ἡ δογματικὴ διδασκαλία δὲν ἀντιτίθεται πρὸς τὸ Σύνταγμα εἶναι ἐλεύθεραι κατὰ τὰς ἐκκλησιαστικὰς αὐτῶν ὑποθέσεις καὶ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν θρησκευτικῶν ἱεροτελεστιῶν. Αἱ Ἱερὰτακαὶ Σχολαὶ εἶναι ἐλεύθεραι ὑπὸ τὴν γενικὴν ἐπιτροπείαν τοῦ Κράτους. Ἡ ἐκμετάδλ-
 λησις τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς πίστεως πρὸς ἐπιδιώξιν πολιτικῶν σκοπῶν ἢ ἴδρυσιν πολιτικῶν ὀργανισμῶν μὲ θρησκευτικὸν ἔρεισμα ἀπαγορεύεται. Τὸ κράτος δύναται νὰ πασέχῃ οἰκονομικὴν βοήθειαν εἰς τὰς θρησκευτικὰς κοινότητες. Τὸ ἄρθρον 26 τονίζει, ὅτι οἱ θεσμοὶ τοῦ γάμου καὶ τῆς οὐκογε-
 νείας προστατεύονται ὑπὸ τῆς Πολιτείας, ἡ ὁποία διὰ νόμου κανονίζει τὰς τοῦ γάμου καὶ οὐκογενείας σχέσεις. Ἵπ' αὐτὰς μόνον τὰς προϋποθέσεις δύναται νὰ ἰσχύῃ ὁ θεσμὸς τοῦ γάμου. Μετὰ τὴν κατὰ νόμον ἔνωσιν τῶν συζύγων, οὔτοι δύναται νὰ τελέσων καὶ τὸν θρησκευτικὸν γάμον. Πᾶσαι αἱ οὐκογενεακαὶ διαφοραὶ ὑπόκεινται εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῶν πολιτικῶν δικαστηρίων. Οἱ κατ'ὄλογοι γεννήσεων, γάμων καὶ θανάτων εὐρίσκονται εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Κράτους.

Τὸ 1953 ἐγένετο ἀναθεώρησις τοῦ Συντάγματος τοῦ 1946 καὶ ἐτέθη ἐν ἰσχύϊ νέον δημοσπονδιακὸν τοιοῦτον. Ὁ νόμος 7/27-5-1953 περὶ τῆς θέσεως τῶν θρησκευτικῶν κοινοτήτων, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ χωρισμοῦ Ἑκκλησίας καὶ Πολιτείας (1953), περιλαμβάνει 24 ἄρθρα¹²¹. Ταῦτα εἶναι:

Α

Γενικαὶ διατάξεις

Ἄρθρον 1

Εἰς τοὺς πολίτας τῆς Ὀμοσπονδοῦ Λαϊκῆς Δημοκρατίας τῆς Γιουγκο-σλαβίας παρέχεται ἐλευθερία συνειδήσεως καὶ θρησκευτικῆς πίστεως. Οἱ πολῖται τῆς Ὀμοσπονδοῦ Λαϊκῆς Δημοκρατίας τῆς Γιουγκοσλαβίας δύνα-
 ται νὰ ἀνήκωσιν εἰς οἰανδήποτε θρησκευτικὴν ὁμολογίαν καὶ θρησκευτικὴν κοινότητα ἢ εἰς οὐδεμίαν τούτων. Ἡ ὁμολογία πίστεως εἶναι ἰδιωτικὴ ὑπό-
 θεσις τῶν πολιτῶν.

Ἄρθρον 2

Οἱ πολῖται δύναται ἐλευθέρως νὰ ἰδρῶσιν θρησκευτικὰς κοινότητας. Ἄπασαι αἱ ὁμολογίαι ἀπολαοῦσιν ἴσων δικαιωμάτων καὶ ἄπασαι αἱ θρησκευ-
 τικαὶ κοινότητες ἔχουσιν τὴν αὐτὴν νομικὴν θέσιν. Ἡ δραστηριότης τῶν θρη-
 σκευτικῶν κοινοτήτων δέον ὅπως συμφωνῇ πρὸς τὸ Σύνταγμα καὶ τοὺς νό-
 μους.

¹²¹ Ο νόμος οὗτος ἐνεκρίθη δι' ἀποφάσεως τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας, ἀρ. 7/27-5-1953 καὶ ἐδημοσιεύθη εἰς τὸ ὑπ' ἀρ. 22 φύλλον τῆς Κυβερνήσεως τῆν 27-5-1953.

"Αρθρον 3

Αί θρησκευτικοί κοινότητες είναι εξεθεςται πρὸς ἐπιτέλειαν τῶν θρησκευτικῶν καθήκόντων καὶ ἱεροτελεστιῶν. Αἱ θρησκευτικοὶ κοινότητες δύνανται νὰ ἐκδώσων καὶ κυλιόφρησιν ἐκκλησιαστικῶν ἔργων. "Ὅσον ἀφορᾷ τὸν θρησκευτικὸν ἔργον ἴσχυον αἱ γενικαὶ περὶ τύπου διατάξεις.

"Αρθρον 4

Ἡ ἐκπαιίδευσις εἶναι χειωρισμένη τῆς Ἐκκλησίας. Αἱ θρησκευτικοὶ παρὰδόσεις (κατήχησις) εἰς τοὺς νεοὺς ἢ ἑτέρους τόπους πρὸς τοῦτο καθωρισμένους εἶναι ἐξουθεςται. Αἱ θρησκευτικοὶ κοινότητες δύνανται ἐλευθέρως νὰ ἰδρῶσιν ἰδιαιτέρας Ἐκκλησιαστικὰς Σχολὰς (στοιχειώδεις, μέσαι καὶ ἀνώτεροι σχολαὶ) διὰ προσουμασίαν κληρικῶν καὶ νὰ διευθύνουν τὰς σχολὰς τὰύτας.

"Αρθρον 5

Ἄπαγορεύεται ἡ κατήχησις τῶν θρησκευτικῶν ὑποθέσεων, τῶν παρὰδόσεων, τοῦ τύπου, τῶν ἱεροτελεστιῶν καὶ λοιπῶν θρησκευτικῶν ἐκδηλώσεων τῶν θρησκευτικῶν αἰσθημάτων διὰ πολιτικῶς σκοπούς. Ἄπαγορεύεται ἡ πρόκλησις ἢ ὑπόθλιψις θρησκευτικοῦ φανατισμοῦ, μίσους ἢ διζουσίας. Ἄπαγορεύεται ἡ παρεμπρόδισις τῶν θρησκευτικῶν συναξέσεων, παρὰδόσεων, ἱεροτελεστιῶν ἢ ἑτέρων ἐκδηλώσεων θρησκευτικῶν αἰσθημάτων.

"Αρθρον 6

Ὀυδεις δύνανται δι' οἰουδήποτε τρόπου νὰ ὑποχρεωθῆ ὅπως κατὰστῆ μέλος θρησκευτικῆς τινος κοινότητος, ὅπως μείνη μέλος τοιαύτης κοινότητος ἢ ὅπως ἀποχωρήσῃ τῆς αὐτῆς. Ὀυδεις δύνανται δι' οἰουδήποτε τρόπον νὰ ὑποχρεωθῆ ὅπως συμμετάσῃ εἰς ἱεροτελεσίαν, ποιμπὰς ἢ ἑτέρας ἐκδηλώσεις θρησκευτικῶν αἰσθημάτων. Ὀυδεις δύνανται νὰ ἀπαγορεύσῃ εἰς τοὺς πολίτας ὅπως συμμετάσχωσιν οὔτοι εἰς ἱεροτελεσίαν ἢ ἑτέρας ἐκδηλώσεις θρησκευτικῶν αἰσθημάτων. Ὀυδεις δύνανται νὰ ὑποχρεώσῃ μέλος θρησκευτικῆς τινος κοινότητος, ὅπως μὴ ἐπιωφελήσῃ τῶν δικαιωμάτων, τὰ ὅποια ἀνήκουν εἰς τοῦτον ὡς πολίτην κατὰ τὸ Σύνταγμα καὶ τοὺς νόμους.

"Αρθρον 7

Οἱ πολίται δὲν δύνανται νὰ ἀπολαύσων περιωρισμένως τῶν δικαιωμάτων, τὰ ὅποια ἀνήκουν εἰς τοῦτους κατὰ τὸν νόμον ἔνεκα τῶν θρησκευτικῶν ἀντῶν πεποιθήσεων, ὡς μελῶν ὁμολογίας τινὸς θρησκευτικῆς κοινότητος ἢ ἔνεκα συμμετοχῆς εἰς τὴν ἐπιτέλειαν τῶν ἱεροτελεστιῶν ἢ ἑτέρων ἐκδηλώσεων θρησκευτικῶν αἰσθημάτων. Αἱ θρησκευτικοὶ κοινότητες, οἱ κληρικοί των, οἱ

θησκευτικοί ἀντιπρόσωποι, ἢ μέλη θησκευτικῆς τινος ἡμολογίας δὲν δύνανται νὰ ἀπολαύουν ἰδιαιτέρας τιμῆς, προνομίων ἢ ἰδιαιτέρας προστασίας. Οἱ ἀνήκοντες εἰς τινα θησκευτικὴν κοινότητα ἢ εἰς ἡμολογίαν πλίτεώς τινος δὲν ἀπαλλοτρίωνται τῶν γενικῶν πολιτικῶν, στρατιωτικῶν ἢ ἐκείνων καθηκόντων, τὰ ὅποια οἱ πολῖται ὑποχρεοῦνται ὅπως ἐκτελέσουν ἐπὶ τῇ βάσει τῶν νόμων.

“ Ἀρθρον 8

Αἱ θησκευτικαὶ κοινότητες καὶ τὰ ὄργανα αὐτῶν εἶναι πρόσωπα νομικοῦ δικαίου κατὰ τὰ πολιτικὰ δίκαια.

“ Ἀρθρον 9

Οἱ κληρικαὶ χειρωρισμένων ἡμολογιῶν ἔχουν τὸ δικαίωμα νὰ ἰδρῖουν συνλόγους κληρικῶν. “ Ὅσον ἀφορᾷ τοὺς συνλόγους τούτους ἰσχύουν αἱ γενικαὶ περὶ συνλόγων διατάξεις.

“ Ἀρθρον 10

Αἱ ἀποφάσεις τῶν θησκευτικῶν κοινοτήτων εἰς τὰς περὶ γάμου διενέξεις καὶ τὰ θέματα πειθαρχικοῦ χαρακτῆρος, ὡς καὶ ἕτεραι διατάξεις τῶν θησκευτικῶν κοινοτήτων, δὲν ἰσχύουν ἐκτός τῆς θησκευτικῆς κοινότητος.

“ Ἀρθρον 11

Τὸ Ὑποσπονδιακὸν Ἐκτελεστικὸν Συμβούλιον ὡς καὶ τὰ τωαῦτα τῶν Δημοκρατιῶν δύνανται ὅπως παρέχουν οἰκονομικὴν βοήθειαν εἰς τὰς θησκευτικὰς κοινότητας. Ἐν τῇ ἀποφάσει διὰ τῆς ὁποίας παρέχεται οἰκονομικὴ βοήθεια, δύναται νὰ ὀρισθῇ καὶ ὁ σκοπὸς διὰ τὸν ὅποιον αὕτη δύναται νὰ χρησιμοποιοθῇ. Αἱ θησκευτικαὶ κοινότητες ἀνεξαρτήτως διαχειρίζονται τὰ οἰκονομικά τω, ἐὰν δὲ διδομένη βοήθεια εἶναι πρὸς ὀρισμένον σκοπὸν εἶναι δυνατὸν νὰ ζητηθῇ ἀπὸ τὰς θησκευτικὰς κοινότητας νὰ ὑποβάλωσιν ἐκθεσιν περὶ τῆς χρήσεως τῶν διατεθέντων κονδυλίων.

“ Ἀρθρον 12

Ὅνδεις δύναται νὰ ὑπογρῶσθῃ ἢ ἐμπαιδισθῇ ὅπως διδῆ ἀποφράς διὰ θησκευτικῶν σκοποῦς. Ἡ συλλογὴ ἀποφρῶν διὰ θησκευτικῶν σκοποῦς εἶναι ἐλευθέρη εἰς τοὺς καὺς καὶ λαϊκοὺς τόπους πρὸς τοῦτο καθωρισμένους. Ἐκτός τῶν τόπων τούτων, ἡ συλλογὴ ἀποφρῶν δύναται νὰ ἐκτελεσθῇ μόνον μετ’ ἔγκρισιν τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου τῆς πόλεως. Οἱ κληρικοὶ δύναται νὰ λάβωσιν εἰς χρήμα ἢ εἶδος ἀμοιβὴν δι’ ἐπιτέλεσιν τῶν ἱεροτελεστιῶν κατὰ πα-

ράχλησιν τῶν ἐνδιαφερομένων, ἔνευ σημασίας ἐὰν ἡ ἱεροτελεστία ἐπιτεληῖται εἰς τοὺς ναοὺς ἢ οἰκίας τῶν πιστῶν ἢ, εἰς ἕτερον τόπον, ὅπου αὐτὴ συνήθως γίνεται.

B

Τέλεσις Ἱεροτελεστῶν

"Ἀρθρον 13

Αἱ ἱεροτελεστῖαι, αἱ ὅποια τελούνται εἰς συνάξεις, δύνανται ἐλευθέρως νὰ τελῶνται εἰς τοὺς ναοὺς καὶ ἑτέρους δημοσίους τόπους, καθωρισμένου ὑπὸ τῶν θρησκευτικῶν κοινότητων πρὸς τοῦτο, ὡς καὶ εἰς ἀυλὰς ἢ προαύλια νᾶων, κοιμητηρίων ἢ ἑτέρους δημοσίους ἐκκλησιαστικοὺς τόπους. Ἡ ὁργάνωσις περιφορῶν, πομπῶν ἢ ἑτέρων ἱεροτελεστιῶν ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω προσδιορισθέντων τόπων, δύναται νὰ ἐγκριθῇ ὑπὸ τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου τῆς πόλεως ἐπὶ τῇ βάσει τῶν διατάξεων τοῦ Ἐκτελεστικοῦ Συμβουλίου τῆς Δημοκρατίας. Ἡ ἀνωτέρω διάταξις δὲν ἀναφέρεται εἰς τὰς ἱεροτελεστῖαι, τὰς σχετικὰς μὲ τὰς οἰκονομικὰς ἐκδηλώσεις, τὸν γάμον καὶ τὴν κηδείαν. Τὸ ἀρμόδιον δημοτικὸν συμβούλιον τῆς πόλεως δύναται, εἰς τὰ παιδεία τῶν ληθθέντων μέτρων πρὸς προστασίαν τῆς δημοσίας ὑγείας καὶ τάξεως, νὰ ἀπαγορεύῃ τὴν ὁργάνωσιν θρησκευτικῶν συνάξεων κατὰ τὸν χρόνον διαρκείας τῶν περιστάσεων ἕνεκα τῶν ὁποίων ἐλήφθησαν τὰ ἀνωτέρω μέτρα.

"Ἀρθρον 14

Ἡ πρῶξις τῆς βαπτίσεως ἢ τῆς περιτομῆς τῶν παιδῶν δύναται νὰ τελεσθῇ μόνον κατ' αἰτήσιν ἐνὸς ἐκ τῶν γονέων, τ. ἔ. τοῦ κηδεμόνος. Ἄν τὸ παιδίον εἶναι μεγαλύτερον τῶν 10 ἐτῶν, εἶναι ἀναγκαία ἡ συγκατάθεσις καὶ τοῦ ἴδιου.

"Ἀρθρον 15

Ἡ ἱεροτελεστία τοῦ γάμου δύναται νὰ τελεσθῇ μόνον μετὰ τὴν ἐπισημοποίησιν τοῦ γάμου ἐνώπιον τῶν ἀρμόδιων κρατικῶν ὁργάνων, τὸ δὲ βάπτισμα μόνον μετὰ τὴν ἐγγραφὴν εἰς τὸ μητρῶν γενήσεων.

"Ἀρθρον 16

Πρόσωπα εὐρισκόμενα εἰς κληνικὰς, γηροκομεία, οἰκοτροφεία ἢ παρόμοια ἰδρύματα καὶ ὁργανισμοὺς δύνανται εἰς τὰ ὅρια τῆς οἰκιακῆς τάξεως νὰ προβοῦν εἰς ἐκδηλώσιν τῆς πίστεώς των καὶ οἱ ἱερεῖς νὰ ἐπισκέπτωνται τὰς οἰκίας των, ἐὰν ἐπιθυμοῦν οἱ οἰκεῖοι τοῦτο.

"Αρθρον 17

Οι κώδωνες τῶν ναῶν καὶ ἑτέρων ἐκκλησιαστικῶν κτηρίων δύνανται νὰ χρησιμοποιηθοῦν διὰ τὴν κωδωνοφυσίαν εἰς περίπτωσιν γενικοῦ κινδύνου (πυρκαϊά, πλημμύρα κ.λ.π.). Ὁ ἐκκλησιαστικὸς ἐκπρόσωπος, ὁ ὁποῖος εἶναι ὑπεύθυνος διὰ τὰ ἐκκλησιαστικὰ κτίρια, δὲν δύναται νὰ ἀνηθῆ νὰ χρησιμοποιοηθοῦν οἱ κώδωνες εἰς τοιαύτην περίπτωσιν.

Γ

Λειτουργία Ἐκκλησιαστικῶν Σχολῶν

"Αρθρον 18

Αἱ θρησκευτικαὶ κοινότητες μόναι διευθύνουσι τὰς σχολὰς πρὸς προπαρσκευὴν τῶν κληρικῶν, ἐλευθέρως καθορίζουσι τὸ πρόγραμμα καὶ τὸν τρόπον τῆς διδασκαλίας καὶ εἶναι ἐλεύθεραι εἰς τὸν διορισμὸν καθηγητῶν. Τὸ κράτος ἔχει τὴν γενικὴν ἐπιτελείαν εἰς τὸ ἔργον τῶν ἐκκλησιαστικῶν σχολῶν.

"Αρθρον 19

Οἱ μαθηταὶ τῶν κανονικῶν σχολείων δὲν δύνανται νὰ παρακολουθοῦν τὰ μαθήματα τῶν κατηχητικῶν σχολείων κατὰ τὰς σχολικὰς τῶν ὥρας. Διὰ τὴν παρακολούθησιν τῶν κατηχητικῶν σχολείων εἶναι ἀναγκασία ἡ ἔγκρισις ἀμφοτέρων τῶν γονέων, τ. ἑ. τοῦ κηδεμόνου, καὶ ἡ συγκατάθεσις τοῦ παιδίου. Τὰς ἱερατικὰς σχολὰς δύνανται νὰ παρακολουθοῦν μόνον πρόσωπα, τὰ ὁποῖα ἑπεράτωσαν ὑποχρεωτικῶς τὴν στοιχειώδη ἐκπαίδευσιν.

"Αρθρον 20

Πρόσωπα τὰ ὁποῖα φοιτοῦν εἰς ἱερατικὰς σχολὰς δύνανται νὰ ἀπολαύουσι τῶν δικαιωμάτων, τὰ ὁποῖα ἀναγνωρίζονται εἰς πεπαιδευμένα πρόσωπα. Ἀκριβεστέρως διατάξεις περὶ τῶν ἐν λόγω δικαιωμάτων καθορίζει τὸ Ὁμοσπονδιακὸν Ἐκτελεστικὸν Συμβούλιον.

Δ

Τελικαὶ διατάξεις

"Αρθρον 21

"Ἐπι παραβάσει τῶν διατάξεων τοῦ νόμου τούτου, ἔφ' ὅσον αὐτὴ δὲν ἀντιπροσωπεύει ποινικὸν δόκιμα, ὁ ἀυτοῦργος τιμωρεῖται διὰ χρηματι-

κτῆς ποιητῆς 10 γυναικῶν δηναρίων (ἐνωσεῖται παλαιῶν δηναρίων, νῦν 100 νέων δηναρίων) ἢ διὰ φυλακίσεως μέχρι 15 ἡμερῶν.

“ Ἀρθρον 22

“Ο-τε διὰ κατὰχρησίσεως τῆς θρησκευτικῆς ἐκπαιδεύσεως λαμβάνει γόρῳ πονηκὸν δότικηγμα, ἢ δυκαισύνηθ δύναται, ἐκτὸς τῶν πονηκῶν τῶν ὑπὸ τοῦ νόμου προβλεπομένων, νὰ διατάξῃ τὴν παῦσαν λειτουργίαν τῆς ἐκκλησιαστικῆς συγκλήτης διὰ διάστημα ἀπὸ ἐνὸς ἕως 10 ἐτῶν.

“ Ἀρθρον 23

Τὸ ‘Ομοσπονδιακὸν ‘Εκτελεστικὸν Συμβούλιον, τ. ἔ. τὰ ‘Εκτελεστικὰ Συμβούλια τῶν Δημοκρατιῶν, θὰ μεριμνήσῃ περὶ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ νόμου τούτου καὶ ἀναλόγως τῶν ἀναγκῶν θὰ ἐκδίδῃ ἀκριβεστέρως διατάξεις διὰ τὴν ἐφαρμογὴν του.

“ Ἀρθρον 24

‘Ο νόμος οὗτος θὰ τεθῆ ἐν ἰσχύϊ ὁκτώ ἡμέρας ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως εἰς τὴν ‘Εφημερίδα Κυβερνήσεως F.N.R.J. (= ‘Ομοσπονδιακὴ Λαϊκὴ Δημοκρατία Γιουργοσάβλιας).

Διὰ τοῦ ἀνωτέρου νόμου ἐξαφαιλίονται: ἡ ἐλευθερία συνειδήσεως καὶ θρησκείας (ἄρθρον 1), ἡ ἴδρυσις καὶ ὑπαρξίς θρησκευτικῶν κοινοτήτων, ὡς καὶ ἴση μετὰχείρησις τούτων (ἄρθρον 2), ἡ ἐλευθερία διακπεραίωσης τῶν ἐκκλησιαστικῶν ὑποθέσεων καὶ ἡ ἄσκησις τῶν θρησκευτικῶν καθηκόντων καὶ ἱεροπραξιῶν (ἄρθρον 3), ἡ ἀπρόσκοπος λειτουργία κατηγγητικῶν σχολείων εἰς νηπύς ἢ ἐτέρους πρὸς τοῦτο καθωρισμένους τόπους (ἄρθρα 4 καὶ 19) μετὰ συγκατάθεσιν ἀμφοτέρων τῶν γονέων ἢ κηδεμόνων, ἵσα δικαιώματα πρὸς ἄπαντας τοῦς θρησκουόντας πολίτας (ἄρθρον 7), ἡ παροχὴ οικονομικῆς βοήθειας ὑπὸ τοῦ κράτους εἰς τὰς θρησκευτικὰς κοινοτήτας (ἄρθρον 11), ἡ ἀνειπόδιστος ἐπιτέλεσις ἱεροπραξιῶν καὶ λειτουργιῶν (ἄρθρον 13), ἡ βάρησις τῶν νηπιῶν μετὰ συγκατάθεσιν ἐνὸς ἐκ τῶν γονέων ἢ τοῦ κηδεμόνου (ἄρθρον 14), ὁ ἐκκλησιαστικὸς γάμος μετὰ τὸν πολιτικὸν (ἄρθρον 15), ἡ ἐπιτοκεψίς τῶν ἱερῶν εἰς νοσοκομεία, οἰκίας, κλινικὰς καὶ ἕτερα ἰδρύματα κατ’ αἵτησιν τῶν ἐνδιαφερομένων (ἄρθρον 16) καὶ ἡ λειτουργία ἀνωτάτων, ἀνωτέρων καὶ μέσων ἡ κατωτέρων ἐκκλησιαστικῶν Σχολῶν (ἄρθρα 4, 18, 19, 20).

Οἱ ἀνωτέρου νόμοι, καίτοι θεωρητικῶς ἔλυσαν τὸ πρόβλημα τῶν σχέσεων ‘Εκκλησίας καὶ Πολιτείας εἰς ἐν κομμουνιστικὸν καθεστῶς, ὡς τὸ ἐν Γιουργοσάβλια, ὅμως ἡ οὐδὲνως ἐφαρμόσθησαν, ὡς συνέβη ἀπὸ τοῦ 1946

έως του 1950, λόγω τῆς ἀντικομμουνιστικῆς στάσεως τῆς Σεββικῆς Ἱεραρχίας καὶ τῆς ἰδεολογικῆς τοποθετήσεως τοῦ νέου καθεστώτους ὡς ἀθεϊστικῶν, ἡ ἐν μέρει ἐφαρμόζονται ἀπὸ τοῦ 1950 καὶ ἐντεῦθεν διὰ τῆς πολιτικῆς τῶν συμβιβαστικῶν σχέσεων Ἑκκλησίας καὶ Πολιτείας.

Τὸ ἄρθρον 11 τοῦ νόμου 7/27-5-1953 περὶ παροσχῆς οἰκονομικῆς βοήθειας ἤρχισεν ἐφαρμολόμενον ἀπὸ τοῦ 1955 καὶ ἐξῆς. Ἡ Σεββικὴ Ἑκκλησία ἀπὸ τοῦ 1955 ἕως τοῦ 1961 ἐλάβετο οἰκονομικὴν βοήθειαν 426.332.179 δραμάτων, ἡ δὲ «Μακεδονικὴ» καθολομένη Ἑκκλησία τῶν Σκοπίων ἀπὸ τοῦ 1958-1960 ἐν συνόλῳ 39.503.000 δραμῶν.¹²² Ἐνταῦθα δέον ὅπως ὑπογραμμισθῆ καὶ τὸ γεγονός τῆς ὑπὸ τοῦ κράτους ἐφαρμογῆς τοῦ θεσμοῦ τῶν κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων μετὰ συντάξεως τῶν κληρικῶν διὰ τῶν ἄρθρων 1, 2, 4 τοῦ νόμου 254/18-5-1951. Τὰ 50% τῶν ἀσφαλίσεων παρέχονται ὑπὸ τοῦ κρατικοῦ προϋπολογισμοῦ. Τὸ κρᾶτος, ὡσαύτως, ἀνέλαβε τὴν ἀναστήλωση, συντήρησιν καὶ προστασίαν τῶν ἱστορικῶν ναῶν, μνημῶν καὶ ἐπέων ἐκκλησιαστικῶν ἰδρυμάτων. Ἀπὸ τοῦ 1945 ἕως 1957 τὸ κρᾶτος ἐδαπάνησε πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην 157.988.000 δραμῶν.¹²³ Τὰ μνημεῖα ὅμως, ἐν ὅλῳ ἡ ἐν μέρει, ἀφαιρέθησαν ἀπὸ τὸν ἐλεγχον τῆς Ἑκκλησίας, μετεπέστησαν εἰς μυστεῖα ὑπὸ τὸν ἐλεγχον τῶν ἀρχαιολογικῶν ὑπηρεσιῶν τοῦ κράτους. Μόνον ἡ Σεββικὴ Ἑκκλησία ἐν Γιουγκοσλαβίᾳ ἔχει 453 τοιαῦτα ἱστορικὰ ἰδρύματα. Τὰ ποσὰ ὅμως ταῦτα καὶ ἔτερα πολυὰ, τὰ ὁποῖα διαθέτει τὸ κρᾶτος τὰ ἐξασφαλίζει πάλιν ἐκ τῶν τραπεζικῶν ἐκκλησιαστικῶν περιουσιῶν τῶν ἐπισκοπῶν, μνημῶν καὶ ναῶν, ἀπαλλοτριωθείσων ὀλιγῶς ἢ μερικῶς μετ' ἐλαχίστην ἀποζημίωσιν ἢ ἄνευ τοιαύτης, ἐπὶ τῆ βᾶσει τῶν ἄρθρων 3, 4, 8, 26 τοῦ νόμου περὶ ἀγορικῶν μεταρρυθμίσεων 64/23-8-1945.

Τὰ ἄρθρα 13, 18 τοῦ νόμου 7/27-5-53 ἐφαρμόζονται πλήρως, ἐνῶ τὰ ἄρθρα 2, 3, 4, 7, 14, 15, 16, 19 τοῦ αὐτοῦ νόμου μερικῶς. Συμφώνως τῶ ἄρθρῳ 2 τοῦ ἀνωτέρω νόμου πᾶσαι αἱ ἐν Γιουγκοσλαβίᾳ θρησκευτικαὶ κοινότητες ἀπολαύουν ἴσων δικαιωμάτων. Τοῦτο ὅμως δὲν συμβαίνει ὅτε κατ' ἀναλογία. Κατ' ἐπίσημον στατιστικὴν τοῦ 1955 εἰς τὴν Σεββικὴν Ὀρθόδοξον Ἑκκλησίαν ἀνήκουν 7.011.000 (41,41%), εἰς τὴν Ρωμαιοκαθολικὴν 5.363.000 (31,8%), εἰς τὴν Μωαμεθανικὴν θρησκείαν 2.083.000 (12,3%) πιστοί, ἔθελαι ἢ ἀδιάφοροι 2.085.000 (12,31%), ἔτεροι θρησκευτικαὶ ὁμολογίαι 2,189/¹²⁴. Τὸ 1961 ἐλαττώθησαν εἰς τὴν χώραν αὐτὴν 38 Σχολαὶ ἐκκλησιαστικῆς ἐπαίδευσως μετ' 2.896 μαθητῶν καὶ φοιτητῶν. Ἐκ τούτων 31 Σχολαὶ ἀνήκουν εἰς τὴν Ρωμαιοκαθολικὴν Ἑκκλησίαν μετ' 2.155 φοιτητῶν, ἐνῶ εἰς τὴν Σεββικὴν Ὀρθό-

122. R. Vidic, ἐνθ' ἀν. 88-91.

123. Αὐτόθι 92-97.

124. The Church and the State ... ἐνθ' ἀν. 17.

δοξόν 'Εκκλησίαν μόνον 3 Σχολαί (2 εκκλησιαστικοί και 1 θεολογική) με 500 περίπου μαθητάς και φοιτητάς, 2 σχολαί εις τὴν μουσουλμανικὴν κοινότητα και ἔτεροι 2 εις τοῦς Προτεστάντας και Εὐαγγελικούς. Ἡ Σεβλική 'Ορθόδοξος 'Εκκλησία εἶχεν 21 ἐπισκόπους, 1.850 ἱερεῖς, 293 μοναχοὺς και 552 μοναχάς, ἐνῶ οἱ Ρωμαιοκαθολικοὶ εἶχον 28 ἐπισκόπους, 3.137 ἑφημέριους, 685 μοναχοὺς, και 5.870 μοναχάς. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἀριθμῶν καθίσταται δῆλον, ὅτι ἡ ἐν Γιουγκοσλαβία Ρωμαιοκαθολική 'Εκκλησία διαναλαμβάνει ἀπολαβεὶ πολλὸν περισοτέρων προνομίων ἐν σχέσει πρὸς τὴν Σεβλικὴν 'Ορθόδοξον 'Εκκλησίαν.¹²⁵

Ἡ ἀνάμιξις τοῦ κράτους εις τὰ ἔσωτερικά τῆς Σεβλικῆς 'Εκκλησίας, ἰδίᾳ εις τὸ ζήτημα ἐκλογῆς ἀρχιερέων κ.λ.π., καταλύει τὴν ἔσωτερικὴν αὐτονομίαν τῆς 'Εκκλησίας, τὴν ὅποιαν ἐγγυᾶται τὸ ἄρθρον 3 τοῦ νόμου 7/27-5-53. Κατηγορητικὰ σχολεῖα τῆς Σεβλικῆς 'Εκκλησίας λειτουργοῦν σχεδὸν μόνον εις τὸ Βελιγράδιον και ταῦτα οὐχὶ ἀπροσκόπτως, διότι οἱ πλεῖστοι τῶν γονέων ἔχουν λόγους νὰ φοβουῦνται ὅπως ἀποστειλοῦν τὰ τέκνα των εις τὰ κατηγορητικὰ σχολεῖα. Τοῦτο ἀντίκειται εις τὸ ἄρθρον 4 τοῦ ἰδίου νόμου, ὃ ὁποῖος ἐγγυᾶται τὴν ἐλευθέραν λειτουργίαν τῶν κατηγορητικῶν σχολείων και τὸ ἄρθρον 1 τοῦ αὐτοῦ νόμου, τὸ ὁποῖον ἐγγυᾶται τὴν ἐλευθερίαν συνειδήσεως και θρησκείας, τὴν ὅποιαν τὸ κράτος, φαίνεται, δὲν ἐπροστάττεισε δόντως. Ὡσαύτως, τὰ ἄρθρα 7, 14, 15, 16 δὲν ἐφαρμόζονται πλήρως, διότι βαπτίσεις και γάμοι τελοῦνται πολλαχὺς κρυφίως, διὰ τὸν φόβον μήπως οἱ ἐνδιαφερόμενοι δεχθοῦν πείσεις, ἢ ἐσχάτη τῶν ὁποίων δύναται νὰ εἶναι ἡ ἀπόλυσις ἐκ τῆς ἐργασίας.¹²⁶

Τὴν λειτουργίαν μέσης και ἀνωτάτης ἐκκλησιαστικῆς παιδείας ἐγγυῶνται τὰ ἄρθρα 4, 18, 19, 20 τοῦ νόμου 7/27-5-1953. Τὴν εἰδικὴν ἔμποτειαν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐκπαιδεύσεως ἔχει τὸ Σεβλικὸν πατριαρχεῖον, τὴν δὲ γενικὴν τὸ κράτος, τὸ ὁποῖον παρέχει οἰκονομικὴν βοήθειαν πρὸς συντήρησιν τῶν ἐν λόγω Σχολῶν. Ἡ θεολογικὴ Σχολὴ Βελιγραδίου, ἰδρυθεῖσα τὸ 1920, ὡς πανεπιστημιακὴ Σχολή, συνέβαλεν ἀξιολόγως εις τὴν προαγωγὴν τῶν θεολογικῶν γραμμμάτων, τῆς ἐπιστημῆς και ἐκπαιδεύσεως μέχρι τοῦ 'Ιουλίου 1952, ὅτε, ἀποχωρηθεῖσα αὐτῇ τοῦ κύκλου τῶν πανεπιστημιακῶν Σχολῶν δι' ἰδεολογικοὺς λόγους, ἔνεκα τοῦ ἐν Γιουγκοσλαβία ἐγκαθιδρυθέντος κομμουνιστικοῦ καθεστώτος, κατέστη ἀνεξάρτητος θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Σεβλικῆς 'Ορθοδόξου 'Εκκλησίας, συνεχίζουσα τὴν ἰδίαν και σπουδαιότεραν ἀποστολὴν πρὸς ἀποτελεσματικώτεραν δραστηριοποίησιν τῶν πνευματικῶν, ἐκκλησιαστικῶν και θεολογικῶν δυνάμεων τοῦ Σεβλικοῦ πατριαρχείου. Ἀπὸ

125. R. Vidic, ἐνθ' ἀν. 81-84.

126. Ἀθνασίου Ἀγγελισποῦλου, Σύντομος Ἱστορία . . . ἐνθ' ἀν. 52-53.

τῆς ἰδρύσεως τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Βελιγραδίου (1920) μέχρι τοῦ 1960 ἔλαβον πτυχίον τῆς ἐν λόγῳ Σχολῆς 715, διδάκτορες ἀνεκρηγύθησαν 18 (14 Σέρβοι, 2 Ρῶσοι, 1 Πολωνός καὶ 1 Ἑλλήν), ἐπίτιμοι διδάκτορες 4, ὁ Στέφανος Dimitrijević, πατρικὸς καθηγητῆς τοῦ πανεπιστημίου Βελιγραδίου, ὁ ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν Δωρόθεος (1956), ὁ πατριάρχης Μόσχας Ἀλέξιος (1957) καὶ ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Ἀθηνάγορας (1967) καὶ 1 ἐπίτιμος καθηγητῆς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Βελιγραδίου, ὁ μητροπολίτης Κίτρους Βαρνάβας (1965), διδάκτωρ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν καὶ Περρουπόλεως. Σήμερα φοιτοῦν παρτικῶς εἰς τὴν ἐν λόγῳ Σχολὴν περὶ τοὺς 100 φοιτηταί, διδάσκουν δὲ δύο παρτικαὶ καθηγηταί: Gedimir Drašković (Ποιμαντικὴ - Ὀμιλητικὴ), Dimitrije Dimitrijević (Χριστιανικὴ Ἠθικὴ-Ἱστορία τῆς Φιλοσοφίας), ἕξ ἔκτακτοι καθηγηταί: Miloš Erdeljan (Παλαιὰ Διαθήκη-Βυβλικὴ Ἱστορία Π. Διαθήκης - Ἑβραϊκὴ Ἀρχαιολογία καὶ Γλώσσα), Blagota Gardašević (Ἑκκλησιαστικὸν Δίκαιον), Radmilo Vučić (Μεθόδικὴ - Παδαγωγικὰ - Κατηχητικὴ), Lazar Milin (Ἀπολογητικὴ - Ἱστορία Ὁρθοπευμάτων), Emilijan Ćarnić (Καινὴ Διαθήκη - Ἑλληνικὴ Γλώσσα), Stojan Gošević (Δογματικὴ - Συμβολικὴ - Ἱστορία Οἰκουμενικῆς Κινήσεως) καὶ πέντε κατ' ἐνολήν: Sava Vuković, ἐπίσκοπος Μοραβικίου (Λειτουργικὴ - Χριστιανικὴ Ἀρχαιολογία - Χριστιανικὴ Τέχνη - Ἑκκλησιαστικὴ Μουσικὴ), Dušan Kašić (Γενικὴ Ἑκκλησιαστικὴ Ἱστορία - Ἱστορία Σερβικῆς Ὁρθοδόξου Ἑκκλησίας καὶ λοιπῶν Σλαβικῶν Ἑκκλησιῶν - Πατριολογία) καὶ Bogoljub Ćirković (Παλαιολαβικὴ Γλώσσα - Ρωσικὴ Γλώσσα).

Τὴν κυκλοφορίαν ἐκκλησιαστικῶν τύπου ἔγγυαται τὸ ἄρθρον 3 τοῦ νόμου 7/27-5-53 καὶ 48 τοῦ νόμου 719/15-10-59. Τὸ ἐπίσημον δελτίον τοῦ Σερβικοῦ πατριαρχείου εἶναι τὸ περιοδικὸν Glasnik (= Κῆρυξ) μὲ 200.000 ἀντίτυπα κατ' ἔτος. Ἐτεραι ἐκδόσεις: Bogoslovije (= Θεολογία), ἐπιστημονικῶν ὀργανῶν τῆς Θεολογικῆς σχολῆς Βελιγραδίου, Vesnik (= Ἀγγελιοφόρος), ἐφημερίς τοῦ Σουλλόγου τῶν Ἱερέων, μὲ 170.000 ἀντίτυπα κατ' ἔτος, Pravoslavna Misao (= Ὁρθόδοξος Σκέψις), Θεολογικὸν περιοδικὸν τοῦ ἰδίου Σουλλόγου, μὲ 3.000 ἀντίτυπα κατ' ἔτος, Ἡμερολόγιον Ἱεραῶ Συναδίου καὶ Σουλλόγου τῶν Ἱερέων, μὲ 500.000 ἀντίτυπα κατ' ἔτος καὶ ἔτερα ἐκδόσεις λειτουργικῆς, θρησκευτικῆς, ἐπικοινωνητικῆς καὶ Θεολογικῆς φύσεως. Μόνον τὸ 1962 τὸ Σερβικὸν Πατριαρχεῖον, μεθ' ἑτέρων ἐκκλησιαστικῶν ὀργανισμῶν, ἐξέδωκε περὶ τὸ ἐν ἐκατομμύριον ἀντίτυπα διαφόρων ἐκδόσεων¹⁸⁷.

¹⁸⁷ R. Vidic, ἐνθ' ἀν. 85-87.

Ἀπὸ 13-9-1958 τὸ σκάφος τῆς Σερβικῆς Ἐκκλησίας διεσθύνει ὁ νῦν πατριάρχης τῶν Σέρβων Γερμανὸς μετὰ τῆς Σερβικῆς Ἱεραρχίας. Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ νῦν πατριάρχου ἡ Σερβικὴ Ἐκκλησία ἀπολαμβάνει βίου εὐχρηστου, ἐπιδιδομένη εἰς τὴν καινοτέραν λύσιν παλαιῶν προβλημάτων καὶ τὴν ἀντιμετώπισιν νέων. Αἱ σχέσεις Ἐκκλησίας καὶ πολιτείας εἶναι ἐν μέτρῳ ἀγαθαί, διότι οὐσιαστικῶς δὲν βασιζόνται εἰς τὴν ἀρχὴν τῶν ἀμοιβαίων συμβιβασμῶν καὶ ὑποχωρήσεων, τακτικῶν τὴν ὅποιαν ἐπιβλέπει ἡ συνήθη εὐχρηστία δὲν ὀργανισμῶν μὲ ἀντίθετον ἰδεολογικὴν τοποθέτησιν, ἀλλὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ἐνεργοῦ ἀναμίξεως τῆς πολιτείας εἰς τὰ ἐσωτερικὰ τῆς Ἐκκλησίας, τῆς ὅποιας ἡ ἡγεσία ἀναγκάζεται νὰ ἀντιμετωπίῃ καὶ νέα προβλήματα, διδούσα συμβατικάς λύσεις. Τὰ σύγγραμμα προβλήματα τῆς δημοκρατίας ἐτέρας Ἐκκλησίας (1959-1967), ὡς τῆς «Νοτακεδονικῆς», εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν Ἐκκλησίαν καὶ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ σύμματος τῶν Σέρβων ὀρθοδόξων τῆς διασποράς ἀνεφύησαν ἔνεκα τῆς ἀναμίξεως τῆς πολιτείας εἰς τὰ ἐσωτερικὰ τῆς Ἐκκλησίας μὲ σκοπὸν ὅπως χρησιμοποιηθῇ ἡ Ἐκκλησία ὡς ὄργανον ἐπιτυχίας τῶν βιβέτων τῆς πολιτείας.

Ἡ Σερβικὴ Ἐκκλησία πρὸς ὄφελός της ἐπέφυγε τὴν ἴδρυσιν δύο νέων Ἐκκλησιαστικῶν Σχολῶν (1964), ἐτέρων σεμιναρίων πρὸς κατάρτησιν ὑποψηφίων κληρικῶν διὰ τὴν κλήσιν κενῶν ἐφημεριακῶν θέσεων, τὴν ἀνάπτουξιν τῆς δραστηριότητος πρὸς ἀναγκασμένην ἴδρυσιν νέων κλῆρων καὶ μονῶν, τὴν βελτίωσιν τοῦ θεσμοῦ τῶν κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων τῶν ἱερέων διὰ νέωτέρας συμφωνίας (1963), τὴν μόνιμον κατ' ἑτος οἰκονομικὴν βοήθειαν τοῦ κράτους, τὴν σχετικῶς ἐλευθέραν δραστηριότητα τῶν ἐπισκόπων εἰς τὰς ἐπαρχίας τῶν πρὸς ἐπιτέλειαν τοῦ πνευματικοῦ καὶ ποιμαντικοῦ τῶν ἔργου, τὴν ἴδρυσιν πατριαρχικοῦ τυπογραφείου (1966) διὰ τὰς ἐκδοτικὰς ἀνάγκας τοῦ Πατριαρχείου, τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Βελιγραδίου, τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Σχολῶν, τῶν ἐπισκοπῶν καὶ ἄλλων ἐκκλησιαστικῶν ὀργανισμῶν, τὸν συντονισμὸν τῶν λειτουργικῶν καὶ λοιπῶν πνευματικῶν ἐκδηλώσεων τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Βελιγραδίου καὶ τῶν ἐπισκοπῶν (ἡ Σερβικὴ Ἐκκλησία ἀνακοινθεῖ τὸ πλῆθὸν ἡμερολόγιον). Ἡ ἰδεολογικὴ, πολιτικὴ καὶ οἰκονομικὴ κρίσις¹²⁸, ἡ ὅποια ἀπεκορυφώθη ἐσχάτως ἐν Γιουγκοσλαβίᾳ ἐδημιούργησε μεγάλην κρίσιν εἰς τὸν λαόν, ὁ ὅποιος ἐσπράφη περισσότερον πρὸς τὰς πνευματικὰς ἀξίας καὶ ἐκδηλώσει σεβασμῶν πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν ἰδίᾳ κατὰ τὰς μεγάλας τῆς Χριστιανιστοσύνης ἐορτὰς τῶν Χριστουγέννων καὶ κατ' ἐξοχὴν τοῦ Πάσχα (πλήθος κυρίως νέων εἰς μακρὰς σειρὰς ἐπὶ ὄρας ἀναμμένου

128. Ἰθνασιῶν Ἀγγελιοποίου, Ἡ Διακήρυξις τοῦ Zagreb ... ἐθ' ἀν. 5-9.

έντος και έκτος τῶν ναῶν, ὅπως μέ τὴν σειρὰν των προσκυνήσουσιν τὴν Μεγάλην Παρασκευὴν τὸν Ἑσταυρωμένον. Ἑσχάτως, τὸ Πάσχα, 1966, τὸ φανόμοισον τοῦτο ἐσχολιάσθη δυσμενῶς εἰς τὰς ἐφημερίδας τοῦ Βελιγραδίου) καὶ τοὺς ἱερῶς θεσμιῶς των, ὡς τὰ μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας (βαπτίσεις, γάμοι, θεία κοινωνία κ.λ.π.) καὶ ἑτέρας παραδόσεις, ὡς τὴν Σλάβαν κ.λ.π.

6. Η ΣΕΡΒΙΚΗ ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΕΠΙ ΤΑΣ ΔΙΟΡΘΟΔΟΕΥΣΙΣ ΚΑΙ ΔΙΑΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΑΣ ΣΥΣΤΕΙΣ

Σήμερον αὖ μετὰ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, τῶν λοιπῶν πρεσβυγενῶν πατριαρχείων καὶ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος σχέσεις τοῦ Σερβικοῦ πατριαρχείου εἶναι λίαν ἀγαθαί, δημοιουργηθεῖσαι διὰ τῶν ἀμοιβαίων ἐπισήμων καὶ ἀντισημίων ἐπισκέψεων προσωπικοτήτων τῶν ἐν λόγῳ Ἐκκλησιῶν. Τὸ φθινόπωρον τοῦ 1955 ὁ πατριάρχης τῶν Σέρβων Βικέντιος μετὰ τῆς συνοδείας αὐτοῦ ἐπισκέφθη ἐπισήμως τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος. Ἡκολούθησεν ἡ ἐπίσκεψις εἰς τὸ Σερβικὸν πατριαρχεῖον τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν Δωροθέου μετὰ τῆς ἀκολουθίας αὐτοῦ τὸν Νοέμβριον τοῦ 1956. Προηγουμένως, κατόπιν προσκλήσεως τοῦ πατριάρχου Μόσχας Ἀλεξίου, ὁ πατριάρχης τῶν Σέρβων Βικέντιος ἐπισκέφθη μετὰ τῆς ἀκολουθίας αὐτοῦ τὴν Ρωσικὴν Ἐκκλησίαν ἀπὸ 5 ἕως 29 Ὀκτωβρίου 1956. Κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν του ὁ πατριάρχης Βικέντιος διήλθε διὰ Βουκουρεστίου, ὅπου εἶχε συνομιλίαν μετὰ τοῦ πατριάρχου Ρουμανίας Ἰουστινιανοῦ. Ὁ πατριάρχης μετὰ τῆς ἀκολουθίας του ἐπισέφθη τὸ Σερβικὸν πατριαρχεῖον ἀπὸ 2 ἕως 11 Ἰουνίου, τὸν δὲ Ὀκτώβριον (11-31) 1957 ὁ πατριάρχης Μόσχας Ἀλέξιος, ἀνταποδίδων τὴν ἐπίσκεψιν, ἐφιλοξενήθη ὑπὸ τῆς Σερβικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας.

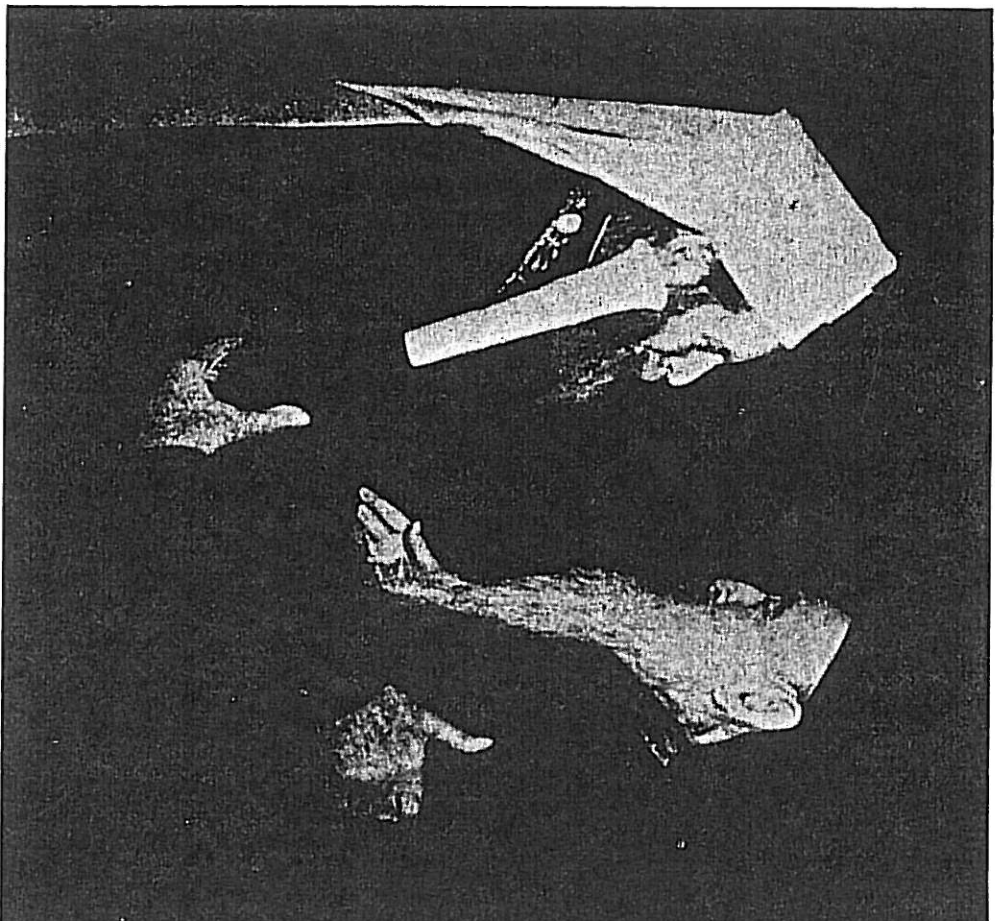
Ὁ νῦν πατριάρχης τῶν Σέρβων Γερμανός, ἀπὸ 12 Ἀπριλίου ἕως 18 Μαΐου 1959, πρῶτος μετὰ τὸ 1683 ἀνέλαβε προσκυνηματατικὴν πορείαν εἰς τὴν Ἁγίαν Ἴην, ἐπισκεφθεὶς τὰς Ἀθήνας, τὸ Κάϊρον, τὴν Ἀλεξάνδρειαν, τὴν Δακασκὸν, τὴν Βηρυτὸν, τὰ Ἱεροσόλυμα, τὴν Κωνσταντινούπολιν, τὴν Θεσσαλονίκην καὶ τὸ Ἅγιον Ὄρος. Ἡκολούθησαν αὖ ἐπίσημοι ἐπισκέψεις εἰς Πιουγκοσλαβίαν τῶν πατριαρχῶν Ἀντιοχείας καὶ Ἱεροσολύμων. Τὸ θέρος τοῦ 1963 ὁ πατριάρχης Γερμανός κατήλθεν εἰς Ἑλλάδα, ὅπως συμμετάσχῃ εἰς τὰς ἑορτὰς τῆς χιλιετηρίδος τοῦ Ἁγίου Ὁρους. Τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1964 ὁ πατριάρχης Γερμανός μετ' ἀκολουθίας ἐπισκόπων καὶ καθηγητῶν τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Βελιγραδίου, προσκλήθει εἰς τοὺς γάμους τῶν Ἑλλήνων Βασιλέων Κωνσταντίνου καὶ Ἄννης Μαρίας, ἐπισκέφθη ἐκ νέου τὴν Ἑλλάδα (Ἀθῆναι, Ἰωάννινα, Κέρκυραν, Καλαμπάκων, Μετέωρα, Τρίκαλα, Κατερίνη, ἔθθα ἔξοχος εἰς λαμπρότητα ἐγένετο ὑποδοχῆ, Θεσσαλονίκη, Ἅγιον Ὄρος). Ἐπισημῶς ἐπισκέφθησαν τὸ Σερβικὸν Πατριαρχεῖον καὶ ἕτεραί προσωπικὲς

τητες μεταξύ τῶν ὁποίων μητροπολίται και καθήγγηται τοῦ Πατρισταθμίου Ἀθηνῶν και Θεσσαλονίκης.

Ἡ Σεβλική Ἐκκλησία ἀπὸ τοῦ Ἰανουαρίου 1966 εἶναι μέλος τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν. Προηγούμεως εἰς τὴν ἐν Νέῳ Δελχί Γ' Πεντικὴν Συνέλευσιν τοῦ Π. Σ. Ε. (1961) ἀπέστειλεν ἐπίσημον παρατηρητὴν. Τὸν Μάιον τοῦ 1966 τὴν Σεβλικὴν Ἐκκλησίαν ἐπισκέφθη ὁ ἀρχιεπίσκοπος Κανταβρυγίας Ράμσει, τὸ δὲ α' δεκαπενθήμερον τοῦ Σεπτεμβρίου 1966 συνῆλθεν εἰς Βελιγράδιον ἡ Παγορθόδοξος Συνδιάσκεψις τῶν θεολογικῶν ἐπιτροπῶν διὰ τὸν ἐπίσημον διάλογον μεταξύ Ὁρθοδόξων - Ἀγγλικανῶν και Ὁρθοδόξων - Παλαιοκαθολικῶν. Ἐν ἔτος ἀργότερον, τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1967, τὴν Σεβλικὴν Ἐκκλησίαν ἐπισκέφθη ἐπισήμως ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Ἀθηναγόρας. Μετὰ τὸ πέρας τῆς ἐπισήμου ταύτης ἐπισκέψεως ἐξεδόθη τὸ κάρθι ἐπίσημον ἀνακοινωθὲν¹²⁹ περὶ τῆς ἐπισκέψεως τῆς Αὐτοῦ Ἀγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Κυρίου Ἀθναγόρου εἰς τὴν Σεβλικὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν και τὴν Αὐτοῦ Ἀγιότητα τὸν Πατριάρχην τῶν Σέρβων Κύριον Γερμανόν.

«Ἡ Αὐτοῦ Ἀγιότης ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Κύριος Ἀθναγόρας ἐπισκέφθη τὴν Σεβλικὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν και τὴν Αὐτοῦ Ἀγιότητα τὸν Πατριάρχην τῶν Σέρβων Γερμανόν ἀπὸ 11 ἕως 16 Ὀκτωβρίου 1967. Ὁὗτος διὰ τῆς ἐπισκέψεως ταύτης ἀνταπέδωσε τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ Πατριάρχου τῶν Σέρβων Κυρίου Γερμανοῦ πρὸς Αὐτὸν τὸ 1959. Συνοδοὶ τῆς Αὐτοῦ Ἀγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου ἦσαν: Ὁ μητροπολίτης Χαλκηδωνος κ. Μελίτων, ὁ μητροπολίτης Χαλδίας κ. Κύριλλος, ὁ μητροπολίτης Νεοκαισαρείας κ. Χρυσόστομος, ὁ μητροπολίτης Σάφδων κ. Μάξιμος, ὡς και ἕτεροι προσωπικότητες. Κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐνταῦθα παραμονῆς του ἡ Αὐτοῦ Ἀγιότης ὁ πατριάρχης κ. Ἀθναγόρας ἐπισκέφθη τὰς ἐν Βελιγραδίῳ θεολογικὰς σχολὰς, και ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ ὑπὸ τῆς θεολογικῆς Σχολῆς τῆς Σεβλικῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας ἀνεκηρύχθη ἐπίτιμος διδάκτωρ τῶν θεολογικῶν Ἐπιστημῶν. Ἐπισκέφθη, ὡσαύτως, τὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Σάββα ἐν Βελιγραδίῳ, τὰς μονὰς τῆς Ζίτσης και Ρακοβίτσης, τὸ μνημεῖον τοῦ ἀγνώστου στρατιώτου εἰς Ἀβαλια και τὸν Καθεδρικὸν ναὸν μετὰ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς εἰς Sremski Karlovci. Τὴν 13ην Ὀκτωβρίου τὴν Αὐτοῦ Ἀγιότητα τὸν Πατριάρχην Κύριον Ἀθναγόραν ἐδέχθη ὁ Πρόεδρος τῆς Σοσιαλιστικῆς Ὁμοσπονδιακῆς Δημοκρατίας τῆς Γιουγκοσλαβίας Ἰωσήφ Broz Tito. Κατὰ τὴν διάρκεια τῆς ἐπισκέψεως ταύτης ἀντηλλάγησαν ἀπόψεις και διεξήχθησαν ἐπίσημοι συζητήσεις περὶ πάντων τῶν συγχρόνων προβλημάτων τῆς Ὁρθο-

129. Ἐν Pravoslavije, Beograd 1967, 13-14, 119

Εκ τῆς αναντίθεως τοῦ Οἰκουγενικοῦ Πατριάρχου Ἀθηναίου μετὰ τοῦ Πα-
τριάρχου τῶν Σέρβων Γερανοῦ ἐν Βελιγράδιῳ, κατ' Ὀκτώβριον 1967.

δοξίας γενικῶς, ὡς καὶ περὶ τῶν σχέσεων μετὰ τῶν ἄλλων Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν. Πάσαι αἱ συζητήσεις αὐτῆς διεξήχθησαν εἰς πνεύμα ἀδελφικῆς ἀγάπης καὶ κατανοήσεως καὶ εἰς ἄπαντα τὰ θέματα ἐπετεύχθη ἀπόλυτος ὁμοφωνία. Ἡ Αὐτοῦ Ἁγιότης ὁ Πατριάρχης Κύριος Ἀθηνῶν ἐξέφρασεν, ὡσαύτως, τὴν πλήρη συμπράξασιν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου νὰ πράξῃ πᾶν τὸ δυνατὸν διὰ τὴν πρόοδον τῆς μονῆς Χιλανδαρίου καὶ τὴν ἀνακένωσιν τῆς ἀδελφότητός του. Ἡ ἀδελφικὴ ταυτότης σκέψων ἢ ὅποια ἐξεδηλώθη κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ὄλης ἐπισκέψεως καὶ पासῶν τῶν συζητήσεων, ἐπιστοπολήθη καὶ ἐκλείσθη διὰ πανηγυρικῆς θείας ἀρχιερατικῆς λειτουργίας εἰς τὸν Καθεδρικὸν ναὸν τοῦ Βελιγραδίου, εἰς τὴν ὁποίαν, τὴν Κυριακὴν 15ην Ὀκτωβρίου, ἔλαβον μέρος ἀμφοτέρωι οἱ Πατριάρχαι, τῆ συνδιοουργία ἀρχιερέων καὶ τοῦ κλήρου ἀμφοτέρων τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ τῆ συμμετοχῇ ἀναριθμηήτου πλήθους φιλοχρίστων πιστῶν. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐπισκέψεως ταύτης ἐν Βελιγραδίῳ, παρευρέθησαν σχεδὸν πάντες οἱ Ἱεράρχαι τῆς Σερβικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας. Τὸ παρὸν συνετάγη καὶ υπεγράφη εἰς τὸ Πατριαρχεῖον τῆς Σερβικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐν Βελιγραδίῳ τὴν 16ην (3) Ὀκτωβρίου 1967.

Μέλος

τῆς Ἁγίας Ἀρχιερατικῆς Συνόδου
τῆς Σερβικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας

Μέλος

τῆς Ἁγίας Ἀρχιερατικῆς
Συνόδου τοῦ Οἰκουμενικοῦ
Πατριαρχείου

Ἐπίσκοπος Δαλίματίας

Στέφανος

Μητροπολίτης Χαλκηδῶνος

Μελίτων

Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κατὰ τὴν ἐν Βελιγραδίῳ παραμονὴν του ἀπένευμε τὴν τιμητικὴν διάκρισιν τοῦ Ἁρχοντος - Μεγάλου Ἐπιτρόπου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου εἰς τὸν καθηγητὴν τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Βελιγραδίου Stojan Gošenjić (εἰς ἀταπόδοσιν τῶν ὑπηρεσιῶν του διὰ τὰς σχέσεις τῶν δύο ἐκκλησιῶν)¹³⁰. Τέλος ἀπὸ 1ης ἕως 5ης Μαρτίου 1968 ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν Δρ Μπλέτκ, τῆ συνοδείᾳ τοῦ βοηθοῦ Γενικοῦ Γραμματέως τοῦ ἐν λόγῳ ὄργανισμοῦ καθηγητοῦ Νικολάου Νησιώτη, ἐφοιτοῦ ἐνηγήθη ὑπὸ τοῦ Σερβικοῦ πατριαρχείου κατὰ τὴν πρῶτην ἐπίσημον ἐπίσκεψίν του εἰς τὴν ἐν λόγῳ Ἐκκλησίαν.

MEPOS T'

ETIKAIPA GEMATA

1. Η ΨΕΥΔΟΜΑΚΕΔΟΝΙΚΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΩΝ ΣΚΟΠΙΩΝ

Τὸ Οικουμενικὸν Πατριαρχεῖον Κωνσταντινουπόλεως, ἐφαρμόζον τὴν θεμελιώδη κανονικὴν ἀρχὴν Του, «τὰ ἐκκλησιαστικὰ εἴθε συμμεταβάλλεσθαι τοῖς πολιτικοῖς», ἐξησφάλισε τὴν νομοκανονικὴν ὑπόστασιν τῶν μητροπόλεων τοῦ μακεδονικοῦ χώρου ἐν καιρῷ μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ του ἐκ τοῦ ὀθωμανικοῦ ζυγοῦ κατὰ τοῦς βαλκανικοῦς πολέμους τῶν ἐτῶν 1912 καὶ 1913.

Οὕτω, αἱ μητροπόλεις τῆς κυρίως Μακεδονίας, αἱ ἐντὸς τῆς ἐλλαγικῆς ἐπικρατείας εὐρεθεῖσαι, ὡς καὶ τῶν ἄλλων γεωγραφικῶν διαμερισμάτων τῆς Ἠπείρου², τῶν Νήσων τοῦ Ἀρχιπελάγους³ καὶ τῆς Ἀυτικῆς Θράκης⁴, ἐχειραφετήθησαν τὸ 1928 διὰ τῆς Πατριαρχικῆς καὶ Συνοδικῆς Πράξεως «Περὶ τῆς διοικήσεως τῶν Ἱερῶν Μητροπόλεων τῶν Νέων Χωρῶν» καὶ διὰ τοῦ νόμου 3615 «Περὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως τῶν ἐν ταῖς Νέαις Χώραις τῆς Ἑλλάδος Μητροπόλεων τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου»⁵.

Ἡ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀνωτέρω χειραφέτησις αἴτη συνιστᾷ ἰδιόμορφον νομοκανονικὸν καθεστῶς, κατὰ τὸ ὅποιον αἱ μητροπόλεις αὗται ἐξακολουθοῦν νὰ ἀνήκουν μὲν ὀργανικῶς εἰς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, διοι-

1. Αἱ μητροπόλεις τῆς Μακεδονίας, αἱ ὑπαγόμεναι νῦν εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τῆς αὐτῆς Πράξεως, εἶναι ἐν συνόλῳ 21: α) Βεροίας καὶ Νουόστης, β) Γρεβενῶν, γ) Δράμας, δ) Ἐδέσσης, Πέλλης καὶ Ἀλμωπίας, ε) Ἐλευθερουπόλεως, στ) Ζιγνῶν καὶ Νευροκοπίου, ζ) Θεσσαλονικῆς, η) Ἱερισσοῦ, Ἄγιου Ὁρους καὶ Ἀρδαμερίου, θ) Κασσανδρείας, λ) Καστοριάς, ια) Κίτρου, ιβ) Δαγκαδᾶ, ιγ) Πολυαγῆς καὶ Κιλκισίου, ιδ) Σερβίαν καὶ Κοζάνης, ιε) Σερρῶν καὶ Νηγρίτης, ιστ) Σιδηροκάστρου, ιζ) Σισανίου καὶ Σιατίστης, ιη) Φιλίππων, Νεαπόλεως καὶ Θάσου, ιθ) Φλώρινης, Πρεσπῶν καὶ Ἐορδαίας, κ) Στυρουντόλεως καὶ Νεαπόλεως καὶ κα) Καλαμαριάς καὶ Νέας Κρήνης. Αἱ δύο τελευταῖαι ἰδρύθησαν τὸν Μάιον τοῦ 1974.
2. Αἱ μητροπόλεις τῆς Ἠπείρου, αἱ ὑπαγόμεναι νῦν εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τῆς Πατριαρχικῆς καὶ Συνοδικῆς Πράξεως τοῦ 1928, εἶναι 4: α) Δρυϊνούπολεως, Πρωωνανῆς καὶ Κορίνθου, β) Ἰωαννίνων, γ) Νικοπόλεως, Πρεβέζης καὶ Φιλιππιῶδος καὶ δ) Παρραμυθίας, Φιλιατῶν καὶ Γηρομερίου.
3. Αἱ μητροπόλεις τοῦ Ἀρχιπελάγους, αἱ ὑπαγόμεναι εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τῆς αὐτῆς Πράξεως, εἶναι 5: α) Λήμνου, β) Μηθύμνης, γ) Μυτιλήνης, δ) Σάμου καὶ Ἰκαρίας καὶ ε) Χίου.
4. Αἱ μητροπόλεις τῆς Ἀυτικῆς Θράκης, αἱ ὑπαγόμεναι νῦν εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τῆς ἰδίας Πράξεως, εἶναι 4: α) Ἀλεξανδρουπόλεως, β) Διδυμοτείχου καὶ Ὀρεστιάδος, γ) Μαρωνείας καὶ δ) Εἰάνθης.
5. Τὰ κείμενα τῆς Πράξεως τοῦ 1928 καὶ τοῦ Νόμου 3615 εἰς τὸ ἔργον: Κίτρου Βαρνάβα Τζωρτζάτου, Ἡ καταστατικὴ νομοθεσία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Ἀθήναι 1967, σ. 52-59 καὶ 163-165.

κούνται όμως ἐν τοῖς ἐπι μέρους καὶ δὴ κατὰ παρακλήτικὴν ἐντολὴν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος κατὰ τρόπον «ἐπιτροπικόν» καὶ ὑπὸ ὀρισμένους «γενικούς ὅρους», συμφώνως πρὸς τὴν Πατριαρχικὴν καὶ Συνοδικὴν Πράξιν τοῦ 1928¹.

Αἱ μητροπόλεις τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου εἰς τὸ βορειότερον ἄκρον τῆς Μακεδονίας, τὸ ὅποιον ἐνεσωματώθη εἰς τὸ «Ἠνωμένον Βασίλειον τῶν Σέρβων, Κροατῶν καὶ Σλοβένων», ἐξεχωρήθησαν ὑπ' Αὐτοῦ διὰ τῆς νομοκανονικῆς ὁδοῦ εἰς τὴν Σερβικὴν Ἐκκλησίαν. Οὕτω, ἀντιπροσωπία τῆς Κυβερνήσεως τοῦ Ἠνωμένου Βασιλείου τῶν Σέρβων καὶ τῆς Σερβικῆς Ἐκκλησίας μετέβη τὸν Αὐγούστου τοῦ 1919 εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν², διὰ νὰ ζητήσῃ πρῶτον τὴν ἀνασύστασιν τοῦ Σερβικοῦ Πατριαρχείου καὶ δεύτερον τὴν κανονικὴν χειραφέτησιν πασῶν τῶν μητροπόλεων τοῦ Βασιλείου τούτου³, αἱ ὁποῖαι μέχρι τοῦ 1913 εὐρίσκοντο ὑπὸ τὴν κανονικὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου⁴. Αἱ μητροπόλεις αὗται τῆς βορείου Μακεδονίας, πλὴν τῶν ἄλλων ἐν Σερβίᾳ⁵, ἦσαν τέσσαρες: Δεβρῶν καὶ Βελισσοῦ, Πελαγονίας, Πρεσπῶν καὶ Ἀγριῶν, Σιρμνίτης καὶ τμήμα τῆς ἐπισκοπῆς Ποδλυανῆς⁶ (ζῴητης 1).

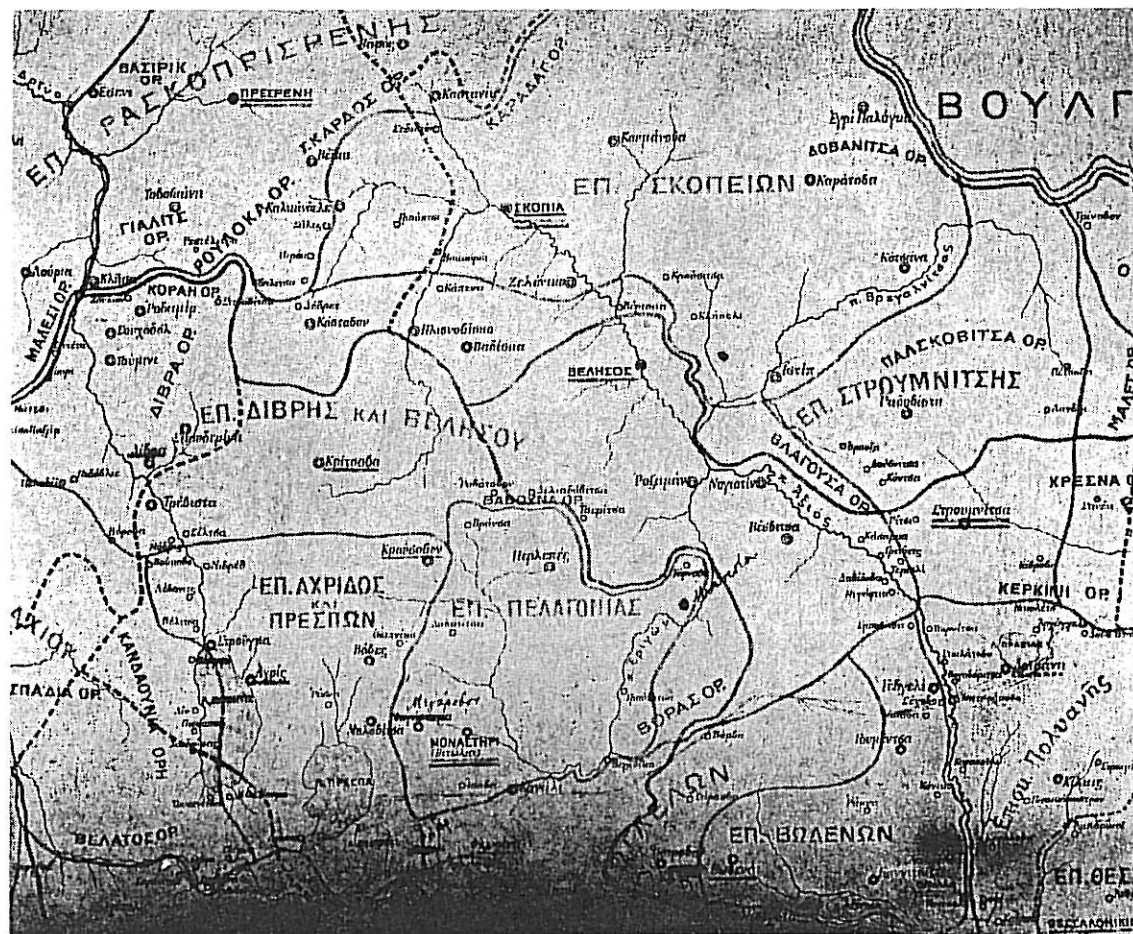
1. Περὶ τοῦ νομοκανονικοῦ καθεστώτος τῶν μητροπόλεων τῶν Νέων Χωρῶν τῆς Ἑλλάδος βλ. εἰδικώτερον Κ. Β α β ο ὄ σ κ ο υ. Ἡ νομοκανονικὴ ὑπόστασις τῶν μητροπόλεων τῶν Νέων Χωρῶν, Θεσσαλονικὴ 1970 (ἐπιμνημόσιος 1972).

2. Ἡ ἀντιπροσωπία ἀπετέλετο ἐκ τῶν: Ρ. Γανηλιović, С. Миловиć, S. Ljubobratić, Т. Роговиć, τοῦ ιερέως St. Dimitrijević καὶ τοῦ δικάνου E. Piperković. Βλ. D. Ilić, A. Avokelašoska na Makedonskata Pravoslavna Crkva (= Τὸ αὐτοκράτωρον τῆς Μακεδονικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας), Скопје 1972, σ. 102-103. Σχετικὰ πληροφορίας περὶ τῶν ἐν Κωνσταντινούπολει διαπραγματεύσεων βλ. εἰς «Γρηγόριον Παλάμιαν», τ. 3 (1919), σ. 515 καὶ 585-586.

3. R. Grujić, Srpska Patrijarsija (= Τὸ Σερβικὸν Πατριαρχεῖον), «Narodna Enciklopedija», τ. 4 (1929), σ. 354-355. Πρβλ. καὶ D. Stranjaković, Ujedinijenje Srpske pravoslavne crkve i obnova Pečke patrijarsije 1918-1922 (= Ἡ χειραφέτησις τῆς Σερβικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ ἡ ἀνασύστασις τοῦ Πατριαρχείου Πεκίου 1918-1922), «Glasnik Srpske Pravoslavne Crkve», τ. 4 (1962), σ. 143, D. Petrović, Ujedinjenje Srpske Crkve i obnova Patrijarsije (= Ἡ χειραφέτησις τῆς Σερβικῆς Ἐκκλησίας καὶ ἡ ἀνασύστασις τοῦ Πατριαρχείου), «Srpska Pravoslavna Crkva», σ. 361-368, καὶ Α. Αγγελάκοβιτς, Ἡ Σερβικὴ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία, Θεσσαλονικὴ 1968, σ. 266-268.

4. Βλ. Συνοδικὴν Ἀπόφασιν τοῦ 1920 εἰς «Γρηγόριον Παλάμιαν» τ. 4 (1920), σ. 602. 5. Ἐπι τῇ βάσει τῆς Συνοδικῆς Ἀποφάσεως τοῦ 1920 αἱ χειραφετηθεῖσαι μητροπόλεις τοῦ Πατριαρχείου ἐκτός τῆς βορείου Μακεδονίας ἦσαν τῶν Σκόπιαν εἰς Παλαιὰν Σερβίαν, Βοσνίας, Ἐρσεκίου, Σβορνίκου καὶ Βανιάκουκας-Βιχίτης εἰς Βοσνίαν καὶ Ἐρζεγοβίην.

6. Τὸ ἐπίσημα πατριαρχικὸν κείμενον τοῦ 1920 καὶ 1922 ἠμύλιον ἐσφαμένως περὶ ὀνόματι τοῦ τῆς ἐπισκοπῆς Ποδλυανῆς εἰς τὰς ὑπὸ ἐκχώρησιν ἐπαρχίας, διότι τὸ βορρεῖον τμήμα μόνον τῆς ἐν λόγω ἐπαρχίας μετὰ τῆς ἑδρᾶς αὐτῆς, τῆς Δοϊράνης, περιελήφθη εἰς τὰ νέα σύνορα τῆς Σερβίας. Τὸ ὑπόλοιπον τμήμα τῆς ἐπαρχίας Ποδλυανῆς, ἐντός τῶν νέων ἐλληνηκῶν συνόρων μετὰ τοῦς βαλκανικούς πολέμους συμπεριλήφθεν, συνιστᾷ μὲ ἑδραν τὸ Κιλίκις

Χάρτης 1: Δι' μητροπόλεις Ἀχρίδος, Βελησοῦ, Πελαγονίας καὶ Στρουμνίτσης
 εἰς Β. Μακεδονίαν καὶ Σκεπίον καὶ Ρασκοπριοσρένης εἰς Σερβίαν
 (Ἀρχεῖον Ε.Μ.Σ)

Κατόπιν σχετικῶν διαπραγματεύσεων υπεγράφη τὴν 17 Μαρτίου 1920 ἀρμοδίως Σύμβασις μεταξύ τῶν δύο μερῶν, τὴν δὲ ἐπομένην (18 Μαρτίου 1920) ἐξεδόθη ὑπὸ τῆς Πατριαρχικῆς Συνόδου ἡ Συνοδικὴ Ἀπόφασις πρῶτον τῆς χειραφετήσεως τῶν εἰς τὴν Σερβίαν περιελοουσῶν ἐπαρχιῶν τοῦ Πατριαρχείου εἰς τὴν Βόρειον Μακεδονίαν καὶ τὴν Σερβίαν καὶ δεύτερον τῆς ἀναγνώσεως τῆς ἐνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Σερβίας, τοῦ Νταυροβουνίου καὶ τοῦ Καρλοβικίου καὶ τῶν δύο Δαλματικῶν ἐπαρχιῶν τῆς Ζάρας καὶ τοῦ Καττάρου εἰς μίαν «Αὐτοκέφαλον Ἠνωμένην Ὀρθόδοξον Σερβικὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Βασιλείου τῶν Σέρβων, Κροατῶν καὶ Σλοβένων»¹.

Ἡ χειραφέτησις αὕτη, ὡς προελέθη, ἦτο ἀποτέλεσμα τῶν ἐν Σερβίᾳ νέων τοπικῶν καὶ ἔθναφικῶν συνθηκῶν καὶ ὡς ἐκ τούτου σύμφωνος πρὸς τὴν ἀρχαίαν κανονικὴν ἀρχὴν καὶ τάξιν τῆς διευθετήσεως καὶ προσχωρητοῦ τῆς ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως πρὸς τὰς ἐκείστοτε πολιτικὰς καὶ ἔθναφικὰς μεταβολὰς διὰ λόγους πρακτικῆς ἀφελείας «τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ τῷ χριστιανῷ λαῷ»².

Ἡ ἀνωτέρω Ἀπόφασις, ὑπογραφείσα ὑπὸ τοῦ Τοποτηρητοῦ τοῦ Πατριαρχικοῦ Οἰκουμενικοῦ Ἐθρόνου, τοῦ μητροπολίτου Προύσης Δωροθέου, καὶ τῶν μελῶν τῆς Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου³, ἀντικατεστάθη ἀργότερον διὰ τοῦ κανονικοῦ Πατριαρχικοῦ Συνοδικοῦ Τόμου τῆς 19 Φεβρουαρίου 1922 (εἰκ. 1), τοῦ Πατριάρχου Μελέτιου Δ⁴. Διὰ τοῦ τόμου τούτου πρῶτον ἀνεγνωρίσθη ἡ Ἠνωμένη Σερβικὴ Ἐκκλησία ὑπὸ τὰς προεκταθείσας δύο προϋποθέσεις καὶ δεύτερον ἀνασυνιστάτο τὸ Σερβικὸν Πατριαρχεῖον. Ἡ ἐπίσημος τελετὴ παραδόσεως τοῦ Τόμου τούτου ἐγένετο ὑπὸ τῆς ἀντιπρο-

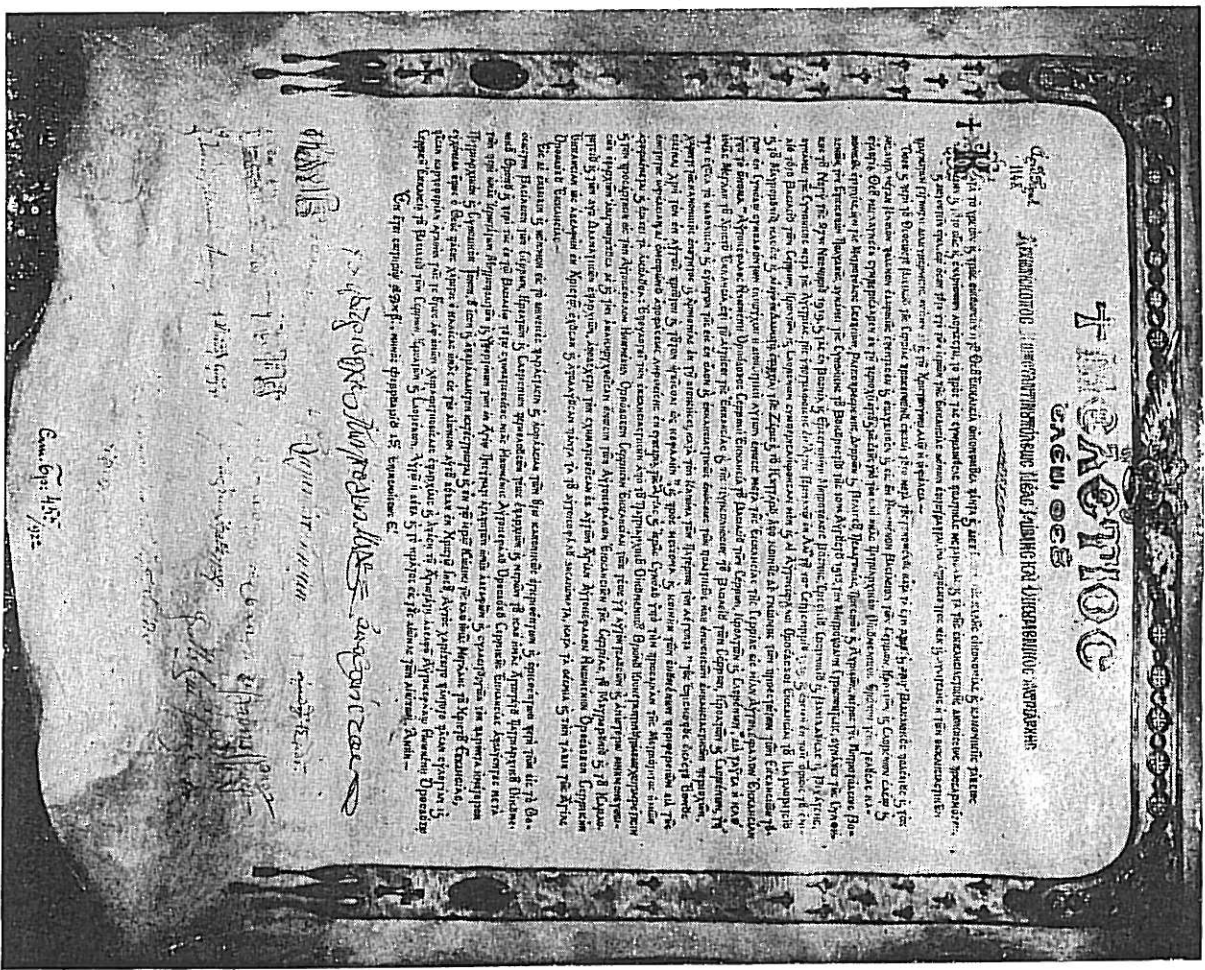
τὴν ἐπαρχίαν Πόλυανης καὶ Κιλίκιου, ὡς μίαν τῶν μητροπόλεων τῶν Νέων Χωρῶν. Λεπτομερέστερον βλ. Ἀ. Ἀγγελόπουλου, Αἰ ἔθνη προσηνῶν εἰς τὴν ἐπαρχίαν Πόλυανης κατὰ τὴν περίοδον 1870-1912, Θεσσαλονικὴ 1973, σ. 125, ἐνθα λεπτομερῆς χάρις τῆς ἐπαρχίας Πόλυανης (χάρτης 2).

1. Τὸ πλήρες κείμενον τῆς Συνοδικῆς Ἀποφάσεως τοῦ 1920 βλ. εἰς «Τρηγόριον Παλαμῶν», τ. 4 (1920), σ. 602-603.

2. Αὐτόθι, σ. 602: «...Τάξις καὶ ἔθος κανονικῶν ἐστὶ τὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως οἰκονομεῖν καὶ συμβιβάζειν πρὸς τὰς συμβαινούσας πολιτικὰς μεταβολὰς καὶ πρὸς τὴν τούτων καὶ ταῦτα κατὰσταν ἄπο προνοίας κατὰ τὸ προσήκον προσαρμόζειν καὶ διευθετεῖν χάριν τε τῆς ἀποσκοπότου καὶ ἀσπιτελέστερας αὐτῶν διεξαγωγῆς καὶ εἰς μείζονα τὴν ἀφέλειαν τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ τῷ χριστιανῷ λαῷ».

3. Αὐτόθι, σ. 603: «Ὁ Καισαρείας Νικόλαος, ὁ Κυλικίου Κωνσταντῖνος, ὁ Ἀμασείας Γερμανός, ὁ Πισιδείας Γερόσιμος, ὁ Ἀγκύρας Γερβάσιος, ὁ Αἰνου Ἰωακείμ, ὁ Βιζύης Ἀνθίμος, ὁ Σηλυβρίας Εὐγένιος, ὁ Σαράντα Ἐκκλησιῶν Ἀγάθηργέλας, ὁ Τυρολόης καὶ Σεπετινίου Νικηφόρος, ὁ Δαρδανελλίων καὶ Δημῶν Εἰρηναίος».

4. Βλ. τὸ κείμενον τοῦ Τόμου εἰς τὸ πρωτότυπον καὶ εἰς σερβικὴν μετάφρασιν εἰς «Glasnik Srpske Pravoslavne Crkve», τ. 4 (1962), σ. 143-145 καὶ «Pravoslavjivo», 83-84 (1970), σ. 14, φωτοτυπία δὲ τοῦ ἴδιου εἰς D. Ili ev s k i, Avtokralnosta, ἐ.δ., σ. 96 καὶ ἐνταῦθα.

Εκ. 1. Ο Πρωτοβουλιτικός και Συνοδικός Τόμος τοῦ 1832 περί τῆς κανονικῆς γειογραφίσεως τῶν μεγιστοτάτων τῆς Βασιλείας Μακεδονίας

σπας του Οικουμενικού Θρόνου με ἐπι κεφαλῆς τὸν μητροπολίτην Γερμανὸν Καραβαγγέλην εἰς τὸν καθεδρικὸν ναὸν τοῦ Βελιγραδίου τὴν 2 Ἀπριλίου 1922 (εἰκ. 2, 3). Τὴν κανονικὴν ταύτην χειραφέτησιν ἀνεγγνώρισαν ἄπασαι αἱ Ὀρθόδοξοι Ἐκκλησίαι¹.

Ἡ νομοκανονικὴ αὐτῆ ρύθμισις τὸν μητροπόλεων τῆς Βορείου Μακεδονίας, ἀποδεκτὴ ὑπὸ συμπάσης τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ὑπῆρξεν ἀντικείμενον ἀμφισβήτησεως ἀπὸ μέρους τῶν αὐτονομιστικῶν καὶ ἔθνικιστικῶν κύκλων τῶν Σκοπίων μετὰ τὸ 1944, ὅτε ἡ Ἀρχὴ εἰς Γιουγκοσλαβίαν κατελήφθη ὑπὸ τοῦ Κ.Κ. τῆς χώρας ταύτης καὶ ἰδρύθη ἡ «Λαϊκὴ Δημοκρατία τῆς Μακεδονίας» με συνείπειαν καὶ ἡ ἀνωτέρω ἐκκλησιαστικὴ χειραφέτησις νῦ ἀπτάκῃ εἰς τὰ δίκτυα τῆς πολιτικῆς σκοπιμότητος τοῦ Κ.Κ.Γ. ἐπὶ τοῦ Μακεδονικοῦ Ζητήματος. Ἡ πολιτικὴ αὐτῆ συνίστατο, ὡς γνωστὸν, εἰς τὴν ἰδρυσθῆν ἰδίως ἔθνικῆς ὁμάδος εἰς τὴν Νότιον Γιουγκοσλαβίαν, τῆς «μακεδονικῆς», με ὅλα τὰ χαρακτηριστικὰ ἔθνους (ἔθνικῆ συνειδησις, γλώσσα, διοικήσις, παραδόσεις, Ἐκκλησία κ.λ.), ἐντὸς τῶν πλαισίων πάντοτε τοῦ ἑνωτικοῦ γιουγκοσλαβικοῦ κράτους². Εἰς τὸ γενικώτερον πλαίσιον τῆς μεταπολεμικῆς γιουγκοσλαβικῆς πολιτικῆς ἐπὶ τοῦ Μακεδονικοῦ ἐντάσσεται καὶ ἡ νέα ἐκκλησιαστικὴ κατάστασις τῶν Σκοπίων, ἡ ὁποία ἠκολούθησεν, ὅλως ἔθνοφυλετικὴν, ἀντικανονικὴν καὶ ἀναληθῆ ἱστορικῶς πορείαν ὡς ἀκολούθως.

Αἱ προσπάθειαι ἀπὸ τοῦ 1944 κ.έ. ἰδρύσεως ἀνεξαρτήτου Ἐκκλησίας εἰς τὰ Σκόπια, τῆς λεγομένης «Μακεδονικῆς», ἐκ τῆς ὀνομασίας τῆς νεοκόπου ἐθνότητος εἰς τὴν «Λαϊκὴν Δημοκρατίαν τῆς Μακεδονίας», ἔπειδὴνται ἐπὶ φυλετικῶν ἀξιώσεων καὶ οὐχὶ ἐπὶ ἐκκλησιαστικῶν ἀναγκῶν³. Ἀλλὰ ἐν τῇ Ὀρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ εἶναι γνωστὰ μόνον τοπικαί, δηλαδὴ ἐντὸς γεωγραφικῶν ὁρίων περιλαμβανόμενα, καὶ οὐχὶ ἔθνικαί Ἐκκλησίαι⁴. Ὁ

1. R. Грујић, ἑ.ἀ., σ. 355. D. Сирањакoвић, ἑ.ἀ., σ. 143 καὶ D. Petrović, ἑ.ἀ., σ. 267-268.

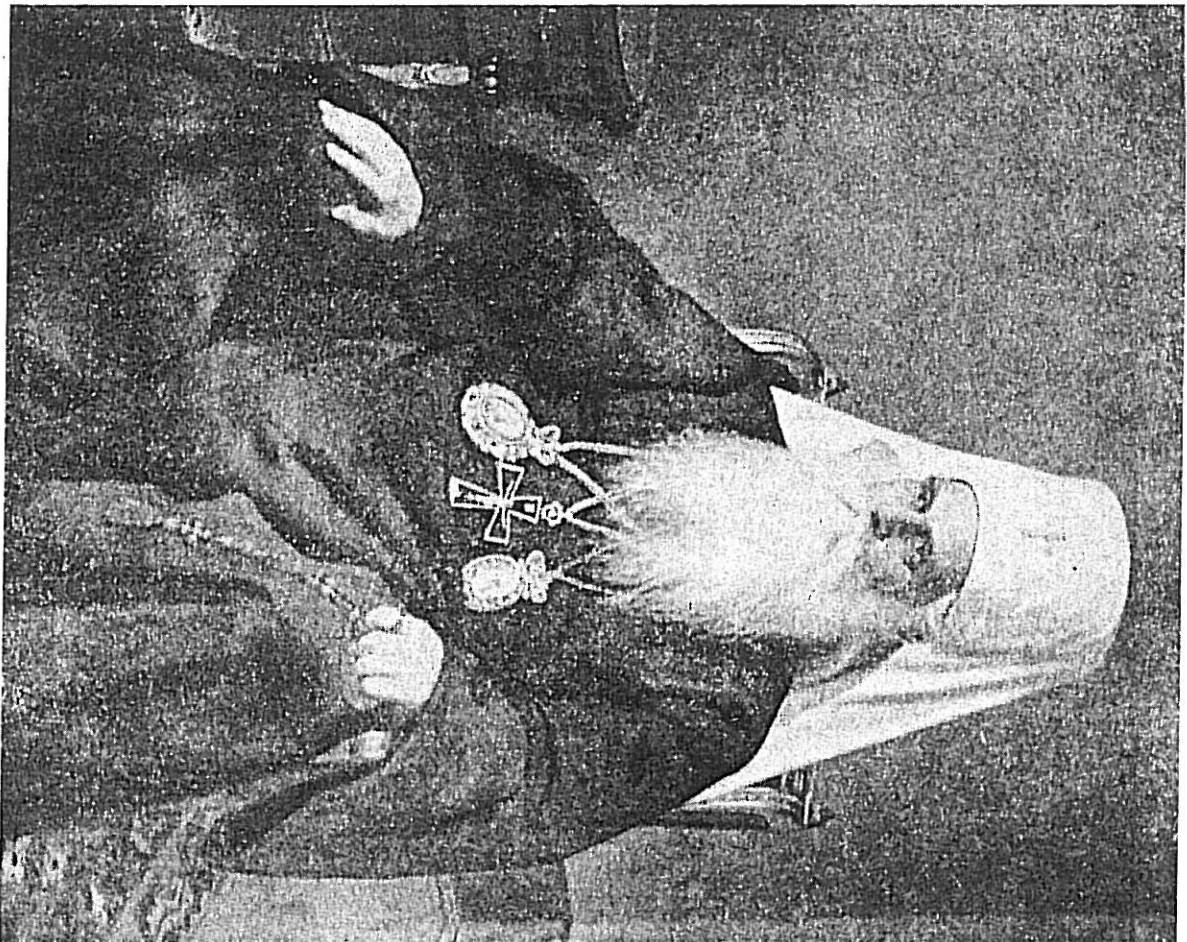
2. D. J. Slijepčević, The Macedonian Question, München 1958, σ. 243-248. Ch. Parastathis, L'autocéphalie de l'Église de la Macédoine Yougoslave, εἰς «Balkan Studies», τ. 8 (1968), σ. 151-154. Ἄ. Ἀγγελοπούλου, Τὸ αὐτοκέφαλον τῆς «Μακεδονικῆς» Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀποφάσεων τῆς ἐκτάκτου Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας τῆς Σερβικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, εἰς «Δελτίον Σλαβικῆς Βιβλιογραφίας», τ. 15 (1967), σ. 47-49. D. Илиевски, Авτοкефалоста, ἑ.ἀ., σ. 119 κ.έ. E. Καφοῦ, Ἡ Μακεδονία στὴν γιουγκοσλαβικὴ ἱστοριογραφία, Θεσσαλονικὴ 1974, σ. 5-9.

3. Τὰ ἔπισημα κείμενα τῶν ἐκκλησιαστικῶν κύκλων, ἀλλὰ καὶ αἱ σχετικαὶ ἀπόψεις τῶν συγγραφέων τῶν Σκοπίων ἐμπνέονται ἀπὸ σαφεῖς φυλετικὰς ἀρχάς. Βλ. D. Илиевски, Smislata na nekoi oipori protiv avtokefalijata na Makedonskata Pravoslavna Crkva (= Ἡ ἐννοια ἀντιδράσεων τινῶν κατὰ τοῦ αὐτοκεφάλου τῆς Μακεδονικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας), Скопје 1970. Тодановић, Автокефалоста, ἑ.ἀ., σ. 121-126.

4. Πρβλ. τὴν Προεισαγωγικὴν Ἐκθεσιν κατὰ τῆς ἐπεροδιδασκαλίας τοῦ φυλετισμοῦ, τὴν ὁποίαν ἐξέπνευσεν εἰδικὴ ἔπιτροπὴ συσταθεῖσα ὑπὸ τῆς Τοπικῆς Συνόδου τοῦ 1872

*Εικ. 2. Ο ΄Εξουχος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου μητροπολίτης Ἀμισείας
Γερμανὸς Καρβαγγέλης ἐπ' ἐνθαυρία τῆς ἐπισημοῦ παραδόσεως τοῦ τόμου
τοῦ 1922 εἰς Βελιγράδι*

Εικ. 3. Ο μητροπολίτης Βελιγραδίου Δημήτριος Παυλόβιτς, πρώτος πατριάρχης του ανασυσταθέντος Σερβικού Πατριαρχείου 1920-1930

φυλετισμός! έχει υπόστασιν εις πολυεθνῆ κράτη ἀπὸ πολιτειακῆς καὶ κοινοτικῆς πλευρᾶς, διὰ τὴν Ἑκκλησίαν ὁμως «ὅσῳ τι ξένον καὶ ὅλως ἀδιανόητο πρὸς αιτιολογίαν τοῦ ὄρου περὶ φυλετισμοῦ. Ἐν αὐτῇ, ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἐκθεσις διαφωτισουσα τὴν ἑπεροδιδασκαλίαν τοῦ φυλετισμοῦ», δίδεται ἡ κίτρωθι ἐρημνεία περὶ τοπικῶν Ἑκκλησιῶν: «...πᾶσαι αἱ ἀπ' ἀρχῆς κατὰ μέρος συστάσαι χριστιανικαὶ Ἑκκλησίαι ἦσαν τοπικαί, τοὺς πιστοὺς ὀρισιμένης πόλεως ἢ ὀρισιμένης τοπικῆς περιουρείας περιλαμβανουσαι ἀνευ φυλετικῆς διακρίσεως· διὸ καὶ ἀπὸ τῆς πόλεως συνήθως ἢ τῆς χώρας, οὐχὶ δὲ ἀπὸ τῆς ἐθνικῆς καταγωγῆς τοῦ πληρώματος αὐτῶν προσωνυμοῦνται. Ἐν πρώτοις ἡ Ἑκκλησία τῆς Ἱερουσαλὴμ συνέκειρο, ὡς γνωστὸν, ἐξ ἰουδαίων καὶ προστλήτων ἐκ διαφόρων ἔθνων ὡσαύτως ἡ Ἑκκλησία τῆς Ἀντιοχείας, τῆς Ἀλεξανδρείας, τῆς Ἐφέσου, τῆς Ρώμης καὶ αἱ λοιπαὶ ἐξ ἰουδαίων καὶ ἐθνικῶν αἰ κλίσεις ἀπηρτίζοντο. Ἐκάστη δὲ τῶν Ἑκκλησιῶν τούτων ἀπετέλει καθ' ἑαυτὴν ὅλον τι συμπαγές καὶ ἀδιαίρετον ἐκάστη ἀνεγνωρίσεν ὡς ἀποστόλους αὐτῆς τοὺς ἀποστόλους τοῦ Χριστοῦ, ἅπαντας ἰουδαίους τῶ γένει ὑπάρχοντας· ἐκάστη εἶχεν ἐπισκοπον τὸν ὑπ' αὐτῶν τῶν ἀποστόλων ἀνευ τινὸς φυλετικῆς διακρίσεως καθιστάμενον, ὡς μαρτυρεῖ ἡ ἱστορία τῆς ἰδρύσεως τῶν πρώτων τοῦ Θεοῦ Ἑκκλησιῶν. Ὁ αὐτὸς τρόπος τῆς συστάσεως τῶν κατὰ τύπους Ἑκκλησιῶν ἐπικρατεῖ καὶ μετὰ τοῦς ἀποστολικοὺς χρόνους ἐν ταῖς ἐπαρχιακαῖς δηλονότι, ἢ ταῖς τῶν διοικήσεων Ἑκκλησίαις, αἵτινες καθωρίσθησαν ὡς ἐκ τῆς τότε ἐπικρατουσῆς πολιτικῆς διαίρεσεως ἢ ἐξ ἄλλων ἱστορικῶν λόγων. Τὸ πληρωμα τῶν πιστῶν ἐκάστης τῶν τοιούτων Ἑκκλησιῶν συνέκειρο ἐκ χριστιανῶν πάσης φυλῆς καὶ γλώσσης. Οὕτω δὲ καὶ αἱ μέχρι τοῦδε χάριτι θείᾳ διατηρούμεναι Ἑκκλησίαι τῶν πατριαρχικῶν θρόνων Κωνσταντινουπόλεως, Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας, Ἱεροσολύμων καὶ ἡ τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Κύπρου, ἀπὸ τῆς συστάσεως αὐτῶν εἰσιν Ἑκκλησίαι τοπικαί, τούτεστιν ἐντὸς γεωγραφικῶν ὁρίων περιλαμβανόμεναι καὶ οὐχὶ ἐθνικαί· διὸ καὶ προσωνυμοῦνται οὐχὶ ἀπὸ τῶν ἀποτελούντων αὐτάς παντοδαπῶν ἔθνων, ἑλλήνων περ' εἴπειν, αἰγυπτίων, σύρων, ἀράβων, βλάχων, μοδάβων, βουλγάρων καὶ λοιπῶν, τῶν συνήθως ἀναμιγῆ ἐν τοῖς κλίμασι τῶν Ἑκκλησιῶν τούτων κατοικοῦντων, ἀλλ' ἐκ τῆς πρωτεύουσης πόλεως. Τοιαῦται ἦσαν καὶ αἱ ἀρχιεπισκοπαὶ Ἀχρίδων καὶ Ἱερείου καὶ τὸ λεγόμενον πατριαρχεῖον Τορνόβου... τούτεστιν ἦσαν Ἑκκλησίαι ἐντὸς ὁρίων διαγεγραμμένα καὶ οὕτε λόγῳ φυλετισμοῦ συνέστησαν, οὕτε πληρωμα περιεῖχον ἐξ ὁμοφύλων πάντων καὶ ὁμογλώσσων. Αἱ δὲ μεταγενέστεραι ἐκφράσεις Ἑκκλησία λατινική, ἑλληνική, ἀρμενική κτλ. δηλοῦσιν ἐν γένει οὐχὶ διάκρισιν ἔθνους, ἀλλὰ διαφορὰν δόγματος. Παρομοίως Ἑκκλησία τῆς Ἑλλάδος, τῆς Ρωσσίας, τῆς Σερβίας, τῆς Βλαχίας καὶ Μολδαβίας, ἢ καταχρηστικώτερον Ἑκκλησία ἑλληνική, ρωσική, σερβική κτλ. σημαίνουσιν Ἑκκλησίας αὐτοκεφάλους, ἢ ἡμιανεξάρτητους, ἐν ἐπικρατείαις αὐτονομουμέναις ἢ ἡμιανεξάρτητοι, καὶ ἔχουσι ὀρισμένα ὄρια, αὐτὰ τὰ τῆς πολιτικῆς ἐπικρατείας... συνέστησαν δὲ οὐχὶ λόγῳ ἐθνικότητος, ἀλλὰ πολιτικῆς καταστάσεως...». Μ. Γεδεών, Ἐγγράφα πατριαρχικά καὶ συνοδικὰ περὶ τοῦ βουλγαρικοῦ ζητήματος (1852-1873), Κωνσταντινουπόλις 1908, σ. 405-407.

1. Ἐπι τῆ βάσει τῆς ἀνωτέρω Ἐκθέσεως περὶ τῆς ἑπεροδιδασκαλίας τοῦ φυλετισμοῦ, ἐθνοφυλετισμοῦ ἀπὸ κοσμικῆς πλευρᾶς εἶναι «ἡ λόγῳ διαφόρου φυλετικῆς καταγωγῆς καὶ γλώσσης διάκρισις καὶ διεκδικησις ἢ ἐξάσκησις ἀποκλειστικῶν δικαιωμάτων παρ' αὐτόμων ἢ ὁμάδων ἀνθρώπων ὁμοχθῶρων τε καὶ ὁμοταγῶν», ἀπὸ δὲ ἐκκλησιαστικῆς πλευρᾶς φυλετισμὸς εἶναι «ἡ ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ συγκρότησις ἰδίων φυλετικῶν Ἑκκλησιῶν, πέντας μὲν τοὺς ὁμοφύλους ἀποδεχομένων, πέντας δὲ τοὺς ἑπεροφύλους ἀποκλειουσῶν καὶ ὑπὸ μόνον ὁμοφύλων ποιμένων διοικουμένων», κατὰ δὲ τὸν ὄρον τῆς Συνόδου τοῦ 1872 φυλετισμὸς σημαίνει «τάς φυλετικὰς διακρίσεις καὶ τὰς ἐθνικὰς ἔρεις καὶ ζηλοῦς καὶ διχοστασίας ἐν τῇ τοῦ Χριστοῦ Ἑκκλησίᾳ» (αὐτόθι, σ. 405 καὶ 429).

των», εισάγων «τὸ κακὸν τῆς ἐκκλησιαστικῆς κατατομῆς, συγχύσεως και διαλύσεως μέχρι και αὐτῶν τῶν κατ' οἶκον ἐκκλησιῶν», ἐρχόμενος οὕτω εἰς ἄκραν ἀντίθεσιν πρὸς τὴν οὐσίαν τῆς Ἐκκλησίας, ἣ ὅποια εἶναι κοινωνία πνευματικῆ, προσωρισμένη νὰ συμπεριλάβῃ πάντα τὰ ἔθνη εἰς μίαν ἐν Χριστῷ ἀδελφότητα¹. Αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος, διὰ τὸν ὅποιον ὁ φυλετισμὸς καταδικάζεται ὡς αἵρεσις ὑπὸ τῆς Τοπικῆς Συνόδου τοῦ 1872, οἱ δὲ ὀπαδοὶ ταύτης ὡς Σχισματικοί².

¹ Ἡ κατὰ τὸ 1967 αὐτοανακηρυξίς τῶν μητροπόλεων τῆς Βορείου Μακεδονίας, συμπεριλαμβανομένης και τῆς τῶν Σκοπίων, ἐν Σερβία, εἰς αὐτοκέφαλον Ἐκκλησίαν ὑπὸ τινος κληρικολαϊκῆς συνελεύσεως (17 Ἰουλίου τοῦ 1967)³ τῆ συμπαραστάσει τῆς Πολιτείας⁴ ἔχει πραξικοπηματικὸν και ὄλως ἀντικανονικὸν χαρακτῆρα, καθ' ὅσον τὸ αὐτοκέφαλον μίᾶς Ἐκκλησίας δὲν παρέχεται ὑπὸ κληρικολαϊκῆς συνελεύσεως⁵ και τῆς πολιτικῆς ἐξου-

1. Αὐτόθι, σ. 405 και 412.

2. Αἱ δύο ἀποφάσεις τοῦ Ὁρου τοῦ 1872 εἶναι αἱ ἐξῆς: «...ἐν ὑγίῳ Πνεύματι ἀποφανόμεθα.

Α) Ἀποκηρύττομεν κατακρινόμενες και καταδικάζοντες τὸν φυλετισμὸν τοῦτέστιν τῆς φυλετικῆς διακρίσεως και τῆς ἐθνικῆς ἔριδος και ζήλου και διχοστασίας ἐν τῇ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ, ὡς ἀντικείμενον τῇ διδασκαλίᾳ τοῦ Εὐαγγελίου και τοῖς ἱεροῖς τῶν μακαρίων πατέρων ἡμῶν...

Β) Τοὺς παροδεχόμενους τὸν τοιοῦτον φυλετισμὸν και ἐπ' αὐτῷ τολμῶντας παρατηγνῶναι καινοφανεῖς φυλετικὰς παρασκευαζόμενὰς κηρύττομεν, συνῶδᾳ τοῖς ἱεροῖς κανόσιν, ἀλλοτρίους τῆς μῆδς, καθολικῆς και ἀποστολαϊκῆς Ἐκκλησίας, και αὐτὸ δὴ τοῦτο Σ χ ι σ μ α τ ι κ ο ὕ σ. Προμηνῶς, τοὺς ἄποσχίσαντας ἑαυτοὺς τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας και ἴδιον θυσιαστήριον πῆξαντας, και ἴδιαν φυλετικὴν παρασκευαζομένην συστησάμενους... ἀρχιερεῖς, ἱερεῖς τε και διακόνους, και πάντας τοὺς κοινωνοῦντας και συμφοροῦντας και συμπύρτοντας αὐτοῖς, και τοὺς δεχομένους ὡς κυρίας και κανονικὰς τῆς ἀνέρου αὐτῶν εὐλογίας τε και ἱεροπραξίας κληρικούς τε και λαϊκούς, κηρύττομεν Σ χ ι σ μ α τ ι κ ο ὕ σ και ἀλλοτρίους τῆς τοῦ Χριστοῦ ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας» (αὐτόθι, σ. 429-430).

3. I l i e v s k i, ἑ.ἀ., σ. 160 κ.ε.

4. Κατὰ τὴν κοινήν συνεδρίαν τοῦ μητροπολίτου Σκοπίων Δοσθέου και τῶν περι αὐτὸν ἐπισκόπων μετὰ τῆς Διαρκεῦς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Σερβικῆς Ἐκκλησίας τὴν 18 Νοεμβρίου 1966 ὁ Δοσθέος ἀνεκοινώσεν ἐγγράφως ἐπὶ λέξει τὰ ἐξῆς: «Ἀπεφασίσταμεν νὰ ζητήσωμεν ἐκ τῆς Σερβικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας αὐτοκέφαλον. Τὴν ἀπόφασίν μας ταυτην ἐθέσαμεν ὑπ' ὄνυιν τοῦ Ἐκτελεστικοῦ Συμβουλίου τῆς Μακεδονίας. Τοῦτο ἀφιέρωστε διὰ τὸ ἐν λόγῳ θέμα μίαν συνεδρίαν και ἀνεκοινώσεν εἰς ἡμᾶς ὅτι δὲν σφάλλομεν ζητοῦντες τὸ ἐκκλησιαστικὸν αὐτοκέφαλον». Βλ. ἐγγράφον ὑπ' ἀρ. 2675 τῆς 10 Αὐγούστου 1967 με θέμα «Αἵτησις τῆς Αὐτονομίου Μακεδονικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ὅπως δῶθῃ αὐτῇ Αὐτοκέφαλον», δημοσιευόμενον εἰς τὸ ἐπίσημον περιοδικὸν ὄργανον τοῦ Σερβικοῦ Πατριαρχείου «Glasnik» τ. 8-9 (1967), σ. 154-156.

5. Ἡ παραχώρησις τοῦ αὐτοκέφαλου ὑπὸ τινος μητροπολιτικῆς κληρικολαϊκῆς συνελεύσεως, εἰς τὴν ὁποίαν οἱ ἐπίσκοποι ἀντιπροσωπεύουν ἀσχηματῶν μειονότητα, ἐν προκειμένῳ 4 ἐπίσκοποι ἐκ τῶν 34 μελῶν, ἐρχεται εἰς ἄκραν ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς κανόνας, οἱ

σίας¹, αλλά υπό Οικουμενικής Συνόδου ἢ κατ' ἐπέκτασιν υπό τῆς Μητροῦς Ἐκκλησίας ἐν Συνόδῳ τῆς Ἱεραρχίας ἐκπροσωπούμενης και υπό τὴν οἰκοθεν νοουμένην προϋπόθεσιν τῆς ὀριστικῆς ρυθμίσεως τοῦ θέματος υπό νέας Οἰκουμενικῆς Συνόδου². Ἐν προκειμένῳ Μήτηρ Ἐκκλησία υπό εὐρυτέραν ἔννοιαν

ὅποιοι τὴν λύσιν τοῦ προβλήματος τοῦ αὐτοκεφάλου ἐντάσσουν εἰς τὴν ἀποκλειστικὴν ἀρμοδιότητα τῆς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας, Βεβαίως εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Ἐκκλησίας ἔχουμεν περυσίσεις, κατὰ τὰς ὁποίας διὰ τὴν λύσιν τοῦ προβλήματος τοῦ αὐτοκεφάλου συμμετέσχον ὄχι μόνον ἀρχιερεῖς, ἀλλὰ και ἱερεῖς και λαϊκοί, τοῦτο ὅμως δὲν ἀλλασσεῖ τὴν κατάστασιν, διότι οἱ παρακαθημένοι, ὡς εἶναι οἱ δευτεροί, δὲν δύνανται νὰ νομοθετοῦν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ. Βλ. 15ον κανὼνα τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, 7ον και 17ον κανὼνα τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Πρωτοδευτέρας Συνόδου (861). Πρβλ. Α. Ἀ. λ. ι β ι ζ α τ ο υ. Οἱ Ἱεροὶ Κανόνες, Ἀθήναι 1949, σ. 31, 311 και 318. Εἰδικότερον ὁμοως περὶ τῆς κληρικολαϊκῆς συναλεύσεως τῆς Ἐκκλησίας τῶν Σκοτίων ὁ ἐσωτερικὸς Καταστατικὸς τῆς εἰς τὰ ἄρθρα 84 και 85 καθορίζει τὰς ἀρμοδιότητας ταύτης, ὅπως π.χ. τὴν διαφυλάξιν και πρῶτον τῆς Ἐκκλησίας ταύτης και τὴν νῆφυσιν κανονισμῶν και ἀποφάσεων, πλὴν πόρρω ἀπεχούσεως τῆς δυνατοῦς τῆς πλεόν θεμελιώδους ἀποφάσεως περὶ τῆς ἀνωκληρῦσεως τοῦ αὐτοκεφάλου.

1. Βλ. κανὼνας 30ὸν Ἀποστολικόν, 12ον τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου και 3ον τῆς Ζ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου. Δι' αὐτῶν ἀπαγορεύεται ἀυστηρῶς ἡ ἀνάμιξις τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας εἰς τὰ ἐσωτερικὰ τῆς Ἐκκλησίας προβλήματα και τιμωρεῖται ὁ ἐπίσκοπος, ὁ ὅποτος ἐπιλήττει τὴν ἀνάμιξιν τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας εἰς τὰς ἐκκλησιαστικὰς ὑποθέσεις, ὄχι μόνον διὰ καθαιρέσεως ἀλλὰ και δι' ἀφορισμοῦ ἐκ τῆς Ἐκκλησίας, σὺν αὐτῷ δὲ και πᾶς ὅστις μετ' αὐτοῦ ἐπικοινωνεῖ. Οἱ κανόνες οὗτοι τιμωροῦν ἀυστηρῶς και τὰς προσοφθάλιας, ὡσαύτως, τῶν ἐπισκόπων νὰ ἀνωμινύουν τὰς πολιτικὰς ἀρχάς εἰδικῶς εἰς τὸν καθορισμὸν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ὀργανώσεως. Πρβλ. Ἀ. λ. ι β ι ζ α τ ο υ. Οἱ Ἱεροὶ Κανόνες, ἔ. ἀ., σ. 53, 132-143. Οἰκοθεν νοεῖται ἐν προκειμένῳ ὅτι, ἐφ' ὅσον ἡ πολιτικὴ ἐξουσία δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς προϋπόθεσις αὐτοκεφάλου, ἀκόμη και διὰ κράτη, εἰς τὰ ὅποια ὁ χριστιανισμὸς ἀνεγνωρίζετο ὡς ἐπίσημος θρησκεία, πρὸς περισοτέρον ἡ κοσμικὴ ἐξουσία δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα τοῦτο εἰς κράτη, ὡς τὸ τῆς Γιουγκοσλαβίας, τῆς ὁποίας τὸ Σύνταγμα εἰς τὸ ἄρθρον 46 κηρύσσει τὴν θρησκείαν ἰδιαιτικὴν ὑποθεσιν ἐκῆστου πολιτοῦ, τὰς δὲ θρησκευτικὰς κοινότητας ἀνεξαρτήτους τοῦ κράτους, ὄχι μόνον κατὰ τὴν ἐπιτέλεσιν τῶν ἱερωλεγειῶν ἀλλὰ και κατὰ τὴν διεκπεραίωσιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν ὑποθέσεων. Βλ. νόμους: 7/27-5-1953 και 10/10-3-65, Πρβλ. Α. Ἀ. γ γ ε λ. ο π ο ὑ λ ο υ. Ἡ Σερβικὴ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία, Θεοσλαονίκη 1968, σ. 278 κ.έ. τ ο ὄ α ὑ τ ο ὄ. Τὸ αὐτοκέφαλον, ἔ. ἀ., σ. 53-54.

2. Βλ. κανόνες: Ἀποστ. 34· Α' Οἰκομ. Συνόδου 4, 6, 7· Β' Οἰκομ. Συνόδου 2, 3· Γ' Οἰκομ. Συνόδου 8· Δ' Οἰκομ. Συνόδου 28· Τριῦλλου 34, 39· Ἀντίοχ. 9· Κερθ. 56· Πρωτοδευτ. 15. Ἐκ τῶν κανόνων τούτων ἐξάγονται τὰ κάτωθι: Πρῶτον, αἱ κατώτεροι ἐκκλησιαστικαὶ ἀρχαὶ εἰς θέματα γενικωτέρου χαρακτῆρος ἐξαρτῶνται ἐκ τῶν ἀνωτέρων ἐκκλησιαστικῶν ἀρχῶν. Ἡ ἀρχὴ ὅτι «οὐδεὶς δύναται νὰ παραχωρήσῃ εἰς ἕτερον μείζονα δικαίωμα, ἐξ ὅσων ὁ ἴδιος κατέχει» κατέστη πλεόν νομικὸν ἀξίωμα εἰς ἅπαντα τὰ θερικὰ δικαίματα, εἰσηλθε δὲ και εἰς τὴν 82αν διάταξιν τοῦ Νομοκάνονος εἰς τὸ Μέγα Τυπικὸν και ἐπέχει θέσιν θεμελιώδους ἀρχῆς δι' ἅπασαν τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν. Ἐπι τῇ βάσει, λοιπόν, τῶν ἀρχῶν τοῦ κανονικοῦ και τοῦ θετικοῦ δικαίου αὐτοκέφαλον οὐδεὶς δύναται νὰ παραχωρήσῃ εἰς ἑαυτὸν. Δεύτερον, αἱ Σύνοδοι Ἱεραρχίας τῶν Ἐκκλησιῶν, και κυρίως αἱ Οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι, εἰς τὰς ὁποίας ἔχει συγκεντρωθῆ ἡ πληρότης τῆς ἀποστολικῆς ἐξουσίας, καθορίζουν τὰς προϋποθέσεις παραχωρήσεως τοῦ αὐτοκεφάλου. Ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἱστο-

είναι τὸ Οικουμενικὸν Πατριαρχεῖον γενικώτερον ὡς θεσμὸς καὶ εἰδικώτερον ὡς ἡ ἐκχωρήσασα τὰς μητροπόλεις ταύτας ἀρχὴ εἰς τὸ Σερβικὸν Πατριαρχεῖον ἐπὶ τῇ βάσει συγκεκμημένης Συνοδικτικῆς Ἀποφάσεως (1920) καὶ Συνοδικοῦ Τόμου (1922), ὑπὸ στενότεραν δὲ ἔννοιαν τὸ Σερβικὸν Πατριαρχεῖον, ὀργανικὸν τμήμα τοῦ ὁποῖου μετὰ τὴν ἐκχώρησιν κατέστησαν αἱ περὶ οὗ ὁ λόγος μητροπόλεις. Ἐνεκα τῶν θεμελιωδῶν τοῦτων νομοκανονικῶν συμφωνιῶν καὶ δεσμεύσεων ἡ αὐτοκαλυψμένη «Μακεδονικὴ» Ἐκκλησία ἐκηρύχθη «Σχισματικὴ θρησκευτικὴ ὀργανωσις» ὑπὸ τῆς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας τοῦ Σερβικοῦ Πατριαρχείου καὶ ὡς τοιαύτην ἀπεδέχθη τὸ ἀμέσως ἐνδιαφερόμενον Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, καὶ μετ' αὐτὸ σύμπασα ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία¹.

Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία εἶναι μία καὶ καθολικὴ διὰ τοῦτο ἐκάστη ἐπὶ μέρους Ἐκκλησία ἐνεργεῖ ὄχι ὡς ἀπολύτως κερχωρισμένη ἐνότης, ἀλλ' ὡς τμήμα τῆς Οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας, ἐνεργεῖ ἐξ ὀνόματος τῆς καὶ τείνει νὰ μείνῃ εἰς ὀδικόπον ἐνότητα πίστεως, ὁμοφωνίας καὶ ἀγάπης μετ' αὐτῆς. Ἄλλὰ ὁ θεσμὸς τῶν αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν προηλθεν ὡς ἀποτελεσματικὴ ἀνάγκη, κατ' ἀκολουθίαν τῆς βασικῆς ἀρχῆς «τὰ ἐκκλησιαστικὰ εἶωθε συμμεταβάλλεσθαι τοῖς πολιτικοῖς» ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τῆς ἐδαφικῆς διαφοροποιήσεως, ὅπως π.χ. δημιουργία ἀνεξαρτήτου κράτους ἢ ἐπέκτασις καὶ ἐπαύξεισις προϋπάρχοντος, ὅπως συνέβη μετ' τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Σερβίαν μετὰ τοὺς βαλκανικοὺς πολέμους. Ἡ οὐσιώδης αὕτη προϋπόθεσις τοῦ αὐτοκεφάλου ὡδήγησε τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον εἰς τὴν ἀπόφασιν τῆς χειραφετήσεως τῶν εἰς τὸ σερβικὸν κράτος περιελθουσῶν ἐπαρχιῶν τοῦ κατὰ τὸ 1920², ἔκτοτε ὅμως οὐδεμίᾳ ἐδαφικῇ διαφοροποιήσει συνετελέσθη

μία μάρτυρεὶ ὅτι οἰαδήποτε ἄλλη διαδικασία ἀποκτήσεως τοῦ αὐτοκεφάλου ἐν τελευταίᾳ ἀνάψει δεόν ὅπως ἐπιστρέφῃ εἰς τὴν ἀνωτέρω θεμελιώδη κανονικὴν ἀρχὴν. Καὶ τρίτον, οἱ ἐπαρχαὶ τμήματος αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας, ἔστω καὶ ἂν συνέρχωνται εἰς Σύνοδον ἢ συνιστοῦν συγκεκμημένην Σύνοδον, δὲν δύνανται μόνοι τῶν νὰ ἀνακηρύξουν τὸ τμήμα τοῦτο εἰς αὐτοκέφαλον ἀνευ τῆς βουλῆσεως τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας· ἄλλως δὴδηγούνται εἰς Σχίσμα. Πρβλ. καὶ Γενναδίου Ἱηλοῦπόλεως, Τὸ Αὐτοκέφαλον ἐν τῇ Ὁρθόδοξῃ Ἐκκλησίᾳ, «Ὁρθόδοξια», τ. 5 (1930), σ. 37-41.

1. Ἄ. Ἀγγελόπουλος, Τὸ αὐτοκέφαλον, ἔ.α., σ. 56.

2. Βλ. Συνοδικτὴν Ἀπόφασιν τοῦ 1920 εἰς «Ἐρηγόριον Παλάμιον» τ. 4 (1920), σ. 602-603: «... Ἐπειδὴ τοῖνον καὶ περὶ τοῦ θεοσώστου προκειμένου Βασιλείου τῆς Σερβίας, τοῦτο τῇ εὐλογίᾳ τοῦ Θεοῦ μετὰ τὸν ἀκρι λήξαντα μέγαν γενικὸν πόλεμον ἐδαφικῶς ἐκτεταθὲν καὶ 1912 καὶ 1913 καὶ μετὰ τὸν ἀκρι λήξαντα μέγαν γενικὸν πόλεμον ἐδαφικῶς ἐκτεταθὲν καὶ ἐπαυξήθη καὶ εἰς ἐν νῦν Ἠνωμένον Βασιλείον τῶν Σέρβων, Κροατῶν καὶ Σλοβένων μετὰ λυθῆν, συμπεριέλαβεν ἐν τῇ περιοχῇ αὐτοῦ καὶ τὰς ἐξῆς ὑπὸ τὸν καθ' ἡμᾶς Πατριαρχικὸν Οἰκουμενικὸν Ἔθρονον τελούσας ἐπαρχίας, ἧτοι τὰς Μητροπόλεις Σκοπίων, Ρασκοπερπένης, Δεβρῶν καὶ Βελισσοῦ, Πελαγονίας, Πρεσπῶν καὶ Ἀχριδῶν, μέρος τῆς Μητροπόλεως Βοσωνῶν, τὴν Ἐπισκοπὴν Πολυανῆς, τὴν Μητρόπολιν Στραμνίτισης καὶ τὰς ἐν Βοσνίᾳ καὶ Ἐρζεγοβίνῃ Μητροπόλεις Βόσνης, Ἐρσεκίου, Σιβορνίκιου καὶ Βανιάουκας

εις τὸ Βασίλειον τῶν Σέρβων, Κροατῶν καὶ Σλοβένων, τὸ ὅποιον ἀργότερον ἤλλαξε μόνον τὴν ὀνομασίαν του ἀποκλήθην Γιουγκοσλαβία. Αἱ ἐντὸς τῆς μεταπολεμικῆς Γιουγκοσλαβίας συνταγματικαὶ καὶ διοικητικαὶ μεταβολαί, ἐκ λόγων καθάρως ἐσωτερικῆς πολιτικῆς καὶ φυλετικῆς σκοπιμότητος προεβούσαι (ἐξ Ὁμόσπονδοι Δημοκρατίας, ἐν οἷς καὶ ἡ «Δαϊκὴ Δημοκρατία τῆς Μακεδονίας»), οὐδεμίαν ἀναλογίαν, σχέσιν ἢ συγγένειαν δύνανται νὰ ἔχουν ἐξ ἐπόμεως οὐσίας πρὸς τὴν βασικὴν κανονικὴν ἀρχὴν ἐν τῇ Ὁρθόδοξῃ Ἐκκλησίᾳ τῆς συμμεταβολῆς τῶν ἐκκλησιαστικῶν πρὸς τὰ πολιτικὰ πράγματα.

Ἐπομένως, καταπίπτει ἀφ' ἑαυτοῦ τὸ ἐπιχείρημα τῶν ἐκκλησιαστικῶν παραγόντων τῶν Σκοπίων ὅτι τὸ αὐτοκέφαλον δύναται νὰ θεμελιωθῇ εἰς τὸ γεγονός ὅτι «ἡ Σοσιαλιστικὴ Δημοκρατία τῆς Μακεδονίας εἶναι ὁμόσπονδον τμήμα κράτους με περιωρισμένης δικαιοδοσίας»¹, τοσοῦτον μάλλον καθ' ὅσον τὸ Σερβικὸν Πατριαρχεῖον διὰ λόγους πρακτικῆς ἀνάγκης κατ' ἄκραν οἰκονομίαν παρέσχε τὸ 1959 ἥδη ἐπισήμως διοικητικὴν αὐτονομίαν εἰς τὰς μητροπόλεις τῆς Βορείου Μακεδονίας καὶ τῶν Σκοπίων, καιροὶ καὶ ἡ παραχώρησις ἐκείνη τοῦ αὐτονόμου καθεστῶτος διὰ τοὺς ἀνωτέρω λόγους ἦτο ἀντικανονικὴ, καθὼς πρὸ ἔτους (Μάϊος τοῦ 1958) ὁ εἰδικὸς ἐπὶ τοῦ θέματος εἰσηγητῆς κατὰ τὴν Σύνοδον τῆς Ἱεραρχίας εἶχεν ἀποφανθῆ² καὶ ἡ Σύνοδος τῆς Ἱεραρχίας τοῦ Μαΐου 1966 ἐδέχθη, ἀποφασίσασα τὴν ἔπαναφορὰν τῶν μητροπόλεων τούτων εἰς τὸ πρὸ τοῦ 1959 κανονικὸν καθεστῶς, ἥτοι τὴν πλήρη ἐνσωμάτωσιν αὐτῶν εἰς τὸ Σερβικὸν Πατριαρχεῖον³.

Τέλος, ἡ ἐν ὀνόματι διηθενιστορικῶν τιμῶν δικαίων αιτιολογία τοῦ αὐτοκέφαλου με τὸν ἰσχυρισμὸν ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἐν Μακεδονίᾳ ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀχρίδος ὑπῆρξεν αὐτοκέφαλος ἐπὶ 800 ἔτη, εἶναι ἀναληθὴς διὰ δύο λόγους: Πρῶτον, ἡ Ἀρχιεπισκοπὴ Ἀχρίδος οὐδέποτε ὑ-

καὶ Βιχάτσης, ὁμοίας δὲ ἐν τοῖς ὅροις τοῦ ἐνιαίου τούτου Βασιλείου τῶν Σέρβων, Κροατῶν καὶ Σλοβένων συμπεριελήφθησαν καὶ αἱ Αὐτοκέφαλοι Ὁρθόδοξοι Ἐκκλησίαι τοῦ Καρλοβιτσίου καὶ τοῦ Μαυροβουνίου, ὡς καὶ αἱ δύο ἐν Δαλματίας ἐπαρχίαι τῆς Ζάρας καὶ τοῦ Καττάρου, τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, ἐπὶ τῇ αἰτῆσει τῆς Κυβερνήσεως καὶ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Βασιλείου τῶν Σέρβων, Κροατῶν καὶ Σλοβένων, ὑπ' ὄψει ἔχον... τὰ ἐν τῇ Ὁρθόδοξῃ Ἐκκλησίᾳ ἰσχύοντα θέσμια, καθ' ἃ τὰ ἐκκλησιαστικὰ εἶδη συμμεταβάλλεσθαι τοῖς πολιτικοῖς... προφρόνως διὰ συνδικτικῆς ἀποφάσεως ἀπεδέξατο μὲν καὶ ἐνέκρινε καὶ ἐπευλόγει τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἀπ' αὐτοῦ χειραφέτησιν καὶ τὴν προσάρτησιν εἰς τὴν Αὐτοκέφαλον Ἠνωμένην ὀρθόδοξον Σερβικὴν Ἐκκλησίαν τῶν-μέγροι τοῦδε ὑπ' αὐτὸ διατάξεων καὶ ἀνωτέρω μνημονευθεισῶν ἐπαρχιῶν, ἀναγνωρίζει δὲ καὶ τὴν ἀνακηρυχθεῖσαν ἔνωσιν...».

1. Ἀγγελόπουλου, Τὸ αὐτοκέφαλον, ἔ.ἀ., σ. 59. Πρβλ. ΙΙΙεvski, Αὐτοκεφαλnoста, ἔ.ἀ., σ. 121 κ.έ., 125, 131, 132, 141, 163 κ.έ.

2. ΙΙΙεvski, Αὐτοκεφαλnoста, ἔ.ἀ., σ. 137.

3. Τοῦ αὐτοῦ, αὐτόθι, σ. 158.

πῆρξεν αὐτοκέφαλος Ἐκκλησία, οὔτε κατὰ τὴν βυζαντινὴν περίοδον, οὔτε ὑπὸ τοῦς Βουλγάρους, Σέρβους καὶ Τούρκους, οὔτε δὲ καὶ ἡ Μήτηρ Ἐκκλησία, τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον Κωνσταντινουπόλεως, παρεχώρησεν ἢ ἀνεγνώρισεν εἰς αὐτὴν αὐτοκέφαλον. Καὶ δεύτερον, οὐδεμία δύναται νὰ γίνῃ σύγκρισις μεταξὺ τῆς λεγομένης Ἐκκλησίας τῶν Σκοπίων καὶ τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀχρίδος, ὅπως περὶ τοῦ Σερβικοῦ Πατριαρχείου καὶ τοῦ Πατριαρχίου Πεκίου. Ἡ Ἀρχιεπισκοπὴ Σερβίας καὶ τὸ Πατριαρχεῖον Πεκίου εἰς τὸ μεσαιωνικὸν σερβικὸν κράτος, ὡς καὶ τὸ νῦν Σερβικὸν Πατριαρχεῖον, εἶχον σερβικὸν χαρακτῆρα, ἀνεφέροντο εἰς τὴν Σερβίαν καὶ οἱ προκάθημενοι αὐτῶν εἰς τοὺς τίτλους τῶν ἐδήλου τοῦτο. Ὁ Ἅγιος Σάββας Νεμάνια ὑπέγραψεν ὡς «Ἀρχιεπισκοπος πασῶν τῶν Σερβικῶν καὶ τῶν Παραθαλασσίων χωρῶν». Ἡ Ἀρχιεπισκοπὴ Ἀχρίδος, ἐν τῷ μεταξῦ, ἦτο ἐλληνικὴ μὲ Ἑλληνως ἀρχιεπισκόπους, μητροπολίτας, ἐπισκόπους καὶ ἐπίσημον γλῶσσαν τὴν ἐλληνικὴν καὶ οὐδέποτε εἶχεν ἐξ ἐπίψεως ἐθνικῆς συνθέσεως τῆς περιόχῃς τῆς καθαρῶς σλαβικὸν «μακεδονικὸν» χαρακτῆρα μὲ τὴν σημερινὴν ἐρμηναίαν τοῦ ὅρου ὑπὸ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ιστορικῶν τῶν Σκοπίων, οὔτε καὶ ἐκαλεῖτο «μακεδονικὴ», καθὼς δύναται νὰ διαπιστωθῇ ἐκ τῶν τίτλων καὶ τῶν ὑπογραφῶν τῶν Ἀρχιεπισκόπων Ἀχρίδος.

1. Πρβλ. E. Golubinskij, *Kraticij očerk istorii pravoslavnih Cerkveji bolgarskoj, serbskoj i ruminskoj ili moido-valašskoj* (= Σύντομος ἱστορία τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν Βουλγαρικῆς, Σερβικῆς καὶ Ρουμανικῆς ἢ Μολδοβλαχικῆς), Μόσχα 1871. H. G e l z e r, *Der Patriarchat von Achrida*, Leipzig 1902. St. Novaković, *Ohridska arhiepiskopija u početku XI veka* (= Ἀρχιεπισκοπὴ Ἀχρίδος κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 11ου αἰῶνος), εἰς «Glasnik» SKA, τ. 76 (1908), σ. 1-62. I. S n e g a r o v, *Istorija na Ohridskata Arhiepiskopija-Patriaršija od padanieto pod Turcite do nenoiato unisioženie 1394-1767* (= Ἱστορία τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς-Πατριαρχείου Ἀχρίδος ἀπὸ τῆς πτώσεως εἰς τοὺς Τούρκους μέχρι τῆς καταργήσεως 1394-1767), Sofija, 1932. K. Δελικιάνη, Ἱστορικὴ σημείωσις περὶ τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀχρίδος, Παράστημα τοῦ Γ' τόμου Πατριαρχικῶν Ἐγγράφων, Κωνσταντινουπόλις 1905, σ. 929-1058. M. Δημίτσα, *Τὰ περὶ τῆς Αὐτοκεφάλου Ἀρχιεπισκοπῆς τῆς πρώτης Ἰουστινιανῆς Ἀχρίδος καὶ Βουλγαρίας*, Ἀθήναι 1859. Γ. Κοινιδάρη, *Περὶ τὴν Ἱστορίαν τῶν Μητροπόλεων Βορ. Ἑλλάδος καὶ τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀχρίδος κατὰ τὸν Θ', Ι, καὶ ΙΑ' αἰῶνα*, «Θεολογία», τ. 23 (1952), σ. 87-94 καὶ 236-238. Α. Ταχιάου, *Περὶ καταργήσεως τῶν ἀρχιεπισκοπῶν Ἀχρίδος καὶ Πεκίου ἐπὶ Γενναδίου τοῦ Σχολαρίου*, εἰς «Γρηγόριον Πλάμιάν», τ. 46 (1963), σ. 202-211. Ἐξάίρεσιν ἀποτελοῦν οἱ συγγρηγοὶ ἐκκλησιαστικοὶ ἱστορικοὶ συγγραφεῖς τῶν Σκοπίων, οἱ ὅποιοι προσπαθοῦν νὰ εὗρουν κάποιοιον συνδετικὸν κρίκον μεταξὺ τῆς σημερινῆς ἐκκλησιαστικῆς καταστάσεως τῶν Σκοπίων καὶ τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀχρίδος, τὸν μόνον δὲ τὸν ὅποιον ἐπικαλοῦνται καὶ οὐδένα πλῆον, εἶναι ὅτι ἡ ἀνακήρυξις τοῦ Αὐτοκεφάλου τῆς «Μακεδονικῆς» Ἐκκλησίας ἐγένετο εἰς Ἀχρίδα, ὅπου ἀλλοτε ἡ ἑδρα τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Ἀχρίδος, καίτοι ἡ προϋπόθεσις αὐτῆ τοῦ αὐτοκεφάλου εἶναι ἄγνωστος καὶ πρῶτοςτος εἰς τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν. Βλ. *Ниевски, Авτοкефалноста, ѓ.д., σ. 25-62*, ὅπου ἀναληθῆς ἐκθεσις περὶ τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Ἀχρίδος συμφῶνως πρὸς τὰς ἀπῳειάς τῶν ἐκκλησιαστικῶν παργόντων τῶν Σκοπίων.